

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
«__» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

**на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»**

**на тему: «Функціонально-семантичні та прагматичні особливості
англомовної термінологіки фахової мови психології»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЛА-301мп
Кібець Орина Олександрівна _____

Науковий керівник:
проф. каф. ТППАМ, д. пед. н., проф. Федоренко С. В. _____

Рецензент:
доц. каф. ТППНМ, к. філол. н., доц. Дзикович О. В. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

РЕФЕРАТ

Кібець О. О. Функціонально-семантичні та прагматичні особливості англійської термінології фахової мови психології. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2021.

У кваліфікаційній роботі висвітлено функційно-семантичні та прагматичні особливості функціонування та перекладу англійської термінології фахової мови психології. Розглянуто психологічні терміни як одиниці мови для спеціальних цілей у галузі психології, враховуючи авторські неологізми та метафори. Аналізована термінологія характеризується неоднозначністю, різноманітністю функційних і морфологічних рисами та функціонує для обслуговування сфери психологічних досліджень, психотерапії, медицини, художньої літератури, актуалізуючись у таких жанрах як практична та науково-популярна психологія. Психологічна термінологія виконує репрезентативну, сигніфікативну, комунікативну, прагматичну, класифікаційну, систематизуючу та когнітивну функції. Проаналізовано проблему класифікації англійської психологічної термінології та її перекладу. Зокрема для трансформаційного аналізу перекладу психологічних термінів, вжитих у різних жанрах психології, виокремлено семантичні групи за галузевою та контекстуальною ознаками. Здійснено перекладацький аналіз вилучених англійських термінологічних одиниць фахової мови психології з обраних джерел та узагальнено прийоми перекладу, застосовані при відтворенні аналізованих термінів українською мовою.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні структурно-семантичних та прагматичних особливостей термінів, вжитих у класичних та сучасних англійських фахових текстах психології.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання набутих результатів в процесі вивчення факторів, які впливають на переклад

англомовних фахових текстів психології. Зокрема, результати дослідження можуть бути використані при підготовці студентів філологічного спрямування, зокрема перекладачів фахових текстів у сфері психології та медицини. Також результати цієї роботи можна застосовувати для подальших теоретичних досліджень у галузі термінознавства, лексикології, семантики, стилістики вузькоспеціалізованого перекладу. Виникає також можливість використовувати отримані результати під час вивчення таких дисциплін, як лексикологія, термінознавство, теорія та практика перекладу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлено на I Міжнародній студентській науковій конференції «Формування сучасної науки: методика та практика» (29.10.2021, м. Кам'янець-Подільський, Україна) і на Міжнародній студентській конференції «Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку» (26.03.2021, м. Дніпро, Україна).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях, з яких: 2 тези у збірнику матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Ключові слова: психологічна термінологіка, фахова мова психології, прийоми перекладу, перекладацький аналіз, прагматичний аспект.

ABSTRACT

Kibets O. O. Functional, semantic and pragmatic features of English terminology of professional psychological texts. Qualifying research work with the manuscript copyright. Thesis for a master's degree in specialty 035 "Philology". Igor Sikorsky KPI, Kyiv, 2021.

The qualifying research work highlights the functional, semantic and pragmatic features of the functioning and translation of English terminology of the professional language of psychology. Psychological terms are considered as units of language for special purposes in the sphere of psychology, taking into account

neologisms and metaphors. The analyzed terminology is characterized by ambiguity, also by a variety of functional and morphological characteristics, and by functions in terms of psychological research, psychotherapy, medicine, fiction, actualizing in such genres as practical and popular psychology. Psychological terminology performs representative, significant, communicative, pragmatic, classification, systematizing and cognitive functions. The problem of English psychological terminology classification and its translation is analyzed in the following research. In particular, semantic groups are distinguished by functional and contextual features for the transformational analysis of psychological terms used in different genres of psychology. The translation analysis of the selected English terms of the professional language of psychology from chosen sources is carried out, and translation methods used in the reproduction of the analyzed terms in the Ukrainian language are generalized.

The originality of the research is determined in a comprehensive study of structural, semantic and pragmatic features of terms used in classical and modern professional texts of psychology written in English.

The practical significance of the obtained results of the work lies in the possibility of using them while studying the factors that influence translation of English professional texts of psychology. In particular, the results of the study can be used in the preparation of students of philology – the translators of professional texts in the field of psychology and medicine. Moreover, the results of this work can be used for further theoretical research in the field of terminology, lexicology, semantics, and stylistics of specialized translation. It is also possible to use the results in the study of such academic subjects as lexicology, terminology, theory and practice of translation.

Approbation of research outcomes. The results of the research were presented at the I International Student Scientific Conference “Formation of Modern Science: Methods and Practice” (29.10.2021, Kamianets-Podilskyi, Ukraine) and at

the International Student Conference “Digitalization of Science and Modern Trends in its Development” (26.03. 2021, Dnipro, Ukraine).

Publications. The results of the research are covered in 2 publications: both in the proceedings of the international scientific conferences.

Keywords: *psychological terminology, professional language of psychology, translation techniques, translation analysis, pragmatic aspect.*

ЗМІСТ

	ВСТУП.....	7
	РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛЕКСИКА ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	11
1.1	Загальна характеристика англомовної психологічної термінології.....	11
1.2	Способи термінотворення у фаховій мові психології	22
	Висновки до першого розділу.....	28
	РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ФАХОВОЇ МОВИ ПСИХОЛОГІЇ	31
2.1	Лексико-семантичне поле у фокусі дослідження фахової мови психології	31
2.2	Психологічні терміни з неоднозначними структурно- семантичними особливостями	34
2.3	Групи психологічних термінів за семантичним значенням та структурою	52
	Висновки до другого розділу.....	61
	РОЗДІЛ 3 ПЕРЕКЛАДЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНІКИ У ВІДТВОРЕННІ АНГЛОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	64
3.1	Характеристика текстів різних жанрів обраних для дослідження..	64
3.2	Перекладацький аналіз англомовної психологічної термінології	69
	Висновки до третього розділу.....	89
	ВИСНОВКИ.....	92
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
	ДОДАТКИ.....	103

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі психологія людини є одним із факторів здорового та повноцінного життя кожного. Саме тому ця наука є досліджуваною з різних позицій, і з точки зору мови також. Однак науки різних спрямувань, як соціум різних країн загалом, розвиваються нерівномірно. Так само і з психологією. Ця наука розвивається та досліджується у розвинених країнах швидше, ніж у країнах, де економіка розвивається повільніше. Окрім цього, такий екстралінгвістичний фактор, як наявність різних жанрів текстів психології, ускладнює переклад цих самих текстів. Є досі неперекладені українською певні праці З. Фрейда, К. Юнга, К. Штайнера, І. Ялома та ін, і відсутність їх перекладів підтверджує вище зазначені фактори, які зумовлюють актуальність цього дослідження. Огляд функціонально-семантичних та прагматичних особливостей англomовної термінологіки фахової мови психології дозволить відслідкувати закономірності та виключення у застосуванні певних перекладацьких трансформацій. Дослідивши особливості перекладу в залежності від структурних, лексико-семантичних та прагматичних особливостей термінів, можна краще зрозуміти, в яких текстах і у випадку якого типу терміну відносно його особливостей варто застосовувати ті чи інші перекладацькі стратегії та етапи перекладу.

Адекватний та еквівалентний переклад будь-якого тексту цілком залежить від знань автора у галузі тексту оригіналу і термінології, якою користується автор оригіналу. Наявність зрозумілого читачеві тексту є одним із факторів живого розвитку галузі таких текстів. Психологія – наука молода, однак у сучасному світі людина має справу із величезним потоком інформації, який так чи інакше впливає на психіку. Окрім цього, сучасна людина схильна пізнавати себе і свої психологічні проблеми чи особливості. Саме тому цікавість людини до психології як науки і є ще одним фактором актуальності цього дослідження. У світі соціальних мереж, цифровізації та онлайн-життя,

зумовленого пандемією Covid-19, людина потребує актуальних знань з психології.

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. Структурні, семантичні та прагматичні особливості термінів фахової мови психології у свій час досліджували Н. Аванесян, Є. Балигіна, С. Валявко, А. Кузьміна, В. Лубовський та ін. У своїх роботах дослідники проводили огляд морфологічних особливостей термінів, їх семантичних характеристик і те як семантична термінів залежить від контексту вжитку, також як контекст впливає на прагматичні особливості термінів. Так чи інакше, кожний із дослідників торкався теми перекладу та особливостей перекладу психологічної термінолексики.

Об'єктом дослідження є англomовна термінолексика фахової мови психології.

Предметом дослідження є структурно-семантичні й прагматичні аспекти функціонування та перекладу англomовної термінолексики фахової мови психології.

Мета роботи полягає у комплексному вивченні психологічних англomовних термінів згідно їх лексико-семантичних особливостей у перекладацькому аспекті. Для досягнення поставленої мети, виконано такі **завдання:**

1. Вивчити поняття «психологічний термін» та «фахова мова психології».
2. Проаналізувати й окреслити основні структурні та функційні особливості термінів психології.
3. Дослідити чинники термінотворення у фаховій мові психології та деякі аспекти їх походження.
4. Розглянути та систематизувати лексико-семантичні особливості психологічних термінів.
5. Визначити тематичні групи досліджуваних термінів та провести кількісний аналіз досліджуваних одиниць у межах цих груп.

6. Здійснити перекладацький аналіз англомовних психологічних термінів у межах різних тематичних груп.

Методи дослідження. Для досягнення мети та виконання поставлених завдань у роботі застосовано такі методи дослідження: *загальнонаукові – аналіз, синтез та узагальнення* – для окреслення теоретичних засад, дослідження особливостей термінів та їх способів перекладу, а також формування висновків; *спеціальні лінгвістичні методи: метод дистрибутивного аналізу* – для ідентифікації та виокремлення термінологічних одиниць; *метод аналізу словникових дефініцій* – для визначення первинного значення термінів фахової мови психології; *метод структурно-словотвірного аналізу* – для виявлення способів та механізмів термінотворення у фаховій мові психології; *метод перекладацького аналізу* – для аналізу термінів текстів оригіналів та способів їх відтворення українською; *метод кількісного аналізу* – для визначення частотності застосування перекладацьких трансформацій загалом та для кожного досліджуваного типу термінів зокрема.

Матеріалом дослідження слугували 420 термінів із англомовних фахових текстів психології різних жанрів та їх перекладів українською. Корпус дослідження відібрано методом суцільної вибірки із творів «Ігри, у які грають люди» Е. Берна, «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» І. Ялома, «Чоловік який сплутав дружину з капелюхом» О. Сакса та «Піклування про душу» Т. Мура загальним обсягом 2 346 сторінок.

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні структурно-семантичних і прагматичних особливостей термінів, ужитих у класичних та сучасних англомовних фахових текстах психології.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання набутих результатів в процесі вивчення факторів, які впливають на переклад англомовних фахових текстів психології. Зокрема, результати дослідження можуть бути використані при підготовці студентів філологічного спрямування, зокрема перекладачів фахових текстів у сфері психології та

медицини. Також результати цієї роботи можна застосовувати для подальших теоретичних досліджень у галузі термінознавства, лексикології, семантики, стилістики вузькоспеціалізованого перекладу. Виникає також можливість використовувати отримані результати під час вивчення таких дисциплін, як лексикологія, термінознавство, теорія та практика перекладу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлено на I Міжнародній студентській науковій конференції «Формування сучасної науки: методика та практика» (29.10.2021, м. Кам'янець-Подільський, Україна) і на Міжнародній студентській конференції «Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку» (26.03.2021, м. Дніпро, Україна).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях тез матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, (загальних) висновків, списку використаних джерел (70 найменувань, з яких 32 – іноземною мовою), одного додатку на 28 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 130 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Роботу ілюстровано 16 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Загальна характеристика англомовної психологічної термінології

Перш ніж розглянути сутність поняття «психологічний термін», побіжно окреслимо специфіку поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Загальновідомо, що терміни є окремим видом лексики, а їх різноманіття, зумовлене розвитком науки і техніки в усьому світі, та функціонально-семантичні ознаки властиві тільки їм є тими чинниками, які викликають інтерес науковців.

Існує багато концепцій щодо дослідження поняття терміну та його ознак. Саме тому досі не існує одного загальноприйнятого визначення для цього поняття. В. Карабан, дослідник у сфері перекладу науково-технічної літератури, вважає що термін – це свого роду мовний знак, який дає визначення поняттю певної галузі чи спеціалізації [20]. З одного боку, термін дійсно є лексемою, яка представляє певну галузь. З іншого, він може належати одразу декільком сферам діяльності людини, як, наприклад, термін “*housing*”, який може означати і «корпус» у техніці, і «житло» в економіці [66]. О. Дуда, досліджуючи способи термінотворення, зазначає, що велика кількість загальноживаних слів включають у себе і терміни. А також те, що вчені, які досліджують терміни, приймають лексеми як терміни певної галузі із певним термінологічним значенням [2; 17; 18]. Також є думки, що термін – це одиниця терміносистеми, що визначає певне місце поняття у галузі чи спеціалізації і яка сформувалася історично [47; 52]. А також, що термін – лексична одиниця мови для спеціальних цілей [36; 47]. Всі ці думки перегукуються із твердженнями О. Дуди, оскільки загальноживані слова, які набувають

певного термінологічного значення у межах певної галузі, виконують саме «спеціальні», тобто згідно термінологічного значення, функції у тексті. Крім того, термін дійсно формується історично, оскільки існує таке явище як термінологізація, тобто набуття загальноживаного слова термінологічного значення. Саме завдяки цьому явищу терміносистеми різних галузей і мов поповнюються новими термінами, з плином науково-технологічного прогресу людства.

Щодо ознак, притаманних термінам, В. Лейчик окреслив поняття терміну наступним чином: поняття, представлене будь-яким терміном, пов'язане з поняттями галузі і є елементом системи понять [33]. Саме тому термін пов'язаний з іншими термінами і є елементом термінологічної системи [32; 34]. Інакше кажучи, він стверджує про такі ознаки як системність та дефінітивність термінів. Р. Стацюк, спираючись на дослідження В. Лейчика, Д. Лотте і О. Пономаріва, виокремлює наступні ознаки терміну: точність, номінативність, дефінітивність, системність, мотивованість і стилістична нейтральність [45; 50; 53]. Цю думку підтверджує той факт, що термін є складовою системи понять (системність); є найменуванням поняття (номінативність); має одну або декілька дефініцій (дефінітивність); є умотивованим і точним, тобто відповідає дефініції структурно і має обмежене семантичне значення у межах певного контексту [51]. Виходячи з усього вище зазначеного, можна зробити висновок, що *термін є поняттям, пов'язаним з іншими поняттями у межах певної галузі або спеціалізації, має спеціальні функції і є складовою терміносистеми.*

Варто взяти до уваги той факт, що більшість галузевих терміносистем у будь-якій сучасній мові мають такі ознаки як розгалуженість та взаємоз'язність з іншими терміносистемами. Це стосується і терміносистем психології та інших наук, дотичних до неї або підгалузей психології. Психологія є дотичною сферою до медицини, культурології, соціології, а також має такі відгалуження як гештальт-психологія, нейропсихологія, психолінгвістика, тощо. З одного боку, термін треба розглядати як лексичну

одиницю, за якою визначене конкретне значення, з іншого – це значення може змінитися в залежності від тієї чи іншої сфери свого вжитку [19]. До того ж, існує думка, що термін виконує функції і дає найменування поняттям згідно функцій мови загалом, логічних засад формулювання понять та їхніх визначень і галузі, якій цей термін належить. Саме тому, можна зробити висновок, що *психологічний термін* – це лексична одиниця, яка позначає поняття зі сфери психології та дотичних їй наук і сфер діяльності людини, і яка має певні функціональні особливості та є складовою системи найменувань у сфері психології.

Через велику кількість дискусій щодо визначення поняття «термін», а також концепцій щодо досліджень термінів і термінології, немає і єдиного загальноприйнятого визначення для поняття «фахова мова». Т. Кияк стверджує, що функціонування фахової мови забезпечує чітко встановлена термінологія [21; 22]. Однак І. Арнольд стверджує, що термінологія не є просто сукупністю всіх термінів певної сфери науки та професійної діяльності, а системою, яка відбиває поняття підмови галузі [4]. Звідси, йдеться саме про мову для спеціальних цілей, або саме фахову мову. І. Барнич, посилаючись на німецьких дослідників, стверджує, що поняття «термінологія» іноді вживається як синонім до поняття «фахова мова» [6].

Поняття фахової мови, тобто мови для спеціальних цілей досліджує і П. Москаленко, а називає вона наступні ознаки такої мови: вжиток лексем здебільшого у певній науковій сфері; набір лексем з обмеженим прагматичним та семантичним навантаженням (у межах однієї або декількох наукових сфер); міжрегіональний характер такої мови; виконання такої мови комунікативної, когнітивної та інформативної функцій. До того ж, фахова мова, незалежно від наукової сфери, характеризується тим, що загальноживані формулювання також можуть вживатися разом із термінами, але за умови дотримання вимог певної наукової або фахової сфери знань. Крім того, для процесу розвитку та становлення мови для спеціальних цілей характерні взаємовплив, взаємодія та взаємопроникнення лексики з різних мов [41]. Отже, *фахова мова* є

міжрегіональною мовою для виконання інформативної, комунікативної та когнітивної функцій, і вона є набором лексем з обмеженим прагматичним навантаженням, тобто термінів.

Термінологія психології є однією з найменш досліджуваних і найбільш важких для перекладу через неоднозначність семантичного значення певних термінолексем, багатогранність прагматичного аспекту їх використання та жанрову різнобічність текстів у галузі психології. Крім того, психологія як наука є відносно молодого і через стрімкий розвиток різних її напрямів, психологічна термінологія весь час змінюється, поповнюючись новими термінами. На характер фахової мови психології та загальні функції психологічних термінів також впливає і те, в якого жанру текстах вони вживаються.

Зокрема виділяють два провідні жанри: практична психологія та популярна психологія. Популярна психологія як жанр тексту є літературним жанром, викликаним суспільним інтересом до психології. Тоді як тексти у жанрі практичної психології написані переважно у науковому однотонному стилі і орієнтовані на практичне застосування навичок та знань [27]. Прикладами текстів популярної психології можуть бути праці Ірвіна Ялома, Томаса Мура або Сьюзен Кейн. Праці цих авторів поєднані такими концептами дослідження як «теоретична психологія на прикладі реальних випадків», «теорія про психологію людини у соціумі», «теорія про психологію у зв'язку з культурою та теологією», тощо. Стиль мовлення таких текстів варіюється від художнього до науково-популярного, а термінологія, вжита у них, має загальнонауковий або міжгалузевий характер. Наприклад, Ірвін Ялом у своїх *«Вглядаючись у сонце»* або *«Шопенагуер як ліки»* виражається розмовною мовою, художніми засобами і загальнонауковими психологічними термінами, оскільки перша праця присвячена дослідженню саморозвитку людини, а друга – збірка переказів історій з кабінету психотерапевта.

Тоді як авторами текстів практичної психології є Олівер Сакс, Клод Штайнер та Ерік Берн, адже їх тексти напрямлені на практичне застосування

(Сакс – в області неврології, Штайнер і Берн – трансакційний аналіз у стосунках людей). Стиль мовлення у їх текстах має науково-популярний або суто науковий характер, а терміни, вжиті у таких працях, є міжгалузевими або вузько-спеціальними. Наприклад, Олівер Сакс у своїх книгах *«Острів дальтоників»* або *«Пробудження»* вживає вузькоспеціальні терміни неврології та анатомії, оскільки досліджує неврологічні та фізичні захворювання [46; 69].

Окрім цього, жанри текстів психології можуть умовно класифікуватися на піджанри згідно сфери діяльності або фахової галузі, у контексті яких вони написані. Наприклад, *«Тлумачення снів»* Зигмунда Фрейда є текстом практичної психології і може застосуватися у психоаналізі. Тоді як *«Коли Ніцше плакав»* Ірвіна Ялома є художнім текстом-біографією про сеанси лікування Фрідріха Ніцше у Йозефа Брейера.

Щодо ознак психологічної фахової мови, то І. Уварова стверджує, що англomовні тексти досліджень з психології характеризуються тим, що багаті на загальноживану лексику, а також на спеціалізовані терміни зі сфери медицини [54]. Однак таке поєднання є однією з рис фахової мови загалом, незалежно від сфери науки та професійної діяльності людини. Поєднання спеціалізованих термінів і загальноживаної лексики дійсно є поширеним явищем у психологічних текстах популярного спрямування. Це можна помітити у творі Томаса Мура *«Піклування про душу»*: *“You seem in your melancholy to be in a bardo state.”* (*«Схоже на те, що у своїй меланхолії ви перебуваєте у стані бардо»*) [42; 67]. До того ж, у цьому уривку спостерігається й особливе семантичне та прагматичне значення лексем *«меланхолія»* та *«стан бардо»*. Якщо перша лексема вжита у прямому сенсі і є психологічним терміном, адже меланхолія – це депресивний стан людини, то друга є метафорою. Вона виконує функцію метафоричного терміну для позначення перехідного стану людини з однієї емоції в іншу.

Насправді, метафори та авторські неологізми є поширеним явищем у психологічній термінології. Неологізм або метафора можуть виконувати

функції терміну через той факт, що переносне значення є фактором, зумовленим метафоричним термінотворення [55]. Отже, метафоричність і присутність неологізмів є ще однією ознакою фахової мови психології. Міжрегіональність термінів також є характерною рисою фахової мови психології. Саме це явище у вжитку психологічних термінів підтверджує тісний зв'язок психології з медициною і, як наслідок, нагромадження психологічної термінології лексемами, які пішли з латинської та давньогрецької мов: “*agape*” («*агапе*»), “*persona*” («*персона*»), “*animus*” («*аніmus*»). Однак, варто зазначити, що проблема походження термінів стосується не тільки виявлення певних рис фахової мови психології. Ця проблема має неабиякий вплив на структурно-семантичні особливості психологічних термінів.

Отже, **фахова мова психології** – це набір термінів, з урахуванням використання загальнонавчаної лексики згідно вимог дискурсу, які позначають психічні явища та процеси, захворювання та шляхи їх лікування, напрями і підгалузі психології як сфери науки та діяльності. Ці лексичні одиниці мають обмежене семантичне значення з огляду на науковий контекст вжитку, а також мають міжрегіональний характер вжитку. Однак серед них можуть бути і неологізми та метафори, які виконують функції термінів у межах наукового психологічного дискурсу.

Для повної і більш детальної характеристики англomовної психологічної термінології необхідно провести огляд її функціональних і структурних особливостей. Функції та структура термінів є головними аспектами, у яких відображаються їх головні ознаки. Такі дослідники як В. Лейчик [33], Д. Лотте [35], М. Кочерган [26], В. Карабан [20] та ін., досліджували структурні та функціональні особливості наукових термінів загалом і кожний з них пропонував свою класифікацію. Якщо розглядати функціональну класифікацію термінів галузі психології, то існує декілька концепцій, які здебільшого мають спільні риси. Д. Щерба, досліджуючи функції термінів, виділяє такі функції як репрезентативна, сигніфікативна, комунікативна та

прагматична [48; 58]. Окремо виділяють класифікаційну чи систематизуючу. Згідно концепції Д. Щерби, репрезентативна (або номінативна) функція відповідає за номінацію понять. Отже, терміни сфери психології виконують номінативну функцію, позначаючи хвороби, психічні явища, медичні заходи, тощо [48]. Наприклад, такий термін як *“mental disorder”* («психічний розлад») або *“reflection”* («роздум») позначають хворобу та розумовий процес людини. Тоді як сигніфікативна (або семасіологічна) функція полягає у вираженні відмінних рис позначуваних понять [57; 58]. Як, наприклад, „ego“ («его») та *“superego”* («суперего»), які розрізняють рівні свідомості людини. Щодо комунікативної функції, то вона полягає у тому, що терміни, як складові мови для спеціальних цілей, передають інформацію про позначуване поняття. Наприклад, *“uncanny”* – хоч і у непрямому значенні, але багатозначно характеризує узагальнений образ «моторошного» у підсвідомості людини. Тоді як класифікаційна функція перегукується із сигніфікативною, оскільки обидві вони відповідають за позначення відмінності понять [56; 57]. Однак класифікаційна функція відповідає також за належність термінів до певної системи, галузі (*“decortication”* – стосується психології, але позначає медичну хірургічну процедуру саме «декортикацію», тоді як *“gestalt therapy”* стосується психотерапії, позначаючи вид терапії «геіштальт-терапія») [62].

Особливе місце також займає і когнітивна функція [10]. Когнітивна функція, на перший погляд, перегукується із комунікативною, адже когнітивний аспект застосування термінів зумовлений тісним зв'язком терміну, як мовного знаку, з людиною. В. Лейчик стверджує, що «когнітивна функція визначає термін як підсумок тривалого процесу пізнання суті предметів та явищ об'єктивної дійсності» [32]. Тобто когнітивна функція термінів відповідає за пізнання позначуваного явища чи предмета, закодованого у терміні як у мовному знаку. Наприклад, у терміні *“psyche”* («психе») закодований образ душі як складової психології людини. До того ж, як це буває у когнітивістиці, виникає асоціація із Психеєю, богинею душі. А

все що стосується міфології, стосується і людини. Таким чином, зберігається антропометричний аспект терміну.

Як висновок, різні науковці розглядають функції термінів з двох аспектів: з точки зору того, які функції термінолексика виконує з урахуванням контексту, і з точки зору, які функції термінолексика виконує з урахуванням галузі вжитку. О. Скуріхіна, дослідниця психологічної термінології, класифікувала терміни згідно їх функцій. Її класифікація функцій термінів бере до уваги галузі вжитку, на відміну від функцій, згаданих Д. Щербою та С. Вискущенко. Отже, за функціями О. Скуріхіна поділяє психологічні терміни на такі групи:

1) загальнонаукові (такими можуть бути психологічні терміни “*method*” («метод») – популярний як у фізиці, так і у психології; “*principle*” («принцип») – поширений також у фізиці, медицині та психології, “*theory*” («теорія») – вживається майже у всіх існуючих науках);

2) міжнаукові (“*emotion*” («емоція»), “*perception*” («сприйняття»), “*motivation*” («мотивація») – ці терміни можуть позначати психологічні процеси та явища, але й використовуватися у менеджменті, педагогіці);

3) спеціальні (“*Electra complex*” («Комплекс Електри»), “*Oedipus complex*” («Едіпів комплекс»), “*psychosexual stage*” («психосексуальний етап») – ці терміни застосовуються при дослідженнях або описі психосексуального розвитку людини, але можуть вживатися також у текстах з психоаналізу);

4) вузько-спеціальні (“*self*” («самість»), “*id*” («я»), “*sublimation*” («сублімація») – ці терміни позначаються у сфері психоаналізу та досліджень свідомих та підсвідомих процесів людини) [46; 66].

Схожим чином терміни класифікує І. Кочан на загально-наукові, міжгалузеві та вузько-спеціальні [25]. Це що стосується класифікації термінів відносно галузей, до яких вони можуть належати. Наприклад, термін “*disorder*” («розлад») є загальнонауковим. Він може позначати як психічний розлад у психології, так і розлад функціонування органів (медицина), або ж порушення суспільного порядку (юриспруденція, соціологія, політологія) та

дефект (техніка). Або ж *“burnout”* («вигоряння»), який може позначати емоційне вигоряння та втому людини, або ж вигоряння палива. Отже, загальнонаукові терміни можуть застосовуватися у різних сферах, неспоріднених, і мати різне семантичне значення та контекст вжитку.

Щодо міжгалузевих термінів, то вони використовуються у споріднених галузях і мають близьке семантичне значення. Наприклад, серед психологічних термінів є *“pain asymbolia”* («асимболія болю»), яка наявна як у медичних, так і у психіатричних словниках, адже відсутність сприйняття болю є проблемою, яку вирішують як медики-невропатологи, так і психіатри. Тоді як вузько-спеціальні терміни стосуються тільки певної галузі науки. Наприклад, термін *“transactional analysis”* («транзакційний аналіз»), який застосовується у транзакційному психоаналізі, тобто дослідженні відносин людини і психічного сприйняття спілкування та взаємин між людьми.

З іншого боку, є більш широкий погляд на функції термінів. П. Москаленко, наприклад, розглядає функції термінів ширше: вона їх досліджує як складові частини фахової мови. Через присутність у мові для спеціальних цілей загальноповживаних слів, її концепція дещо відрізняється від вище зазначених. Вона вважає, що основним завданням фахових мов є забезпечення мовними знаками для точного та своєчасного сприйняття певних сфер знань чи професійної діяльності й досягнення розуміння між усіма науковцями чи фахівцями певної сфери. Тобто, вона не розглядає функції термінів окремо від інших слів, які також можуть вживатися у фахових мовах. До основних функцій фахових мов вона відносить номінативу, комунікативну та інформативну [41].

Важливим аспектом дослідження також є морфологічна будова термінів психології. Як і у випадку з функціональною класифікацією термінів, на структуру термінів також дивляться з різних точок зору і тому існує декілька концепцій щодо класифікування термінолексем за морфологічною будовою. Н. Аванесян досліджує морфологічну будову психологічних термінів і пропонує наступну класифікацію: 1) прості, які складаються з одного слова

(“depression” – «депресія», “repression” – «репресія», “imagination” – «уява»);
 2) складні, які складаються з декількох смислових частин (“psychoanalysis” – «психоаналіз», “age-related” – «віковий», “self-esteem” – «самооцінка»);
 3) терміни-словосполучення – два або більше слова, які пов’язані контекстуально та граматично (“passive aggression” – «пасивна агресія», “Little Albert” – «Маленький Альберт», “inferiority complex” – «комплекс неповноцінності») [1].

Більш розгалужену класифікацію структурних особливостей термінів пропонує група вчених О. Суперанська, Н. Подольська та Н. Васильєва [9]. А саме, вони пропонують класифікацію на прості терміни (“Jerk” – «Нікчема»), терміни-словосполучення (“Transactional Paradigm” – «Поведінкова парадигма») та багатоконпонентні терміни (“psycho-dynamic driving forces” – «психодинамічні рушійні сили»). Терміни-словосполучення, згідно концепції цієї групи лінгвістів, поділяються також на вільні словосполучення та зв’язані словосполучення. У вільних словосполученнях кожна з лексем є окремим терміном, і він може вступати у семантичних зв’язок з іншими існуючими термінами (“sensory deprivation” – «сенсорна депривація»). Тоді як у зв’язаних словосполученнях окремі слова не є термінами, і тільки у поєднанні один з одним утворюють термінологічне словосполучення (“Love’s Executioner” – «ліки від кохання»).

В. Карабан також досліджує морфологічну будову термінів. Згідно класифікації, запропонованої ним, терміни фахової мови психології можна класифікувати на прості (“mind” – «розум», “adaption” – «адаптація», “stress” – «стрес»). А також на похідні, які класифікуються на префіксальні (“dissociation” – «дисоціація»), суфіксальні (“divination” – «передбачення») та префіксально-суфіксальні (“dissatisfaction” – «невдоволеність»). Також є терміни-словосполучення (“divergent thinking” – «креативне мислення»). Карабан виділяє і складні терміни, які можуть бути утворені складанням основ (“psychopathology” – «психопатологія») або ж вони утворюються з декількох слів-компонентів (“gender coding” – «гендерне кодування»). Тоді як складні

багатокомпонентні терміни у фаховій мові психології можна класифікувати таким чином:

- 1) терміни моделі «Іменник + Іменник» (*“dance therapy”* – «танцювальна терапія»);
- 2) складні терміни з фінальним компонентом “looking“ (характерні для технічної термінології);
- 3) терміни моделі «(Іменник + дієприкметник теперішнього часу) + іменник» (*“diacritical marking system”* – «діакритична система позначок»);
- 4) терміни моделі «(Іменник + дієприкметник минулого часу) + іменник» (*“drug-induced amnesia”* – «штучна амнезія»);
- 5) терміни моделі «(Прикметник + дієприкметник теперішнього часу) + іменник» (*“ganglionic blocking agent”* – «блокуючий агент»);
- 6) терміни моделі «(Прикметник + дієприкметник минулого часу) + іменник» (*“negative conditioned stimulus”* – «негативно зумовлений стимул»);
- 7) термін моделі «(Числівник + дієприкметник минулого часу) + іменник» (*“two-by-two factorial design”* – «факторний план 2-на-2»);
- 8) складні терміни з антропонімами (*“Ferree–Rand double broken circles”* - «Подвійно розбиті круги Ферре-Ренд»);
- 9) багатокомпонентні атрибутивні словосполучення (*“two-dimensional leader behavior space”* – «двовимірний простір поведінки лідера») [20].

Виходячи з усього вище зазначеного, концепції вчених щодо досліджень функцій та структури термінів дещо перегукуються. Однак, що ж зумовлює такі функціональні та структурні особливості термінів? Для детального огляду чинників цих особливостей, необхідно розглянути способи термінотворення у фаховій мові психології.

1.2 Способи термінотворення у фаховій мові психології

Термінотворення є одним із аспектів дослідження в лінгвістиці, яке впливає на структурно-семантичні та функціональні особливості термінів. Дослідники як А. Д'яков [19], Т. Кияк [22], З. Куделько [19], В. Марченко [39], В. Шальнева [56], Т. Ситнікова [53], Т. Панько [31] та ін., проводили огляд різних способів термінотворення з позицій морфології, семантики, прагматики, тощо. Зокрема, роботи цих дослідників фокусувалися на чинниках, які зумовлюють термінотворення.

В. Марченко виділяє такі види термінотворення: лексико-семантичний, морфологічний, синтаксичний [39]. В. Шальнева своєю чергою зазначає такі види, як-от: семантичний, морфологічний, синтаксичний і морфолого-синтаксичний. У додаток до цього, філологиня зазначає, що образ є основним компонентом при дослідженні метафоричного переноса як способі семантичного термінотворення [55]. У поданому дослідженні за основу було обрано саме ці дві концепції дослідження термінотворення, оскільки вони здебільшого подібні і доповнюють одна одну.

Марченко вважає, що лексико-семантичний тип творення термінів полягає в адаптації слів загальноживаної лексики під певну терміносистему [39]. Тому і називає цей процес термінологізацією і зазначає, що при такому термінотворенні загальноживане слово у новому контексті втрачає своє первинне семантичне значення. Наприклад, термін “*gender*” («гендер») раніше мало значення «стать людини». Із плином часу все більше наукових досліджень в області соціології та психології було здійснено, через що значення терміну було змінено на «поведінкові, культурні або психологічні риси, зазвичай пов'язані з певною статтю людини» [62; 66; 68].

Н. Шашкіна і Л. Дружиніна також досліджують лексико-семантичний аспект термінотворення і виділяють три групи термінів згідно способів семантичної термінологізації:

1) терміни, перенесені до терміносистеми на основі подібності форми і функції (*“contact”* – де «контакт» має значення «взаємодія», як фізична, так і психологічна);

2) терміни, які перейшли з інших терміносистем в результаті змін у їх значенні (*“helper”* – «помічник» в одній термінології і «аллопарентний батько чи мати» у психології);

3) терміни, які семантично експлікувались на основі функціональних ознак (*“efficiency”* – «дія» або «ефективність дій» в цілому, а у психологічному дискурсі – людини) [15].

Подібним чином досліджувала лексико-семантичне термінотворення О. Дуда, однак окрім першої і третьої групи термінів згідно дослідження Н. Шашкіної вона зазначила ще й «перенесення за подібністю розташування». Зокрема, вона досліджувала терміни банківської сфери з точки зору метафорики, адже метафоричне перенесення є популярним у багатьох фахових мовах [15]. В. Шальнева, наприклад, досліджує метафоричну модель як чинник метафоричного термінотворення, де модель є ознакою подібності. Вона виділяє антропоморфні (ознаки і риси, діяльність людини) та неантропоморфні (природні явища, фауна, флора) моделі термінотворення [55]. Окремо вона виділяє і «соціальні метафори», тобто терміни, які викликають асоціацію соціальних явищ. Для психологічного дискурсу найбільш характерними є, звісно, термінологізовані якості та ознаки людини, терміни-антропоморфізми, рухів та постаті людини: *“role”*, *“transaction”*, *“adapted child”*, *“ego-state adult”*, *“narcissism”* [7; 41; 62]. Це зумовлено антропоцентричністю психології як науки.

Морфологічний спосіб термінотворення Марченко вважає одним з найпродуктивніших. Окремо виділяються префіксальний, суфіксальний, змішаний тип, складання основ, безафіксний та аббревіація. Прикладом префіксального термінотворення може бути перетворення лексеми *“press”* («давиту») на *“repress”* («виштовхувати») шляхом додавання префіксу *“re”*. Суфіксальний тип термінотворення ілюструє перетворення лексеми

“*fact*” («факт») на “*factor*” («фактор») шляхом додавання суфікса “-or”. Щодо безафіксного типу термінотворення, то прикладом може бути перетворення терміну “*individuality*” («індивідуальність») шляхом прибирання суфіксу “-ity”, в результаті чого виник термін “*individual*” («індивід»). Прикладом складання основ може бути поєднання термінів “*psyche*” і “*therapy*” для утворення терміну “*psychotherapy*” («психотерапія»). Абревіація – також поширений тип термінотворення у психології, зокрема у психіатрії: „ADHS“ – “*Attention Deficit Hyperactivity Syndrome*” («СДУГ» – «Синдром дефіциту уваги та гіперактивності»); “ASPD” – “*Antisocial Personality Disorder*” («ДРО» – «Диссоціальный розлад особистості»); “BPD” – “*Borderline Personality Disorder*” («ЕНРО» – «Емоційно нестабільний розлад особистості») [62].

Синтаксичний тип термінотворення полягає у складанні слів у словосполучення або багатоконпонентні терміни. Наприклад, з двох термінів “*adjustment*” («приспосованість») та “*disorder*” («розлад»), утворився термін “*adjustment disorder*” («розлад адаптації») [62]. Синтаксичний тип термінотворення є типовим для вузьких галузей психології, оскільки багатоконпонентні терміни “*gamma-aminobutyric acid agonist*”, “*Krause end bulb*”, “*major depressive episode*” вживаються у текстах галузі неврології [62].

Отже, існує декілька концепцій щодо дослідження та класифікації способів термінотворення у фаховій мові психології. Однак, основними способами є семантичний, морфологічний і синтаксичний, а семантичний може бути представлений перенесенням терміну з однією терміносистеми в іншу, метафоричним перенесенням чи модифікацією значення терміну з плином часу, тоді як морфологічний спосіб термінотворення поділяється також на префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний, основоскладання та абревіацію. Головним чинником семантичного термінотворення є зміна первинного значення лексеми під дією екстралінгвістичних факторів, морфологічного – використання варіацій

будови терміну, синтаксичного – поєднання термінів згідно функцій контексту.

Одним із чинників термінотворення також є етимологічне походження термінів. До того ж, складнощі при перекладі психологічних термінів також можуть викликати нетипові для англійської мови терміни, а саме запозичення з інших мов. Психологічна терміносистема як у будь-яка інша термінологія насичена словами іншомовного походження. Велика кількість термінів, яка з плином часу стала звичною для реципієнта, як, наприклад, саме термін “psychology”, також має іншомовне походження, і це явище зумовлене історичним розвитком мови.

При роботі з термінами-запозиченнями важливим є знання їх походження, адже за відсутності повного словникового відповідника можливо перекласти термін, «розгадавши» його значення згідно значення «першоджерела» – іншомовного слова, від якого він походить.

За джерелами і епохами запозичення лексики англійської мови І. Арнольд поділяє на такі типи:

- 1) кельтські запозичення;
- 2) латинські запозичення доби пізньої античності;
- 3) латинські запозичення (VI - VII ст.);
- 4) скандинавські запозичення;
- 5) старі французькі запозичення зумовлені норманським завоюванням (XII-XV ст.);
- 6) латинські запозичення XV - XVI ст. доби Відродження;
- 7) нові французькі запозичення після XVI ст.;
- 8) запозичення з грецької, італійської, голландської, іспанської, російської, української, німецької та інших мов, які зумовлені глобалізацією [4, 305].

Згідно класифікації І. Арнольд, найпоширенішими типами запозичень є саме латинські та французькі запозичені терміни. Це зумовлено насамперед тим, що латина та французька, яка також має безліч запозичень з латини, були

мовами офіційно-ділового стилю, науки та релігії. Римське панування у I-V століттях н.е., введення християнства в Англії (VI-VII) та розвиток культури в епоху Відродження зумовили насичення англійської термінології латинізмами. Тоді як з 1066 г. у період нормандського завоювання, французька мова протягом тривалого часу (XI-XV ст.) була державною мовою Англії [24].

Переважає кількість запозичень в англійській термінології психології походить з латини. Серед таких запозичень часто зустрічаються у психологічному дискурсі такі терміни як: “ocular” – «очний» (з латинської “oculus” – «око»); “maturity” – «зрілість» (з латинської „mātūritatem“ – «зрілість»); “frustration” – «фрустрація» (з латинської “frustrationem” – «розчарування»); “depression” – «депресія» (з латинської “deprimere” – «тиснути»); “ability” – «здатність» (з латинської “habilitatem” – «здібність»); “id” – «воно» (з латинської “id” – «воно»); “ego” – «я» (з латинської “ego” – «я»); “obsession” – «одержимість» (з латинської “obsessionem” – «довгий період часу») [68]. Латинські запозичення використовуються для позначення медичних понять, слів, похідних від назв органів та частин тіла, або для абстрактних понять (емоцій, почуттів та інших психічних процесів).

Другими за поширеністю є французькі запозичення, які також мають латинські коріння. Серед таких запозичень часто зустрічаються у психологічному дискурсі такі терміни як: “desire” – «бажання» (зі старофранцузької “desir” – «те, чого бажають»); “bias” – «упередження» (з французької “biais” – «косий»); “effect” – «ефект» (зі старофранцузької “efet” – «результат»); “gender” – «гендер» (зі старофранцузької “gendre” – «різновид»); “abuse” – «насилля» (зі старофранцузької „abus” – «неправильне використання») [68]. Французькі запозичення, як і слова латинського походження, використовуються для позначення понять з області медицини, або слів, похідних від назв органів та частин тіла, а також для абстрактних понять (психічні явища та процеси).

Кельтські запозичення більш характерні для повсякденного мовлення: “hog” – «свиня», “brock” – «барсук», “gavelock” – «спис» [68]. Це зумовлене

домінуванням давньоримської та французької культури на території сучасної Англії. Щодо запозичень з інших мов, то дуже поширеними в англійській є запозичення з давньогрецької, німецької та староанглійської.

Давньогрецьке «коріння» психологічної термінології зумовлене історичною спадщиною давньогрецької культури, яка наявна майже у всіх європейських мовах. Запозиченнями грецького походження є наступні терміни: “mania” – «манія, божевілля, одержимість» (з грецької „mania“ – «божевілля»); „syndrome” – «синдром» (з грецької “syndrome” – «збіг симптомів»); “psychology” – «психологія» (з грецької “psykhē” – «дихання, душа» + “logia” – «наука») [68].

Германські запозичення, а саме слова, які походять зі староанглійської, також досить поширені у психологічній терміносистемі англійської мови через природні історичні чинники розвитку мови. Прикладами таких термінів є: “mind” – «розум» (зі староанглійської „gemynd” – «пам'ять, думка»); “love” – «кохання» (зі староанглійської „lufu” – «кохання»); belief – «упередження, віра» (зі староанглійської “geleafa” – «віра») [68]. Насамперед, такі запозичення позначають поняття більш близькі до повсякденного стилю мовлення. Знов-таки, через домінування латини та французької у науці та офіційно-діловому мовленні над староанглійською та іншими мовами, колись поширеними на теренах сучасної Англії.

І. Костікова стверджує, що основними запозиченнями з німецької психологічної термінології є терміни, що походять з аутентичних німецькомовних парадигм – це, в першу чергу, психоаналітичні терміни, а також терміни гештальт-психології [24]. Прикладами такої термінології є: “gestalt” – «гештальт» (з німецької “gestalt” – «фігура, форма»); „introspection” – «самоаналіз» (з німецької “introzpection” – «самоаналіз»); “introvert” – «інтроверт» (з німецької “introvert” – «частина або орган, напрямлений у власну середину»). І. Костікова стверджує, що деякі англійські психологічні терміни є калькою німецької оригінальної термінології, яка виникла за часів

першої лабораторії Вундта наприкінці XIX століття, а також у межах експериментів Вюрцбургської школи психології [24].

Отже, переважна більшість запозичень в англійській психологічній термінології є латинізмами та галицизмами. Це зумовлено історичними чинниками, а саме домінуванням латини та французької в Англії доби Середньовіччя та Нового часу. Розвиток німецької психології пізніше також додав німецькі запозичення у термінологію психології, тоді як грецькі лексеми наявні у більшості європейських мовах.

Висновки до першого розділу

Однією з проблем дослідження фахової мови психології є той факт, що психологічна термінологія одна з найменш досліджуваних і найбільш важких для перекладу. Причиною цього є різноманітність та множинність семантичних значень певних термінолексем, багатогранність прагматичного аспекту їх вжитку та жанрова різнобічність текстів і, як наслідок, велика кількість контекстів застосування. Терміни як лексичні одиниці фахової мови мають обмежене семантичне значення з огляду на науковий контекст вжитку, а також мають міжрегіональний характер вжитку. Однак серед них можуть бути і неологізми та метафори, які виконують функції термінів у межах наукового контексту. Фахова мова психології є набором термінів, які позначають психічні явища, процеси, захворювання, способи їх лікування, напрями і підгалузі психології. Вона має міжрегіональний характер і може поєднувати у собі загальноновживані слова та терміни в залежності від жанру тексту.

Звідси, психологічні терміни є мовними знаками, які дають визначення психічним явищам та процесам, хворобам та способам їх лікування, напрямам і підгалузям психології в цілому. Вони є складовими фахової мови психології – мови, яка вживається у текстах психологічного спрямування, виконує

інформативну, комунікативну та когнітивну функцію і має міжрегіональний характер. Психологічні тексти поділяються на два жанри: популярна та практична психологія. Перші мають теоретичний характер, останні – для застосування знань на практиці. Від жанрів текстів здебільшого залежать функції та структура термінів.

Функціональні та морфологічні особливості психологічних термінів є об'єктом досліджень через велику кількість жанрів психологічної літератури та екстралінгвістичних факторів, які впливають на розвиток термінології. Звідси, існує декілька концепцій щодо класифікації термінів за їх функціями та структурою однак вони здебільшого мають спільні риси. Структурно терміни можуть бути простими, похідними, складними, словосполученнями та багатокомпонентними конструкціями.

Встановлено, що функції термінів можуть бути вираженими завданнями, які терміни виконують у тексті, або ж галузями, у яких вони вживаються. Отже, згідно контекстуальних задач, основними функціями термінів є репрезентативна, сигніфікативна, комунікативна та прагматична, окремо зазначають класифікаційну чи систематизуючи. Згідно галузей вжитку, вони можуть бути загальнонауковими, міжнауковими, спеціальними та вузько-спеціальними.

Функції та структура термінів психології та взагалі мають пряму залежність від способів термінотворення. Існує декілька концепцій щодо вивчення та класифікації способів термінотворення у фаховій мові психології. Основними способами є семантичний, морфологічний і синтаксичний. З'ясовано, що морфологічний спосіб представлений також окремими префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним, безафіксним способами, основоскладанням та аббревіацією. Тоді як семантичне термінотворення може бути представлене перенесенням терміну з однією терміносистеми в іншу, метафоричним перенесенням чи історичною зміною значення терміну. Основним чинником семантичного термінотворення є модифікація первинного значення слова під дією екстралінгвістичних

факторів, морфологічного – використання різних варіантів будови терміну, синтаксичного – поєднання термінів у словосполучення чи багатокomпонентні терміни згідно функцій контексту.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ФАХОВОЇ МОВИ ПСИХОЛОГІЇ

2.1 Лексико-семантичне поле у фокусі дослідження фахової мови психології

Лексико-семантичні особливості термінів фахової мови психології мають пряму залежність від функціональних та структурних особливостей термінології. Як стверджує М. Кочерган, лексико-семантичне поле являє собою сукупність лексем, які парадигматично пов'язані між собою [26]. Тобто, такі лексеми мають спільний зміст і відображають подібність позначуваних явищ на рівні понятійності, предметності та функціональності. У психологічній термінології це можуть бути семантичні групи термінів, які позначають як психологічні поняття, так і медичні (тобто, міжгалузеві терміни з області неврології, наприклад). Або ж це можуть бути терміни з області анатомії, які використовуються у фахових текстах психології для позначення психічних процесів у мозку та нейро-гуморальній системі людини загалом. Іншими словами, ці об'єднання лексем мають певну рису, семантичне значення, яке їх може споріднювати. Звідси, можна виділити такі лексико-семантичні поля у фахових текстах психології різних жанрів:

1) поле анатомії (нейронні зв'язки, робота гіпоталамуса, міміка та рухи людини – всі ці поняття досліджуються у текстах практичної психології неврологічного спрямування);

2) поле розладів (вроджені та набуті хвороби, або ж психологічні відхилення – описуються у текстах всіх існуючих жанрів);

3) поле психічних процесів (будь-які реакції людини на зовнішні чинники – досліджуються та описуються у текстах всіх існуючих жанрів);

4) поле взаємодій (стосунки і моделі стосунків, поведінкові моделі людини у стосунках різного типу – описуються у текстах з психоаналізу, а саме з трансакційного аналізу);

5) поле поведінки (підсвідомі стани людини, які зумовлюють поведінкові моделі індивіда у тих чи інших ситуаціях – описуються у текстах з трансакційного аналізу);

б) поле глибинної психології (підсвідомі стани людини, які зумовлюють поведінкові моделі індивіда у тих чи інших ситуаціях – описуються у текстах з глибинної психології).

Інтегральну ознаку, яка зумовлює виникнення таких полів, М. Кочерган називає архісемою, яка є лексемою з узагальненим значенням. Тобто для поля анатомії – це лексема «анатомія», поля розладів – «розлад», поля поведінки – «поведінка» тощо. Лексико-семантичні поля, у свою чергу, поділяються на семантичні групи. Однак для дослідження семантичних груп психологічних термінів варто брати до уваги лексико-семантичні явища, які ускладнюють диференціацію між термінами і, як результат, викликають труднощі при перекладі цих термінів. Такими є омонімія, полісемія та метафорика. Головною проблемою, яку такі явища викликають у читача або перекладача, є належність лексеми до декількох семантичних груп. Слід також брати до уваги те, що лексико-семантичні поля будь-якої фахової мови, як у мови на всіх рівнях загалом, як і термінологія поповнюються та оновлюються новими лексемами.

Однак існують й інші концепції щодо дослідження лексико-семантичних полів. К. Дашкова стверджує, що існує два погляди на проблему дослідження полів:

1) семантичне поле і суто лінгвістичним явищем, а саме тому його вивчення має базуватися лише на основі лінгвістичних даних;

2) семантичне поле є екстралінгвістичним/ психологічним або логічним явищем [12].

Якщо проводити огляд полів з точки зору суто лінгвістичних факторів, то варто згадати те, як Г. Щур виділяє такі поля в лінгвістиці: функціонально-семантичне, граматико-лексичне поле, лексемне та семантичне поля; морфемне, фонемне та словотвірне поля; мікро- і макрополя; також поля множинності, ствердження та заперечення; компаративне та модальне поле, тощо [59]. Такий широкий спектр функцій полів зумовлений особливостями певних рівнів мови і їх нерозривними зв'язками між собою. Поля, згадані Г. Щур варті уваги для більш комплексного дослідження семантичних полів з огляду на граматичні, морфологічні та функціональні особливості компонентів (лексем) цих полів. Однак всі зазначені вище поля зумовлюють лише структурно-граматичну побудову того чи іншого семантичного поля. Такий підхід навряд чи візьме до уваги функціонал метафоричних термінів у тому чи іншому тексті, адже метафоричність найчастіше зумовлена екстралінгвістичними явищами.

Якщо брати до уваги другий підхід, зазначений К. Дашковою, то він охоплює і метафорику як семантичне явище у термінології взагалі. Відображає такий підхід концепція Л. Васильєв, стверджуючи, що лексико-семантичне поле є набором одиниць, які об'єднані семантичними зв'язками, тоді як в основі лексико-семантичного поля лежить ядерний компонент [8]. З цим ядерним компонентом тією чи іншою мірою співвідносяться значення всіх лексем поля. Тобто, лексико-семантичне поле – це польова структура, що володіє ядром і периферією. Це значить, що якщо компонент віддаляється від ядра, зв'язок між ядерним компонентом і семантикою такої одиниці слабшає. Саме через послаблення таких зв'язків члени будь-якого семантичного поля можуть у різних своїх семантичних варіаціях належати і іншим полям.

Зазвичай, лексико-семантичне поле утворює лексичні одиниці, які вступають у взаємні внутрішньомовні, зовнішньомовні і позамовні відносини [12]. В залежності від ступені вживаності того чи іншого терміну, компоненти будь-якого лексико-семантичного можуть бути наближеними до семантичного ядра, або віддаленими від нього. Віддалені лексичні одиниці

знаходяться на так званій периферії семантичного поля. Здебільшого це лексеми, які виконують функцію віддалену від функцій більшості елементів семантичного поля. Це можуть бути діалектизми, архаїзми або слова, які включаються в поле через їх можливе варіативне значення. За своїм інваріативним значенням такі лексеми належать до іншого поля.

Можна стверджувати, що концепції К. Дашкової та М. Кочергана перегукуються. Тому ядром семантичного поля можна вважати архісема, яка об'єднує лексеми у поле. Однак варто також брати до уваги лексеми, які можуть належати декільком семантичним полям (метафори та багатозначні слова), морфологічно мати однакову будову, але належати різним полям (омоніми). До того ж, необхідно взяти до уваги той факт, що, як стверджує Н. Снігур, периферія семантичного поля може бути доволі розгалуженою, і як результат бути представленою різноманітними семантичними зв'язками. Такі семантичні зв'язки, як правило, об'єднують по декілька лексем на підставі інтегративного семантичного компонента [49].

Важливо також усвідомити той факт, що кожний компонент лексико-семантичного поля розкриває певне значення та набір додаткових семантичних відтінків. Цей набір також може бути одним із чинників полісемії та метафоричного переносу. Окрім цього, спосіб мислення, ментальність, яка закладена у фахову мову, також мають вплив на те, яким набором лексем представлено те чи інше лексико-семантичне поле.

2.2 Психологічні терміни з неоднозначними структурно-семантичними особливостями

3-посеред явищ, які зумовлюють складнощі при перекладі термінів, є неоднозначність. Вона може виражатися особливими структурними та семантичними рисами термінів і, як показало дослідження, навіть порушувати функціональні ознаки термінів, як точність, системність та дефінітивність. До

таких явищ належать полісемія, омонімія, фразеологія, епонімія, авторські неологізми та метафори.

Полісемія та омонімія є тими явищами, які збагачують мову та ускладнюють її водночас. Зокрема, у перекладацькій практиці саме ці явища є одним із «коренів» труднощів інтерпретування контексту або сенсу окремої лексеми. Адже полісемія, як відомо, – це наявність у лексеми більше одного семантичного значення, які історично зумовлені та пов'язані між собою за сенсом і походженням [26]. Омонімія – дещо інше явище, а саме схожість двох лексем за звучанням та при написанні, однак ці лексеми мають різні значення, які ніяким чином не пов'язані [26]. Тим не менш, ці два лінгвістичні явища іноді пов'язуються дослідникам через спільну функцію – подібність лексем за певними рисами, через що також можуть бути переплутаними при аналізі термінів.

Головною рисою омонімії як лексико-семантичного явища є те, що для позначення абсолютно різних понять різних лексико-семантичних полів використовуються слова, які звучать і пишуться однаково, але мають чітко відмежовані одне від одного значення. Для більшості фахових мов, і фахової мови психології зокрема властиві розділення значень полісемантичного слова шляхом розходженням значення на декілька різних, й утворення нових лексичних одиниць. Також омонімії у межах термінології психології властивий і випадковий збіг різних за походженням слів на фонетичному рівні [37]. Однак важливо взяти до уваги той факт, що загальноживані слова та їхні термінологічні відповідники мають різну сполучуваність, оскільки належать вони різним синонімічним рядам і, як результат, різним семантичним полям.

Розглянемо розмежування лінгвістичних явищ полісемії та омонімії. Як стверджує Л. Малевич, слова з однаковою морфологічною будовою та фонетикою мають абсолютно різне семантичне значення, а тому вживаються у різних функціональних підсистемах мови. Таке явище більше схоже на полісемію, однак полісемії, все ж таки, більше характерна мотивованість, взаємозалежність і етимологічний зв'язок семантичних значень. Тоді як

омонімія скоріше є результатом послаблення зв'язків між значеннями багатозначної лексеми [37].

Обидва явища є типовими для психологічної термінології. Однією з причин є тісний зв'язок психології як науки з медициною, зокрема з неврологією та психіатрією. Наприклад, “*anal*” – «анальний» у медицині з точки зору анатомії людини та «зона» або стадія психосексуального розвитку людини у психології; “*depression*” – «ослаблення» в медицині та «депресія» як психічне захворювання у психології; “*attraction*” – «сексуальне бажання» у психології та «рух кінцівки до тіла» у медицині; “*deprivation*” – «недостатність» у медицині, у психології – «позбавлення» [etymological dictionary]. Така поширеність міжгалузевих омонімів зумовлена, у першу чергу, етимологічним походженням цих термінів. Здебільшого вони походять з латинської мови, яка тривалий час була мовою науки і, зокрема, медицини. Насправді, міжгалузєва термінологічна омонімія характеризується двома рисами: терміни-омоніми позначають різні поняття, а також ці терміни функціонують у різних терміносистемах [37]. Це демонструють вище зазначені омоніми серед термінів психології та медицини. Таке явище найчастіше зумовлене розвитком полісемії, тобто розщепленням семантики багатозначної лексеми. Саме тому через спільні коріння етимологічного походження (у даному випадку – походження термінів з латинської мови і позначення анатомічних понять, які нерозривно пов'язані з психологією людини) і спільність семантики термінів іноді важко чітко розмежувати терміни-омоніми і багатозначні терміни [37].

Окрім цього, Кочерган класифікує омоніми на повні й неповні омоніми: повні омоніми мають абсолютний збіг форм при їх змінюванні, тоді як неповні омоніми збігаються не в усіх формах [26]. Наприклад, “*aggression*” – повний омонім, який зустрічається у медицині у сенсі «хірургічне втручання» та у психології як саме «агресія». Ще одним прикладом можна вважати термін “*pressure*” – «тиск» як у медицині, так і у психології. У медицині це може бути кров'яний тиск, тоді як у психології – психологічний тиск на людину. До

речі, це один з прикладів повної омонімії як в англійській, так і в українській мові. Щодо неповної омонімії, то зразками неповних омонімів можуть бути такі терміни: “*excess*” – «надмірний» в психології і «надлишок» у медицині, тобто у психології цей термін має форму прикметника, тоді як у медицині – іменника; “*complex*” – «комплексний» у медицині та «комплекс» у психології (водночас, це може бути і повним омонімом, якщо звернутися до медичного значення «комплекс заходів») [etymological dictionary].

Ще однією рисою омонімів, яку варто брати до уваги, є їх походження. З цієї точки зору, омоніми поділяють на гомогенні й гетерогенні. Гомогенні омоніми – це ті лексеми, які виникли внаслідок розпаду одного слова на два, з плином часу під тиском екстралінгвістичних факторів. Влучним прикладом такого слова є термін “*impression*”, який у старофранцузькій мові мав значення «відбиток», «штамп», «образ», а тепер може бути інтерпретований як «образ» [etymological dictionary]. Кочерган стверджує, що такий розпад значень зумовлений втратою або розірванням зв'язків між окремими значеннями колись багатозначного слова [etymological dictionary]. Тоді як гетерогенні омоніми – це ті, які виникли внаслідок збігу етимологічно різних слів [26]. Таким терміном може бути “*expression*” – «вираз», який виник із тлумачень латинських лексем із значенням «складення слів в одне ціле», «проекція», «виведення назовні» [etymological dictionary].

Крім внутрішньомовної, існує і міжмовна омонімія, яка також зумовлює багато складнощів при перекладі. Міжмовні омоніми – це слова двох або більше мов, які мають однакову чи майже однакову форму, але різняться значенням [26]. Наприклад, термін “*complexion*”, який має значення «колір обличчя», тоді як в українській омонім «комплекція» має значення «будова тіла» [etymological dictionary]. Ще одним прикладом може бути “*transaction*”, який має схожий термін «транзакція». У даному випадку ці омоніми мають і однакове значення – «взаємодія». Саме такі терміни, до речі, є фальшивими друзями перекладача.

У своєму дослідженні Л. Малевич проводить огляд омонімів у термінології з точки зору функцій. Отже, вона виділяє наступні види омонімії:

1) зовнішньосистемна омонімія (це може бути як міжмовна омонімія, так і омонімія загальноповживаних слів із термінами різних фахових мов);

2) міжгалузева омонімія (досить поширений тип омонімії, полягає у подібності термінів різних фахових мов);

3) внутрішньосистемна омонімія (не є поширеним у фаховій мові психології, однак трапляється у фахових текстах психоаналітичного спрямування) [37].

Прикладом зовнішньосистемної омонімії може бути збіг терміну *“allusions”* («алюзії») із загальноповживаним словом *“allusions”* («алюзії»), який вживається не у межах психологічної фахової мови, а у мистецтві, художньому тексті, повсякденному мовленні. Прикладом міжгалузевої омонімії може бути термін *“rehabilitation”* («реабілітація»), який використовується як психологічній фаховій так і у медичній (відновлення після розладу у психології, відновлення після хвороби чи хірургічного втручання у медицині). Тоді як прикладом внутрішньосистемної омонімії може бути збіг термінів *“Child”* («Дитина»), який зустрічається у текстах глибинної психології («Дитина» у значення его-стану у дослідженні трансакційного аналізу Еріка Берна і «Дитина» у Томаса Мура з юнгіанської психології як архетип).

Крім власне омонімів також виокремлюють суміжні з омонімією явища. Такими явищами є омоформи, омофони й омографи. Омоформи – це лексеми, в яких збігаються тільки окремі морфологічні форми [26]. Наприклад, *“treat”*, який у формі дієслова має значення «лікувати», а у формі іменника – «насолода» [etymological dictionary]. Тоді як омофони – це лексеми, які вимовляються однаково, але різняться написанням [26]. Наприклад, *“except”* («виключати») та *“assert”* («приймати») за умови нейтральної вимови можуть звучати абсолютно однаково [etymological dictionary]. Щодо омографів, то це лексеми, які пишуться однаково, а вимовляються по-різному [26]. Наприклад, вище згадуваний термін *“excess”* («надлишок») у формі

іменника має наголос на перший склад, тоді як у формі дієслова він матиме наголос на другий склад.

Щодо полісемії, яка дуже схожа на омонімію і, згідно досліджень деяких лінгвістів, є чинником утворення омонімів, то вона полягає у багатозначності слова. Багатозначність слова розвивається на основі перенесення назви з одного предмета на інший. Д. Лотте стверджує, що багатозначність зумовлює неточність термінології, і через це варто звертати особливу увагу на позбавлення багатозначних слів або на закріплення за тим чи іншим терміном однієї дефініції [35; 36]. А. Письмиченко зазначає, що полісемія термінолексем у тій чи іншій термінології є здатністю термінів мати на рівні однієї функціонально-семантичної структури декілька семантичних значень, які об'єднуються навколо певного загального семантичного центру [44]. Так чи інакше, полісемія має одну головну ознаку: перенесення значення. Звідси, варто дослідити типи семантичного перенесення.

Існує три типи перенесення: за подібністю, за функцією і за суміжністю. Перенесення за подібністю понять називається метафорою [26]. “*Emptiness of the heart*” – «сердечна пустка» із праці Томаса Мура є влучним прикладом метафори [42; 67]. Тобто відчуття емоційної пустки є подібним до фізичної пустки, ніби у серці не вистачає чогось фізично. Тоді як перенесення за функцією – перенесення, за якого поняття можуть бути абсолютно різні, однак вони мають виконувати однакові чи подібні функції [26]. Наприклад, “*psychic underworld*” – «потойбіччя психіки», термін, який використав у своєму психотерапевтичному романі Томас Мур [42; 67]. Функція «потойбіччя психіки» подібне до фольклорного потойбіччя – приховувати щось. Крім того, функціональне перенесення є також різновидом метафори, адже в його основі лежить також подібність, тільки не за формою, а за функцією. Перенесення за суміжністю називається метонімією. Влучним прикладом метонімії є термін, вживаний Муром “*incursion of Saturn*”, перекладений як «напад Сатурна» («напад депресії», якщо точніше, оскільки Сатурн є уособленням депресії).

Звідси, суміжність може бути просторовою, часовою, або причинно-наслідковою [26].

Прикладом просторової суміжності є метонімія “*Fulcrum of action and intelligence*” («Вісь дії і розуміння»). Гарним прикладом часової суміжності є “*The soul’s aging*” («Старіння душі»). Тоді як зразком причинно-наслідкової суміжності можна вважати “*Saturnine moods*” («Сатурнічні (депресивні) настрої») [42; 67].

У додаток до вище зазначеного, Кочерган класифікує наступні регулярні моделі метонімічного перенесення:

- 1) форма – зміст;
- 2) матеріал – виріб із нього;
- 3) місце – жителі цього місця, пов'язані з ним історичні події;
- 4) місце – виріб із цього місця;
- 5) дія – її результат;
- 6) знаряддя – продукт, що виник внаслідок використання цього знаряддя;
- 7) ім'я – суспільне становище;
- 8) ім'я – виріб [26].

Прикладом перенесення «форма-зміст» може бути “*inner construction*” – «внутрішнє конструювання». Тоді як перенесення «матеріал – виріб із нього» чудово демонструє приклад “*matters of the heart*” – «сердечні питання». Щодо перенесення «місце – жителі цього місця, пов'язані з ним історичні події», то його ілюструє приклад “*in the pool, at the source of identity*” – «у струмку, у самому джерелі ідентичності». Щодо перенесення «місце – виріб із цього місця», то його може ілюструвати термін “*soul’s childhood*” – «дитинство душі». Перенесення «дія – її результат» ілюструє приклад “*rejection of the child*” – «відречення від дитини». Тоді як перенесення «знаряддя – продукт, що виник внаслідок використання цього знаряддя» ілюструє фраза “*soul yearns for attachment*” – «любов надзвичайно розпалює уяву». Щодо перенесення «ім'я – суспільне становище», то серед термінів психології такий тип метонімії не є

поширеним. Таке перенесення є типовим для політології, історії та соціології. Останній тип у цій класифікації «ім'я – виріб» також не є поширеним у термінолексичі психології. Виокремлює Кочерган як особливий різновид метонімії перенесення назви з цілого на частину і навпаки. Таке перенесення називають синекдохою. Таким терміном є “*anima of sex*” – «аніма сексу», як жіноча сутність сексуальності. [26, с. 41].

Як і у випадку з омонімією, полісемія також класифікується на різні типи в залежності від функцій певних термінів у межах тієї чи іншої галузі. Н. Краснопольська виділяє такі типи полісемії:

1) міжсистемна полісемія (як правило, виникає як результат вжитку терміну у різних сферах науки та діяльності людини, однак при цьому семантичне ядро не змінюється і лише змінює набір периферійних значень);

2) внутрішньосистемна полісемія (порушує точність термінів і дефінітивність їх як одиниць певної терміносистеми);

3) зовнішньосистемна полісемія (є наслідком термінологізації загальноживаних слів) [30].

Прикладом внутрішньосистемної може бути термін “*psychology*” («психологія»), оскільки він може у межах фахової мови психології позначати як науку про психіку людини, так і сукупність психічних процесів та поведінкових моделей людини. Тоді як прикладом міжсистемної полісемії може бути “*sex*” («секс»), оскільки він може означати як стать, так і сексуальні стосунки між людьми. Щодо зовнішньосистемної полісемії, то яскравим прикладом такого явища може бути термін “*humor*” («гумор»), оскільки він є словом загальноживаним, однак може і застосовуватися у психології як термін для позначення психологічної особливості людини [29; 31].

Отже, як висновок, полісемія та омонімія у термінології психології хоч і є схожими явищами, дещо відрізняються тим, яким чином вони впливають на семантичне значення та розмежування семантичних полів. Полісемія є скоріше чинником омонімії і характеризується властивістю терміну мати значення у декількох полях. Тоді як омоніми є термінами із різними

семантичними значеннями, тож існують вони в межах абсолютно різних семантичних полів.

Серед термінів психології в англійській мові також доволі поширеними є терміни-епоніми. Епоніми – це лексеми, які походять від власних імен, або лексичні одиниці, до складу яких входить особова назва. Ці лексеми є об’єктом досліджень багатьох лінгвістів зокрема через те, що одним із способів лексико-семантичного термінотворення є використання власних імен для утворення нових термінів. Б. Михайлишин вважає, що виникнення термінів-епонімів пов’язане з позамовними факторами: історичними, соціальними, психологічними [40]. Всі ці чинники у тій чи іншій мірі пов’язані з розвитком науки. Вчені описували нові хвороби і ці розлади отримували імена вчених. Або ж увагу звертали на міфологію та інші аспекти фольклору, зокрема для описання архетипів у глибинній психології, яку досліджував Карл Густав Юнг.

Отже, Р. Дмитрасевич досліджує терміни-епоніми юридичної психології і класифікує їх за тематичними групами: «Психодіагностика», «Психометрія», «Психічні розлади, захворювання», «Теорія та методологія юридичної психології», «Судова експертиза» [14]. Якщо ж розглядати англійську психологічну термінолексику у більш широкому спектрі, то можна покласифікувати терміни психології на наступні тематичні групи:

1. Психічні розлади та захворювання. До психічних розладів можна віднести такі терміни: „*Alzheimer's disease*” – «Хвороба Альцгеймера» (хвороба розумової діяльності людини, яку відкрив німецький психіатр Алоїс Альцгеймер), „*Klinefelter's syndrome*” – «Синдром Клайнфельтера» (генетична хвороба, яку описав американський лікар Гаррі Клайнфельтер), „*Korsakoff's syndrome*” – «Синдром Корсакова» (хвороба описана російським психіатром Сергієм Корсаковим).

2. Психічні явища. До психічних явищ можна віднести наступні терміни: „*Freudian slip*” – «Обмовка за Фрейдом» (явище описане німецьким психологом Зигмундом Фрейдом), „*Oedipus complex*” – «Комплекс Едіпа» (стадія психосексуального розвитку, для якої характерні почуття ревності)

сина до матері), „*Abney's effect*“ – «Ефект Ебні» (явище зорового сприйняття кольорів, описане англійським хіміком та фотографом Вільямом де Вівлеслі Ебні).

3. Гіпотези, теорії та закони. Серед таких можна навести наступні приклади: „*Bowlby's maternal deprivation hypothesis*” – «Гіпотеза Боулбі про материнську депривацію» (гіпотеза, описана британським психоаналітиком Джоном Боулбі), „*Weber's Law*” – «Закон Вебера» (закон, описаний Ернстом Вебером, німецьким психофізіологом).

4. Тести. Серед таких можна навести наступні приклади: „*Rorschach test*“ – «Тест Роршаха» (психодіагностичний тест, який розробив швейцарський психіатр Герман Роршах), „*Wada test*“ – «Тест Вади» (процедура з тимчасової деактивації частини головного мозку, який розробив канадський невролог Джун Вада).

5. Анатомічні терміни. „*Wernicke's area*” – «Область Верніке» (область кори головного мозку, яка відповідає за мовлення, і яка названа на честь німецького психоневропатолога Карла Верніке), „*Broca's area*” – «Область Брока» (область кори головного мозку, яка відповідає за моторну організацію мовлення, і яка названа на честь французького хірурга Поля Брока).

6. Течії. „*Neo-Freudian*” – «Неофрейдизм» (відгалужування течії, започаткованої Зигмундом Фройдом, німецьким вченим-психоаналітиком), „*Cartesian dualism*” – «Картезіанський дуалізм» (течія, яку започаткував Рене Декарт, французький філософ), „*Calvinism*” – «Кальвінізм» (філософська релігійна течія, започаткована Жаном Кальвіном, французьким теологом).

7. Моделі поведінки і підсвідомі стани людини. Здебільшого це архетипи та архетипні моделі поведінки („*Herculian behavior*” – «геркулесова поведінка», „*Narcissism*” – «Нарцисизм») [14; 62].

Однієї з рис епонімічних термінів окрім присутності певної власної назви як складового компоненту терміну, і форми словосполучення, є також їх

інтернаціоналізм. Тобто, такі терміни є суто міжрегіональними найменуваннями. 3. Куделько виділяє такі інтернаціоналізми:

- 1) повні інтернаціоналізми, за зовнішньою та внутрішньою формою;
- 2) часткові інтернаціоналізми за зовнішньою формою, де один компонент – повний інтернаціоналізм, другий – лише внутрішньою формою) [13; 28].

Прикладом повного інтернаціоналізму є “*Tourette’s syndrome*” («Синдром Туретта»), оскільки обидва його компоненти є інтернаціоналізмами за зовнішньою та внутрішньою формою. Тоді як „*Oedipus complex*“ («Комплекс Едіпа») є частковим, оскільки перший компонент, а саме власна назва, змінює свою зовнішню форму при перекладі.

Отже, більшість епонімів у психологічній термінології утворенні шляхом посилання на авторів гіпотез, описаних психічних явищ та хвороб. Однак, є випадки, коли епоніми утворюються шляхом посилання на персонажів міфології, як цар Едіп або Електра, через схожість поведінкових моделей за умови таких явищ із поведінкою персонажів. А взагалі, вжиток власної назви як компонента складного терміну є ознакою його інтернаціональності, що є загалом провідною рисою фахової мови.

Фразеологія є досить поширеним явищем серед лексико-семантичних особливостей термінів і, до того ж, одним із досліджуваних чинників ускладнення в системності термінології. Фразеологізми – стійкі словосполучення. Це готові сполучення слів, які не створюються в мовленні подібно до вільних словосполучень (червоне яблуко, важка рука), а відтворюються: якщо мовцеві необхідно вжити фразеологізм, то він його вилучає, як і слово, в готовому вигляді зі свого фразеологічного запасу, а не будує його заново. Таким чином, фразеологізми характеризуються відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю, непроникністю. На відміну від вільного словосполучення, де кожне повнозначне слово є окремим членом речення, фразеологізм у цілому виступає єдиним членом речення. До вільного словосполучення фразеологізм наближується тим, що складається з окремих

слів, тобто є нарізно оформленим. Слово має один наголос, а фразеологізм має стільки наголосів, скільки є в ньому повнозначних слів. Отже, фразеологізм, із одного боку, наближується зі словом, а з іншого – зі словосполученням. Фразеологізм – відтворювана одиниця мови з двох або більше слів, цілісна за своїм значенням і стійка за складом та структурою [26].

Фразеологізми є доволі поширеним явищем у термінології. Однак єдиного загальноприйнятого терміну для позначення цього явища немає. Тому Ю. Продан, досліджуючи фразеологію з точки зору фахової мови, визначає декілька варіацій для позначення фразеологізмів, які використовуються у якості термінів: терміни-фраземи, термінологічні фразеологізми або терміни-фразеологізми, фразеотерміни [47]. Тобто це синтаксичні одиниці, які мають ознаки, притаманні як термінам, так і фразеологізмам. Термін-фразема є семантично цілісним сполученням двох або більше слів, які пов'язані підрядним відношенням. Такі терміни складаються з двох термінів здебільшого. Такі терміни також поділяються на логіко-номінативні та асоціативно-номінативні. Перші позначають поняття у прямому сенсі, тоді як терміни-фраземи другого типу мають один компонент, який інтерпретується у переносному значенні. Також деякі дослідники описують терміни-фраземи як ті, що мають властивості притаманні фразеологічним зворотам [47].

Тоді як термінологічні фразеологізми або терміни-фразеологізми (ці два поняття є тотожними) характеризуються взаємопроникненням із загальноживаною лексикою. У додаток до цього, виникнення термінологічних фразеологізмів зумовлене використанням стійких словосполучень у фаховому контексті. До того ж, такі одиниці у термінології виражають своє первинне значення, тоді як у художньому контексті – вторинне значення, зумовлене метафоричним переснимо [43]. Також пропонують поняття «фразеотермін», який є поєднанням фразеологізму та терміну. Це поняття досліджує О. Шиленко, вона стверджує також, що фразеотерміни не є професіоналізмами або жаргонізмами. Вона вважає, що ці

синтаксичні одиниці є термінами, які не мають синонімів у термінології якій належать. А також вони виникають шляхом метафоризації [50].

Однак, одні дослідники схиляються до того, що таке явище є суто фразеологічним, тоді як інші вважають його термінологічним. Ю. Продан зупиняється на варіанті «термін-фразама», адже це поняття позначає стійке словосполучення, яке, має два значення: номінативне (для функцій терміну) та фразеологічне. До того ж, ця одиниця як будь-який звичайний термін належить до певної фахової мови [47].

Якщо дивитися на фразеологію ширше, не тільки з точки зору термінології, В. Виноградов і Ш. Баллі поділяють фразеологізми на фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення. Фразеологічні зрощення – це семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень їх компонентів. Фразеологічні зрощення називають ще ідіомами, під якими розуміють фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми [26]. Такі фразеологічні одиниці не є поширеними у психологічній термінології, однак Ерік Берн використовує фразеологічні зрощення як *“Homely sage”* («Простий мудрець») [7; 63]. Це навіть більше авторське зрощення, адже використовується у межах контексту твору Берна *«Ігри, в які грають люди»*. Однак, як і будь-яке фразеологічне зрощення, його можна перекласти дослівно або калькою. У термінології таке зрощення набуває функцій фразеотерміну.

Щодо фразеологічних єдностей, то це семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів [26]. *“Busman’s holiday”* («Відпустка без відпустки») – приклад такої єдності [7]. Як і будь-яку єдність, її важко перекласти дослівно, лише українським аналогом. Фразеологічні сполучення дещо схожі на єдності. Однак звороти, в яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв'язане значення, дещо схожі на єдності [26]. У праці Берна є приклад такого сполучення: *“Let’s pull a fast one on Joe”* – «Давай швидко розберемося з Джої» [7; 63]. Можна також додати, що фразеологічні

єдності та сполучення є тотожними поняттями термінам-фраземам, же єдності є логіко-асоціативними термінами-фразами, а сполучення – логіко-номінативними.

Фразеологічні вирази – це стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які складаються повністю зі слів із вільним значенням. Такі фразеологічні одиниці не є поширеними у психологічній терміносистемі, адже це зазвичай вислови видатних персон як Тарас Шевченко, Веспасіан або Юлій Цезар («*Перейти Рубікон*»). Це також можуть бути приказки та прислів'я [26]. Такі одиниці застосовуються здебільшого у текстах художнього спрямування і не виконують функцій термінів. Тому їх важко знайти у фахових текстах будь-якої галузі.

Ідіоми, а саме ідіоми-якості є найбільш поширеними серед авторських неологізмів. Томас Мур, Ірвін Ялом та Ерік Берн, наприклад, дуже часто використовують такі фразеологічні одиниці для позначення психічних явищ та поведінкових моделей індивідів. Наприклад, “*Frigid woman*” («*Фригідна жінка*»), “*Blemish*” («*Дефект*»), “*Alcoholic*” («*Алкоголік*»), “*Kick me*” («*Вдар мене*») із праці Еріка Берна, які позначають поведінкові моделі при певних моделях взаємин між людьми. Крім того, такі ідіоми також виконують функцію концептуальних метафор, будучи при цьому авторськими неологізмами. Тобто, багатофункціональність таких фразеологічних одиниць теж є однією з рис ідіом.

Отже, фразеологізми є досить поширеним явищем у психологічній терміносистемі англійської мови. Фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення та ідіоми, на відміну від виразів, які не є типовим явищем для психологічної терміносистеми, виконують функцію уособлення поведінкових моделей та взаємин між людьми. У фаховій мові фразеологічні одиниці також досліджуються як терміни-фразами, фразеотерміни та терміни-фразеологізми (або термінологічні фразеологізми).

Окрім фразеологізмів та полісемічних лексем, явище, яке характеризується локалізацією лексичного значення у декількох полях,

зокрема шляхом перенесення, існує у термінології будь-якої фахової мови і метафоричність. Видатні новатори психології свого часу Зигмунд Фройд та Карл Густав Юнг висловлювалися у своїх дослідженнях метафорично, цю тенденцію продовжили і їх послідовники. Дослідники стверджують, що у Фройда був особливий дар «...створювати метафори для вираження своїх психоаналітичних поглядів» [64]. То чи можуть метафори та алегорії функціонувати у психологічному дискурсі у якості термінів? Як показують дослідження термінології, так.

Денні Борсбум та Ганс Дооремален стверджують, що ще у ХІХ столітті філософи, психологи та лінгвісти вважали метафору чимось більшим, ніж просто художнім засобом, який міг би прикрасити та надати експресивності мовленнєві. Крім того, вони вважають, що вся мова метафорична цілком [64]. Теоретики метафорики Джордж Лакофф та Марк Джонсон стверджували, що основною функції метафори є когнітивна, а саме розуміння навколишнього світу [65]. Отже, можна сказати, що метафори у фахових мовах підсилюють когнітивну функцію термінів та комунікативну функції мови для спеціальних цілей взагалі.

Метафора є невід'ємним елементом тексту будь-якого стилю, навіть наукового. На переконання В. І. Карабана, метафора є типовим випадком в авторській термінології [20]. Однак одним з найпоширенішим типом метафори у фаховому тексті є концептуальна. Особливо досліджуваний такий тип метафори є у політичному дискурсі. Хоча концептуальні метафори наявні у багатьох інших галузях фахового тексту: геологія, інформаційні технології, тощо. Щодо фахової мови психології, то у текстах цієї галузі також наявні концептуальні метафори. Як зазначає П. І. Москаленко, однією з функцій мови для спеціальних цілей, тобто фахової, незалежно від галузі, є когнітивна функція, тобто функція пізнання світу та накопичення досвіду цього пізнання [41]. Наприклад, «тінь» у широкому сенсі можна інтерпретувати як те, що відбиває людина, стоячи на сонці. Проте у психології поняття «тінь» набуває функцію терміну для позначення прихованих рис людини, оскільки

Юнг описав цей бік людської поведінки як дещо «тіньове», що не «висвітлюється». Яскравим прикладом широкого використання концептуальних метафор у фаховій мові психології є праця Еріка Берна «Ігри, в які грають люди», текст жанру практичної психології із дослідження трансакційного аналізу, на базі якої проводиться подане дослідження.

Тінь у психології як опис прихованих якостей людини є яскравим прикладом концептуальної метафори, оскільки цей термін був утворений шляхом порівняння, тобто метафоричного переносу образу тіні як чогось темного і прихованого, на приховані якості людини [42; 50]. Цей приклад підтверджує думки В. Шальневої, що термінотворення таких лексем зумовлене метафоризацією позначуваного терміном поняття, а саме перенесенням образу певної метафоричної моделі на поняття [50; 60]. Звідси, метафорична модель є основним чинником термінотворення саме концептуальних метафор [54]. Саме тому для дослідження концептуальних метафор вчені, з-поміж яких І. Маркова, Т. Галай та Т. Ситнікова, угруповують їх за моделями, а також проводять аналіз фреймів, які можуть позначатися у межах тієї чи іншої моделі метафоричної лексики [11; 38; 54].

Фрейм «Розваги». Для дослідження метафор цього фрейму було проаналізовано такі слоти:

- 1) *“General Motors” (comparing cars) and “Who Won” (sports) are both “Man Talk”.*
- 2) *“Grocery”, “Kitchen”, and “Wardrobe” are all “Lady Talk” – or, as practiced in the South Seas, “Mary Talk”.*
- 3) *“Making Out” is adolescent, while the onset of middle age is marked by a shift to “Balance Sheet” [7].*

Подані слоти виражені порівняннями «Розвага – сфера інтересів». Також у всіх трьох випадках фрейм виражено концептуалізацією назв розваг сферою інтересів згідно статі або вікової групи. Саме тому розваги *“General Motors”* і *“Who Won”* та їх узагальнення як «чоловічі розмови» належать до метафоричної моделі «(Чоловічі) інтереси». «Кухня» та «Шафа», у свою чергу

– «(Жіночі) інтереси», «Флірт» – «(Підліткові) інтереси», «Бухгалтерський баланс» – «Інтереси (середнього віку)» [7]. Всі ці метафоричні моделі становлять групу антропоморфних метафор загальної моделі «Інтереси», оскільки всі вони позначають все, що стосується людини та її діяльності [Шальнева, 7, 11].

Фрейм «Ігри». Цей фрейм представлений наступними слотами: “*Kick Me*”, “*Now I’ve got you, you son of a bitch*”, “*See what you made me do*”, „*Let’s you and him fight*“ [7]. Всі ці назви ігор поєднує те, що вони виражені прямою мовою у формі звертання, у більшості випадків в імперативі. Таким чином образом метафоричної моделі стає певний заклик до дій, характерних для тієї чи іншої моделі поведінки. Отже, цю метафоричну модель можна позначити як «Звертання». Оскільки ця модель позначає спілкування людей, до неї також відносяться антропоморфні метафори [52; 55].

Ігри Еріка Берна також можуть виражатися номінаціями, що позначають колективні образи, які можуть бути впізнаними пересічними людьми: “*Alcoholic*”, “*Debtor*”, “*Sweetheart*”, “*Frigid Woman*” [7; 63]. Вони належать до метафоричної моделі «Образ». Оскільки ця модель позначає лінію поведінки, яка притаманна багатьом людям у тій чи іншій життєвій ситуації, до неї належать антропоморфні метафори [52; 55].

Окрім цього, ігри Еріка Берна можуть позначатися локаціями, в яких відбуваються певні комунікаційні процеси: “*Corner*”, “*Courtroom*”, “*Greenhouse*”. А також абстрактними поняттями, як-то “*Perversion*”, “*Psychiatry*”, “*Indigence*” [7]. Перші можна згрупувати у модель «Локація», другі з указаних – «Абстрактні ідеї». Всі вони належать до неантропоморфних метафор, оскільки не засновані на образах, що мають відношення до людини та її діяльності [52; 55].

Отже, метафори фрейму «Розваги» належать до антропоморфної моделі «Інтереси» і виражені вони порівняннями. Тоді як метафори фрейму «Ігри» утворені такими антропоморфними моделями: «Звертання» (представлено клішованими спонукальними реченнями); «Образ» (представлено

клішованими номінаціями, уособленнями типових поведінкових моделей та якостей людини). Також цей фрейм представлений моделями неантропоморфних метафор «Локація» або «Абстрактна ідея», які є назвами місць для типових комунікаційних процесів між людьми або абстрактних понять, характерних для певних взаємодій людей.

Якщо проводити огляд термінів, застосованих у праці Томаса Мура «Піклування про душу», як у книзі жанру популярної психології, то можна виділити декілька фреймів, які мають відношення до культури та фольклору, а саме тому виражені епонімічними термінами. Наприклад, фрейм «Архетип». Для дослідження метафор цього фрейму було проаналізовано такі слоти: *“Father“*, *„Mother“*, *“Child“*, *“Old man“*, *“Youth“*. Їх можна згрупувати згідно моделі антропоморфної метафори «Людина». Також у праці Мура поширені метафори фрейму «Боги та герої», які представлені слотами *“Saturn’s Child“*, *“ Mythic abduction“*, *“Herculian behavior“*. Такі терміни виражені антропоморфною моделлю «Міфічний герой».

Підсумовуючи, треба сказати, що концептуальна метафора є також досить широким і різноманітним полем для досліджень, оскільки проводити огляд таких термінів можна з точки зору їх функцій, морфологічної будови та місця у синтаксису. Такі терміни можуть бути виражені великою кількістю варіантів: номінація, імператив, інтертекст, тощо. Наприклад, вже зазначені терміни із фрейму «Ігри» *“Kick Me“*, *“Now I’ve got you, you son of a bitch“*, *“See what you made me do“*, *„Let’s you and him fight“* виражені імперативними реченнями, звертаннями. *“Alcoholic“*, *“Debtor“*, *“Sweetheart“* є прикладами номінацій. Щодо інтертекстуальних одиниць, «чоловічі розваги» *“General Motors“* і *“Who Won“* є влучним зразком такого способу вираження прихованого контексту.

2.3 Групи психологічних термінів за семантичним значенням та структурою

Дослідження лексико-семантичних особливостей психологічних термінів проведено на матеріалі текстів популярної та практичної психології, а саме: *«Ігри в які грають люди»* Е. Берна, *«Піклування про душу»* Т. Мура, *«Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом»* О. Сакса, *«Ліки від кохання»* І. Ялома. Методом суцільної вибірки було досліджено 420 термінів. Беручи до уваги лексико-семантичні особливості різних психологічних термінів, можна стверджувати, що першочергове значення у вжитку того чи іншого терміну має саме контекст. Звідси, покласифікувати психологічні терміни згідно їх семантичного значення можна, спираючись на контекст в якому вони вжиті, галузь якої стосується текст і скільки семантичних полів покриває семантичне значення того чи іншого терміну.

Кожний з авторів текстів, які слугують ілюстративними джерелами для поданого дослідження, досліджує психологію людини з різних точок зору: Ерік БERN – точки зору трансакційного аналізу, Томас Мур – теології та культурології, Олівер Сакс – неврології, Ірвін Ялом – загального психоаналізу. Такий широкий спектр жанрів психологічних текстів дозволив якомога детальніше та з більш широкої точки зору провести огляд семантичних груп психологічних термінів.

Отже, можна виділити такі тематичні групи термінів фахової мови психології: загальнонаукові терміни, психічні процеси, поведінкові моделі, емоції та почуття, стосунки, психічні хвороби та розлади, симптоми, анатомія. Такий детальний аналіз необхідний через значну кількість міжгалузевих термінів. Однак, перша група може бути умовно поділена на лексико-семантичні підгрупи «Професії», «Галузі психології», «Типи пацієнтів», «Типи закладів», однак ця семантична група не потребує такого глибокого аналізу, оскільки представлена вона незначною кількістю термінів серед загального числа одиниць досліджень. До того ж, з функціональної точки зору

вона представлена загальнонауковими термінолексемами, які дотичні до декілької наук одразу. Що не можна сказати про терміни з групи «Анатомія», яка стосується психології, однак дотична вона переважно до медицини.

Отже, з одиниць досліджень виокремлено такі тематичні групи:

- 1) загальнонаукові терміни – 11 одиниць;
- 2) психічні процеси – 128 одиниць;
- 3) поведінкові моделі – 53 одиниці;
- 4) емоції та почуття – 28 одиниць;
- 5) стосунки – 57 одиниць;
- 6) психічні хвороби та розлади – 104 одиниці;
- 7) симптоми – 31 одиниця;
- 8) анатомія – 8 одиниць.

Отже, тематична група «Загальнонаукові терміни» представлена на 64 % однокомпонентними похідними термінами (*“Mnemonist”* — «мнемоніст»), тобто більше половини досліджуваних одиниць. А також термінами-словосполученнями (*“exhausting exercise”* – «виснажливих тренувань») – на 27 %, а простими однокомпонентними – всього на 9 % (*“heal”* – «вилікувати»). Згідно функцій, ці терміни є міжнауковими, тобто вони широко застосовуються і в інших сферах науки, наприклад, «виснажливі тренування» є широко застосованим терміном в медицині, фізичній підготовці, тощо. Тоді як «мнемоніст» є не тільки суто психологічним терміном, позначаючи людину, яка здатна запам'ятовувати та зберігати у пам'яті багато інформації, але й соціологічним, математиці, аналітиці, менеджменті, тощо. Щодо терміну «вилікувати», то він також є присутнім у терміносистемі психології, медицини, може також бути використаним у переносному значенні у художньому тексті. Значна частка похідних термінів пояснюється як раз-таки міжнауковістю таких термінів, адже вони найчастіше мають розгалужене етимологічне походження, яке змінювалося з плином часу під дією різних екстралінгвістичних факторів.

Рис. 2.1. Загальнонаукові терміни

Щодо групи «Психічні процеси», найчисленнішої з одиниць поданого дослідження, то вона представлена термінами, які позначають розумові та поведінкові паттерни людини, тобто процеси які відбуваються у свідомості людини незалежно від її реакцій на зовнішній світ, або ж це можуть бути певні ментальні процеси. Такі поняття представлені здебільшого однокомпонентними похідними термінами (*“perception”* – «сприйняття») або словосполученнями (*“visual memory”* – «зорову пам'ять») – їх частка становить 39% та 34% відповідно. Майже у рівній мірі ці два структурних типи термінів становлять більшу частину. Це пояснюється тим що більшість таких термінів є міжгалузевими і були, скоріше за все, утворені з плином часу морфологічним префіксально-суфіксальним способом. У меншій мірі ця семантична група представлена простими однокомпонентними термінами – всього 17 % (*“case”* – «випадок»). Це пояснюється незначною кількістю термінів, які зберегли свою первинну форму і не потребували морфологічного термінотворення. А ще у меншій мірі складними (*“Soul-making”* – «творити душу») та багатоконпонентними термінами (*“remote sexual memories”* – «давніх еротичних спогадів») – по 5 % відповідно. Це пояснюється тим, що

психічні процеси є явищем, досліджуваним у сферах як психології, так і інших наук як соціологія, медицина, культурологія, тощо. Тобто, такі терміни є переважно міжнауковими, тому вузько-спеціальні серед них будуть у меншості. Саме такі терміни і представляють складні та багатоконпонентні.

Рис. 2.2. Психічні процеси

Тематична група «Поведінкові моделі» є набором термінів для позначення моделі поведінки людини у тій чи іншій ситуації, такі терміни дуже часто застосовуються у дослідженнях транзакційного аналізу. Ці поняття представлені здебільшого похідними однокомпонентними термінами («*Schlemiel*» – «Тюхтій») – на 43 %, тобто близько половини досліджуваних одиниць. Тоді як на 30 % ця група представлена однокомпонентними простими термінами («*Prig*» – «Зануда»), а на 27 % – термінами-словосполученнями («*A dose of Mercury*» – «частка Меркурія»). Можна сказати, що на відміну від попередніх груп, ця має більш збалансований набір структурних типів термінів. Це пояснюється тим, що група представлена значною кількістю метафоричних термінів, а вони мають широкий спектр морфологічних та синтаксичних структур. До того ж, поведінкові моделі

людини можуть позначатися як міжнауковими термінами, так і вузько-спеціальними. Останні застосовуються у вузьких піднауках психології як нейропсихологія та транзакційний аналіз.

Рис. 2.3. Поведінкові моделі

Тематична група «Емоції та почуття» з точки зору психології може бути підгрупою «Психічні процеси», однак художню спрямованість текстів, які описують емоції та почуття людини, здебільшого у І. Ялома, цю семантичну групу варто виділити окремо. Вона представлена переважно однокомпонентними похідними термінами (“*embarrassment*” – «сум’яття»). Частка цих одиниць становить 50 %, тобто половина досліджуваних одиниць. Також ця група містить прості однокомпонентні терміни (“*surprise*” – «подиву») – їх частка становила 22% відповідно. Майже стільки ж у цій групі становлять словосполучення (“*“castration” anxiety*” – «тривокою щодо «кастрації»») – 21 %. Тоді як багатоконпонентні терміни (“*They’ll Be Glad They Knew Me*” – «Вони пишалися тим що знали мене») становили лише 7 % фактичних одиниць дослідження. Така тенденція пояснюється тим, що значна кількість термінів цієї семантичної групи є міжгалузевими і тільки ті, що

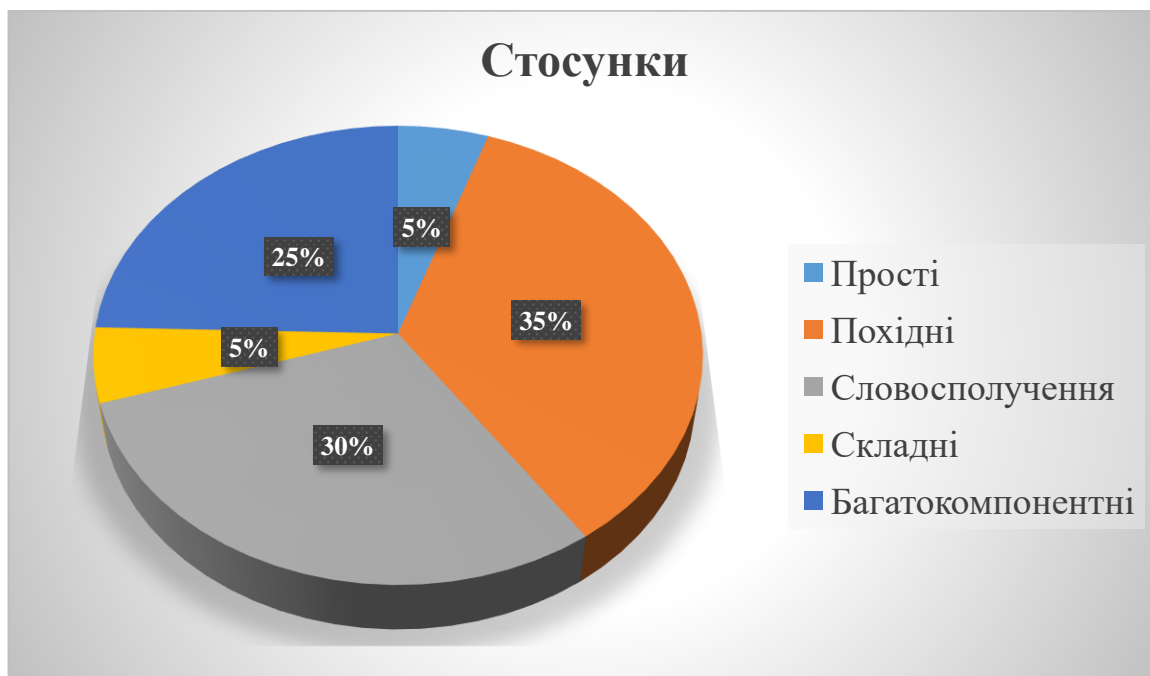
вживаються у дослідженнях транзакційного аналізу є багатоконпонентними або словосполученнями, тобто є вузько-спеціальними термінами.

Рис. 2.4. Емоції та почуття

Щодо групи «Стосунки», то вона представлена поняттями, які позначають взаємодію між двома або більше індивідами, незалежно від емоцій які вони відчувають і яку мету переслідують від цієї взаємодії. Ця група представлена здебільшого похідними однокомпонентними термінами (*“manipulation”* – «маніпуляції») та словосполученнями (*“physical intimacy”* – «фізичну близькість») – на 35 % та 30% відповідно. Також значну кількість становлять багатоконпонентні терміни (*“Ain't It Awful?”* – «Хіба це не жахливо?») – 25 %. Тобто, переважна більшість представлена цими двома морфологічними типами термінів. У меншій мірі ця група представлена простими (*“sex”* – «секс») та похідними (*“relationship”* – «стосунки») однокомпонентними термінами – по 5 % відповідно. Щодо функцій таких термінів, то вони переважно є вузько-спеціальними. Здебільшого це терміни зі сфери психоаналізу, а саме досліджень глибокої психології людини з точки зору транзакційного аналізу, психоаналізу, архетипної психології, тощо. Ще

однією з рис, притаманних цим термінам, є велика кількість метафоричних термінів серед них. Саме тому багатокмпонентні терміни становили навіть більшу частку ніж однокомпонентні.

Рис. 2.5. Стосунки

Варто зазначити, що у тематичній групі «Психічні хвороби» є значна кількість термінів-епонімів, адже такі терміни позначають хвороби, назви яких отримали від вчених, які вперше дослідили їх. З морфологічної точки зору, такі терміни найчастіше представлені похідними термінами (“*apraxia*” – «*апраксіями*») – на 47 %, тобто близько половини, а також термінами-словосполученнями (“*Cupid’s Disease*” – «*Амурна хвороба*») – 38 %. У переважній меншості представлені прості терміни (“*migraine*” – «*мігрень*»), складні (“*nerve-stimulation*” – «*подразненні нервів*») та багатокмпонентні (“*Transient Global Amnesia Transient Global Amnesia*” – по 5 % відповідно. Такі тенденції пояснюються тим, що: а) ця семантична група представлена значною кількістю епонімів, а епоніми найчастіше є словосполученнями; б) для міжгалузевих термінів психології, які також зустрічаються у медичних текстах, є характерними похідні терміни, утворені морфологічним

префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним або безафіксним способами.

Рис. 2.6. Психічні хвороби та розлади

Щодо групи «Симптоми», то ця група має багато тенденцій, схожих на ті, що виявлені у семантичній групі «Психічні хвороби та розлади». По-перше, вона представлена здебільшого похідними термінами (*“hyperdynamia”* – «гіпердинамія») – 42 %, тобто майже половина досліджуваних одиниць. Також значну частку становлять словосполучення (*“violent passions”* – «руйнівні несамовиті пристрасті») – 36 %. Прості однокомпонентні терміни (*“ticking”* – «тики») становлять 13 % досліджуваних одиниць, а ще менше становлять складні (*“nerve-block”* – «блокування нервів») та багатокомпонентні (*“central pathological disorder”* – «патологічні розлади центральної нервової системи») – 6 % та 3 % відповідно. Такі терміни дуже часто можуть бути омонімами термінів медичного спрямування, або ж міжгалузевими термінами. Саме тому, у цій тематичній групі переважну більшість становлять похідні терміни та терміни-словосполучення, як і у групі «Психічні хвороби та розлади».

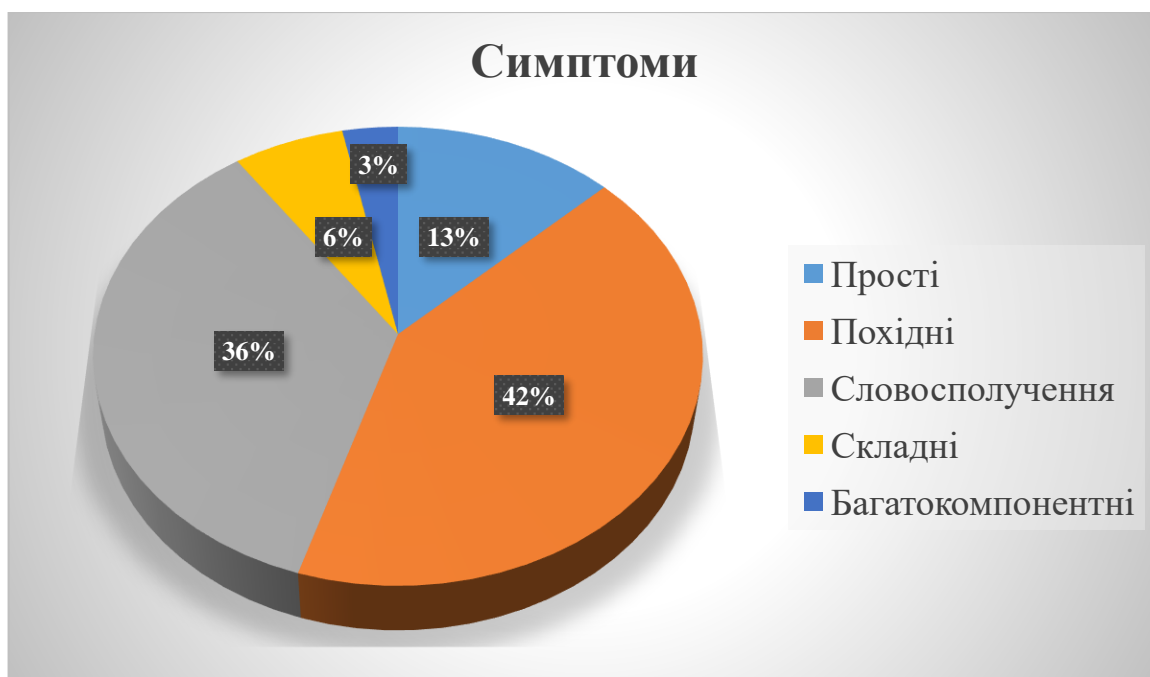

Рис. 2.7. Симптоми

Тематична група «Анатомія» також має перелік термінів, які стосуються медицини. Невипадково ця група представлена здебільшого словосполученнями (“*pleasure-centers*” – «центри задоволення») – 50%, тобто становить половину групи, а також похідними термінами (“*hypothalamus*” – «гіпоталамус») – 38%, та простими (“*thalamus*” – «таламус») – 12%.

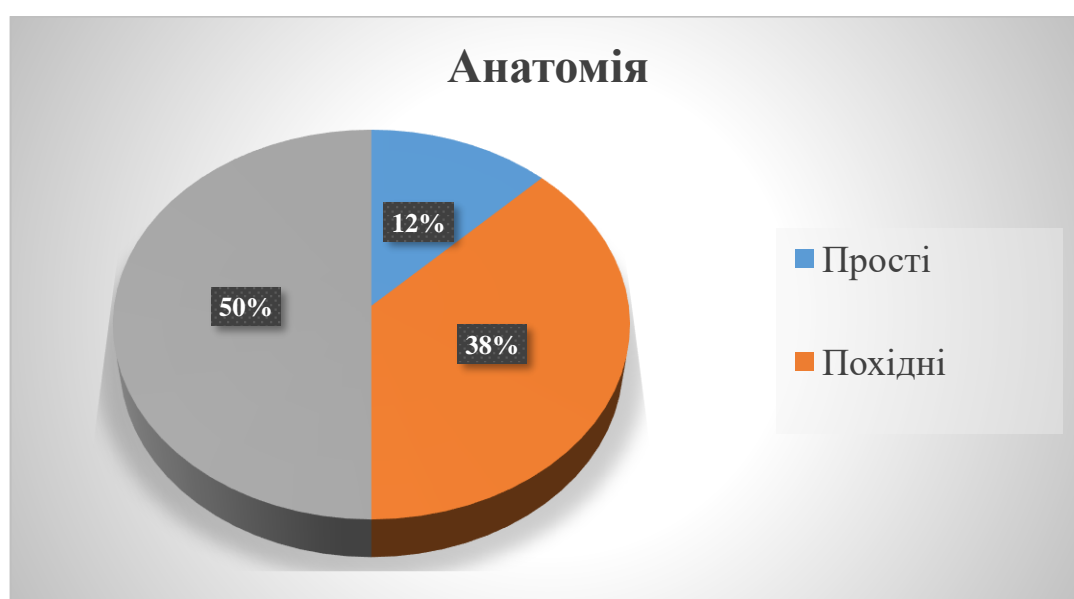

Рис. 2.8. Анатомія

Якщо узагальнити дані та виділити певні тенденції, то на основі аналізу встановлено, що однокомпонентні похідні терміни та терміни-словосполучення є найпоширенішим явищем серед досліджуваних одиниць, оскільки похідні становлять 42 % загальної кількості одиниць дослідження, а словосполучення – 33%. Прості однокомпонентні є достатньо поширеними, але у меншій мірі – 14%, а складні – 4%. Складні багатоконпонентні терміни є більш поширеними у фаховій мові психології, згідно поданого дослідження, – 7%.

Прості однокомпонентні терміни є досить поширеними серед термінів тематичної групи «Поведінкові моделі», оскільки їх частка складала трохи менше половини. Похідні однокомпонентні терміни є поширеними у всіх досліджених семантичних групах і сягають половину або більше досліджуваних одиниць. Щодо складних термінів, вони не є поширеними, або взагалі не зустрічаються, як у групах «Анатомія», «Емоції та почуття», «Поведінкові моделі» та «Загальнонаукові терміни». В усіх інших групах вони становлять частку менше 10 %. Тоді як словосполучення становлять здебільшого найбільшу частку досліджуваних одиниць у кожній групі, і дуже часто або половину, або близько 30-40 %. Щодо багатоконпонентних термінів, то вони становлять скоріше меншість (менше 20 %) у кожній групі, а у групах «Анатомія», «Загальнонаукові терміни» та «Поведінкові моделі» взагалі відсутні. Однак у групі «Стосунки» вони становлять 25 %, що говорить про їх значну поширеність.

Висновки до другого розділу

З-поміж лексико-семантичних особливостей психологічних термінів, які можуть викликати найбільше складнощів при їх перекладі є: полісемія, омонімія, епонімія, запозичення з інших мов, фразеологізми, а також авторські терміни і метафори.

Оскільки полісемія – це наявність у лексеми більше одного семантичного значення, які історично зумовлені та пов’язані між собою за сенсом і походженням. Тоді як омонімія – схожість двох лексем за звучанням та при написанні, однак ці лексеми мають різні значення, які ніяким чином не пов’язані. Епоніми – ще одне лексико-семантичне явище, яке може викликати складнощі при перекладі. Більшість епонімів у психологічній термінології утворенні шляхом посилення на авторів гіпотез психічних процесів та хвороб, або на персонажів міфології через їх схожість поведінкових моделей. Культурна спадщина різних мов термінології також є екстралінгвістичним фактором існуванням фразеологізмів. Це є досить поширеним явищем у психологічній терміносистемі англійської мови, переважно вони виконують роль метафори. Щодо метафор, то вони є типовим випадком в авторській термінології. Одним з найпоширенішим типом метафори у фаховому тексті є концептуальна. Вона може бути виражена будь-яким типом лексеми, не залежно від її належності до певної морфологічної, функціональної або лексико-семантичної класифікації. Головною відмінною рисою такої метафори є контекст вжитку і модель метафоричного термінотворення, за якою вона і утворилася.

Згідно галузі текстів і контексту вжитку, виділено такі тематичні групи: «Загальнонаукові терміни», «Психічні процеси», «Поведінка та психоаналіз», «Клінічні випадки». У свою чергу «Психічні процеси» поділяється на підгрупи «Емоції та почуття» і «Психічні процеси», «Поведінка та психоаналіз» - на «Поведінкові моделі» та «Стосунки», а «Клінічні випадки» на «Психічні хвороби та розлади», «Симптоми» та «Анатомію». На основі аналізу встановлено, що з-поміж 420 термінів обраних методом суцільної вибірки терміни позначають такі поняття: загальнонаукові терміни становлять 11 одиниць, психічні процеси – 128 одиниць, поведінкові моделі – 53 одиниці, емоції та почуття – 28 одиниць, стосунки – 57 одиниць, психічні хвороби та розлади – 104 одиниці, симптоми – 31 одиниця, анатомічні поняття – 8 одиниць. Ці семантичні групи було досліджено з точки зору структурної

будови термінів. Отже, загалом, похідні становлять 42 % загальної кількості одиниць дослідження, словосполучення – 33%, прості однокомпонентні – 14%, а складні – 4%.

Тематична група «Загальнонаукові терміни» представлена на 64 % однокомпонентними похідними термінами, термінами-словосполученнями на 27 %, а простими однокомпонентними – всього на 9 %. Група «Психічні процеси» представлена однокомпонентними похідними термінами на 39 %, словосполученнями на 34% відповідно, простими однокомпонентними термінами – на 17 %, складними та багатокомпонентними – на 5 % відповідно. Група «Поведінкові моделі» представлена похідними однокомпонентними термінами на 43 %, на 30 % ця група представлена однокомпонентними простими термінами, а на 27 % – термінами-словосполученнями. Група «Емоції та почуття» представлена однокомпонентними похідними термінами на 50 %, простими термінами на 22%, словосполученнями на 21 %, багатокомпонентними термінами на 7 %. Група «Стосунки» представлена однокомпонентними термінами на 35 % та словосполученнями на 30 %, багатокомпонентними термінами на 25 %, простими та похідними однокомпонентними термінами – по 5 % відповідно. Група «Психічні хвороби та розлади» представлена похідними термінами на 47 %, термінами-словосполученнями на 38 %, простими термінами, складними та багатокомпонентними по 5 % відповідно. Група «Симптоми» представлена похідними термінами на 42 %, словосполученнями на 36 %, простими на 13 %, складними на 6 % та багатокомпонентними на 3 %. Група «Анатомія» представлена словосполученнями на 50 %, похідними на 38%, простими термінами на 12 %.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНІКИ У ВІДТВОРЕННІ АНГЛОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

3.1 Характеристика текстів різних жанрів обраних для дослідження

Для адекватного та еквівалентного перекладу, окрім врахування всіх семантичних та функціональних особливостей термінів, перекладач також має обрати певну стратегію перекладу, розробити етапи процесу, а також враховувати жанрові особливості тексту та комунікативну задачу, яку поставив автор оригіналу [53]. Яскравими прикладами текстів популярної психології є психотерапевтичний роман Томаса Мура *«Піклування про душу»* та його переклад українською, виконаний Ольгою Демиденко. А також класичний психологічний роман Ірвіна Ялома *«Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта»* та його переклад українською, виконаний Наталією Бхіндер. Ці два романи поєднують у собі як художній, так і науковий стиль, є свого роду комбінаціями фахової та образної мови.

«Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» є збіркою історій людей, які мали абсолютно різні життєві обставини та проблеми психологічного характеру. Ці історії відповідаються з точки зору психотерапевта, який має індивідуальний підхід до кожного зі своїх пацієнтів, тобто героїв історій. У цій книзі автор детально описує методики лікування та спілкування з пацієнтами, які використовує під час терапії. Таким чином, він деталізує зміни, які відбуваються з його пацієнтами і як вони одужують, перемагаючи свої страхи, комплекси та тривоги, стаючи щасливими людьми здатними насолоджуватися життям. Виходячи з назви, можна зробити припущення, що Ялом досліджує психологічні проблеми, викликані коханням або почуттями, схожими на нього [61; 70]. Це дійсно так, однак окрім цього автор торкається проблем самооцінки, становлення особистості у соціумі,

травми, психосексуальний розвиток, свідомі та несвідомі процеси. Звісно, автор допомагає пацієнтам віднайти щастя і справжнє кохання, уводячи людей ввід примар на кшталт перенесення (закоханості у терапевта), бажання побороти самотність, одержимість людиною та інші, подібні до них нездорових тенденцій.

Основною метою цього роману було донести читачам з такими ж психологічними проблемами, як у героїв твору, що вони:

- 1) по-перше, не одні такі;
- 2) по-друге, що їх кохання не є справжнім, а лише результатом психологічної проблеми;
- 3) по-третє, що їх проблеми можуть бути вирішені;
- 4) по-четверте, вони можуть бути щасливими, поборовши свої комплекси.

Роман нагадує щось на кшталт психологічного художнього твору-автобіографії. Водночас, він багатий на психологічні терміни, зокрема назви психічних хвороб та розладів, емоцій та почуттів, інших психічних процесів, а також різних типів стосунків. Цікаво, що назва роману "*Love's Executioner and Other Tales of Psychotherapy*" перекладене контекстуальною заміною. Адже "executioner" означає «кат». Можливо, вибір заміни на «ліки від кохання» замість «ката кохання» пояснюється тим, що важливо було:

- а) адаптувати назву під культуру мови перекладу;
- б) передати суть роману у назві з урахуванням сприйняття читача мовою перекладу.

Оригінал містить здебільшого міжгалузеву або загальнонаукову термінологію, тобто майже у всіх термінів був словниковий або варіативний відповідник у перекладі. Це свідчить про те, що текст був написаний відносно простою мовою і цільовою аудиторією його були пересічні люди, які розуміються у психології на рівні базових теоретичних знань. Така риса тексту також говорить про те, що він є прикладом популярної психології, яка розкриває теоретичні засади науки та є легкою для розуміння майже для

кожного читача. Варто також зазначити, що І. Ялом іноді використовує метафори як художній засіб для збагачення тексту емоційною та асоціативною експресією. Хіба що такі терміни могли викликати труднощі у перекладача.

Твір Т. Мура взагалі кардинально відрізняється від роману І. Ялома у майже всіх аспектах. Єдине, що в них є спільне – жанр та опис досвіду пацієнтів. Однак якщо І. Ялом досліджує психологічні проблеми своїх пацієнтів з точки зору традиційних і загальновідомих засад психології, прямолінійно шукаючи корені проблеми у травмах минулого, то Т. Мур звертається до глибшого концепту – до архетипної психології.

«Піклування про душу» є дослідженням поведінкових моделей людини у тих чи інших ситуаціях історій, з точки зору глибинної психології. Психоаналіз ситуацій пацієнтів Т. Мура проводиться з точки зору поняття про колективне несвідоме, міфологію людства та міфічних персонажів, які «присутні у психології людей». Т. Мур називає емоції та інші психічні процеси в залежності від життєвої ситуації та психологічних проблем іменами богів та героїв класичної літератури. У цій книзі автор детально описує корінь проблем пацієнтів з точки зору того, як те чи інше несвідоме у психіці себе поводить. Паралельно, автор досліджує поведінку людей з точки зору кохання, ревності, гніву, фінансової успішності, трудової активності, тощо.

Основною метою цього роману було розкрити прості, повсякденні поняття життя з точки зору глибинних психічних процесів. Роман нагадує художній твір-дослідження з теології та психології. Ця праця багата на психологічні терміни, зокрема назви архетипів, психічних хвороб та розладів, емоцій та почуттів, ментальних психічних процесів, стосунків, а також на метафоричні терміни-епоніми та неологізми. Текст є нетиповим прикладом жанру популярної психології через багаторівневу філософію автора та варіативність сфер, які охоплює автор: психологія, медицина, теологія, філософія, культурологія. Саме це могло стати головним екстралінгвістичним фактором, який зумовив би труднощі при перекладі.

Отже, головною рисою текстів популярної психології є їх функція давати теоретичні знання читачам, вони можуть бути багаті на авторські терміни, епоніми, неологізми, метафори, тощо. Основними складнощами при перекладі таких текстів є ті, що зумовлені екстралінгвістичними факторами: широкий спектр сфер, досліджених у тексті, а також соціокультурні особливості тексту оригіналу.

Яскравими прикладами текстів практичної психології є психотерапевтичний роман Олівера Сакса «*Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом*», яку також відносять до жанру анамнез, та його переклад українською, виконаний Оленою Опанасенко. А також класичний психологічний роман Еріка Берна «*Ігри в які грають люди*», який також називають есеєм, та його переклад українською, виконаний Кариною Меньшиковою. Ці дві книги є свого роду інструкцією в області неврології (праця О. Сакса) та транзакційного аналізу (Е. Берна).

«*Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом*» є збіркою історій людей, які мали певні неврологічні захворювання. Ці випадки оповідаються з точки зору терапевта і він описує свій підхід до кожного зі своїх пацієнтів. У тексті автор детально описує методики лікування та спілкування з пацієнтами. Таким чином, він деталізує причини, перебіг та лікування неврологічних захворювань героїв своїх історій. Автор розкриває «бік прихований від очей» з точки зору нещастя простих людей, які можуть бути десь поряд з читачем. Він описує шляхи і можливі способи «нормального» існування таких людей у соціумі та життя у гармонії з самими собою.

Отже, основною метою цього роману було розповісти пересічним людям про різні випадки у нейропсихології, а також дати певну інструкцію для спеціалістів, які стикаються з такими випадками. Саме тому текст насичений міжгалузевими та вузькоспеціальними термінами галузі психології, нейропсихології, неврології, невропатології, медицини, анатомії. До того ж, текст написаний у стилі дослідження у режимі спостереження. Це є рисою практичної психології. Тож основними труднощами для перекладача могли

бути вузька спрямованість тексту та деякі соціокультурні особливості оригіналу, адже автор іноді відходить від неврологічної термінології, описуючи досвід своїх пацієнтів.

«*Ігри в які грають люди*» дещо відрізняється від роботи Олівера Сакса, адже має ширший спектр сфер термінології. До того ж, есей відрізняється і за структурою від усіх згаданих текстів. За композицією ця книга більше нагадує підручник або посібник, в якому містить розділи та підрозділи згідно досліджуваних тем. У деяких розділах навіть уривчасто дається певна інформація, як у технічній інструкції. Це говорить про те, що основною задачею цього твору було дати інформацію щодо певних еґо-станів людини, її поведінкових моделей у тій чи іншій життєвій ситуації, а також так званих «ігор» - моделей різних стосунків за умови домінування певних еґо-станів.

У цьому есеї автор дефінітивно описує певні поняття, і тільки у розділах, присвячених іграм, більш детально, з наведенням прикладів з життя людей, описує кожен таку «ігру», ролі людей та те, як це впливає на їх психічні процеси і стани в цілому. Саме тому можна впевнено стверджувати, що цей текст має цільову аудиторію серед спеціалістів у сфері психології, психоаналітики та психотерапії. Комунікативною задачею цього тексту є показати прояви певних еґо-станів людини, як ці прояви впливають на їх поведінку та стосунки з іншими людьми. В які «ігри» ці люди гратимуть і що матимуть на меті у процесі.

Цей текст багатий як на загальнонаукові, так і на міжгалузеві та вузькоспеціальні терміни. Варто зазначити, що вузькоспеціальні терміни здебільшого представлені авторською термінологією. А це є одним із факторів, який в теорії може викликати труднощі при перекладі. Крім того, в основі термінотворення цієї лексики лежать соціокультурні явища мови оригіналу. Це може бути ще одним екстралінгвістичним фактором, який зумовлює складнощі при перекладі. Як показує дослідження, наведене у наступному підрозділі, саме у цьому тексті особливо часто траплялась безеквівалентна лексика.

3.2 Перекладацький аналіз англомовної психологічної термінології

При перекладі фахових текстів у сфері психології варто враховувати функції спеціальної мови в цілому і функціонально-семантичні та прагматичні особливості термінів. В. Карабан вважає, що складнощі при перекладі здебільшого викликають так звані авторські терміни, серед яких є авторські неологізми, цитати, терміни вжиті в іронічному сенсі та метафоричні терміни [Карабан]. Що стосується термінів, які не є авторськими неологізмами чи метафорами, то при перекладі таких термінів варто розуміти контекст їх вжитку, їх походження та лексичні аспекти їх вжитку, які можуть мати вплив на кінцевий переклад. Головна причина такого різноманіття аспектів дослідження фахової мови психології є те, що психологічні тексти багаті на жанри. Окрім цього, важливо орієнтуватися у галузі, чи галузях, терміни якої чи яких використані у тексті. Омонімія та полісемія, як одні з явищ що іноді порушують функції термінів, однак зустрічаються у термінології, також мають бути взяті до уваги. Епоніми, яким характерна інтернаціональність, також можуть виникати труднощі, особливо якщо епонім є неповним інтернаціоналізмом.

Окрім вище зазначених аспектів, які впливають на переклад психологічних фахових текстів, А. Анісімова бачить корінь труднощів у перекладі саме у гуманітарному характері психологічної науки [27]. Це означає, що окрім взяття до уваги галузі термінології, необхідно також звертати увагу на смисловий аналіз вихідного тексту, а також на лінгвістичні та екстралінгвістичні контексти вживання термінів. Окрім цього, варто не забувати про декілька можливих інтерпретацій термінів як у мові оригіналу, так і у мові перекладу. В. Балигіна та Е. Єрмолова також виділяють проблему невпинного росту психологічної термінології [5]. Звідси, темпи розширення термінологій різних мов відрізняються через соціально-економічний розвиток

різних країн. А саме тому при перекладі варто співвідносити терміни різних мов та виявляти безеквівалентну лексику. Отже, наявність безеквівалентної лексики може стати ще однією з проблем при перекладі. Наприклад, не існує українського еквіваленту для терміну Фройда “*the uncanny*”, до того ж, українською одноіменною працю Фройда ще не перекладено. Тому це поняття перекладають згідно семантичного значення загальноновживаного поняття, тобто як «*моторошне*», та згідно контексту досліджень Фройда.

У науковому перекладі ключову роль відіграє здатність перекладача вловити зв'язок певного терміна з іншими елементами терміносистеми. Звуження чи спотворення значення терміна у перекладі негативно впливає на його роль у термінології певної галузі та тексті перекладу загалом. Саме тому, основною вимогою перекладу термінів є точна передача їх змісту та функцій у певному контексті вжитку, враховуючи особливості взаємозв'язків термінологічного контексту та мови перекладу [3]. Саме тому не існує однієї загальноприйнятої концепції використання певних трансформацій та прийомів перекладу при відтворенні тексту фахової мови психології. Існує декілька концепцій, завдяки яким можна досягнути максимальної адекватності та еквівалентності при перекладі. Способи перекладу варто розглядати з точки зору перекладу окремих термінів та цілих частин тексту.

Для поданого дослідження було проведено трансформаційний аналіз 420 термінів з досліджених текстів фахової мови психології. З-поміж цих термінів було виокремлено тематичні групи, і у межах кожної групи було здійснено перекладацький аналіз. Для дослідження було взято концепцію В. Карабана, оскільки саме його класифікація прийомів перекладу та перекладацьких трансформацій враховує всі функціонально-семантичні особливості фахової мови, зокрема багатовекторну направленість текстів популярної психології. Його концепція дещо перегукується з концепцією В. Комісарова [23]. Однак якщо В. Комісаров розглядає переклад у межах різних рівнів текстів, то В. Карабан розглядає трансформації з точки зору термінів як одиниць

терміносистем. До основних прийомів перекладу наукових термінів В. Карабан, не залежно від того, якій галузі вони належать, відносить наступні:

- 1) калькування (застосовується при перекладі складних термінів, є дослівним або буквальною перекладом);
- 2) транскодування (засіб, коли орфографічна та фонетична форми термінів передаються знаковою системою мови перекладу);
- 3) словниковий відповідник (застосовуються у випадку з термінами, які мають відповідники у мові перекладу);
- 4) описовий переклад (термін замінюється на словосполучення або інший термін з кількістю компонентів більше одного, який зміг би передати значення терміну мови оригіналу);
- 5) смисловий розвиток (переклад словом, яке має причинно-наслідковий зв'язок із словом мови оригіналу);
- 6) контекстуальна заміна (переклад не терміном-відповідником, а іншим словом, яке може заповнити лакуну у контексті при перекладі);
- 7) антонімічний переклад (переклад словом, яке має обернено протилежне значення слову мови оригіналу);
- 8) вибір варіантного відповідника (застосовується при роботі з неоднозначними термінами, тобто термінами які мають декілька лексико-семантичних варіантів у мові перекладу) [20].

Кількісний аналіз представлений такими семантичними групами: «Психічні процеси» – найчисленніша група, представлена 128 термінами, «Психічні хвороби та розлади» – 104 термінами, «Стосунки» – 57 термінами, «Поведінкові моделі» – 53 термінами, «Симптоми» – 31 термінами, «Емоції та почуття» – 28 термінами, «Загальнонаукові терміни» – 11 термінами, «Анатомія» – 8 термінами.

Отже, найбільша за кількістю термінів група «Психічні процеси» була перекладена широким спектром трансформацій:

- 1) кількість термінів, перекладених шляхом вибору варіантного відповідника становила 33 % від загального числа;
- 2) калькуванням було перекладено 25 % термінів;
- 3) словниковим відповідником перекладено 21 % термінів;
- 4) конкретизація була обрана трансформацією для 9 % термінів;
- 5) генералізацією перекладено 4 % термінів;
- 6) контекстуальна заміна становила 3 % перекладених термінів;
- 7) смисловий розвиток використано для 2 % термінів;
- 8) описовий переклад, заміна частини мови та транскодування становили решту перекладацьких прийомів по 1 % кожний;

Прикладом перекладу простих однокомпонентних психологічних термінів цієї семантичної групи варіантним відповідником може бути відтворення терміну “*speech*” українським відповідником «*промова*». Такий відповідник було підібрано згідно контексту (йшла мова про промову президента, за якою спостерігав пацієнт, описаний О. Саксом). З цього ж тексту прикладом перекладу варіантним відповідником похідного однокомпонентного терміну може бути “*utterance*” як «*висловлювання*». Щодо перекладу словосполучень, то прикладом може бути “*internal visualization*” як «*внутрішня візуалізація*» у контексті нейронних зв’язків. Тоді як багатоконпонентний термін “*reduced startle threshold*” – «*низький пороговий рівень страху*». Для перекладу цього терміну підбирали відповідник з огляду на контекст, пов’язаний з травматичними ситуаціями і пост-травматичними процесами. Отже, основним чинником підбору варіантного відповідника є контекст.

Щодо калькування, то прикладом відтворення простого терміну є переклад “*phantasies*” як «*фантазії*», а похідного “*provocation*” як «*провокація*». Такі терміни перекладаються незалежно від контексту і зустрічаються, до речі, у декількох текстах ілюстративного матеріалу водночас. Тобто, вони широко застосовуються незалежно від галузі. А от

термін-словосполучення, вжитий у метафоричному значенні “*boundary experience*” також перекладено калькуванням (« *межовий досвід* »), оскільки контекст пост-травматичних психічних процесів є міжкультурним, до того ж, такий переклад не порушив би загального сприйняття читачем тексту. Тоді як багатоконпонентний термін “*quasi-parasitical state of consciousness*” перекладено також калькуванням як «*квазіпаразитарний стан свідомості*». Такий прийом перекладу також не порушує контекст і всі компоненти терміну можуть бути перекладені з відтворенням всіх морфологічних складових, адже вони поширені як в англійській, так і в українській термінології. Тобто, калькування є застосованим при можливості не порушити контекст і відтворити морфологічну будову терміну згідно української морфології.

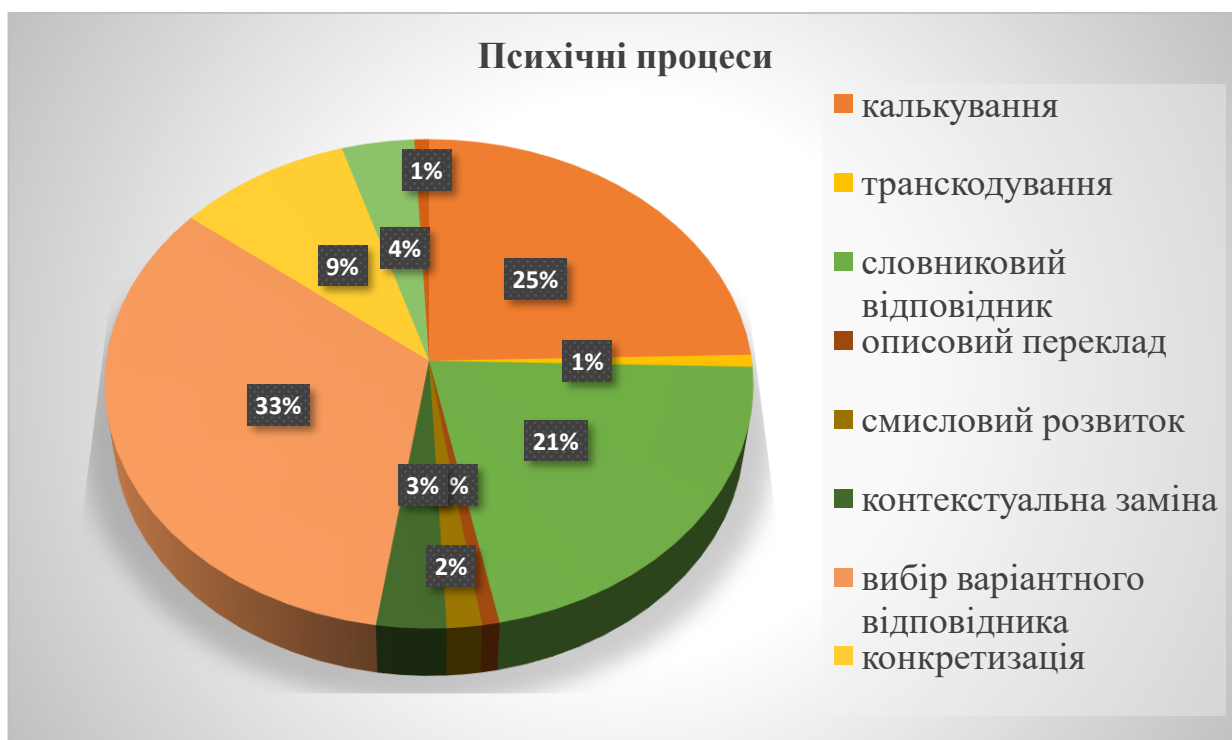
Кількість термінів, перекладених словниковим відповідником, майже дорівнює частці перекладеній калькуванням. Наприклад, простий однокомпонентний термін “*dream*” має відповідник «сон», як і похідний термін “*Tenacity*” перекладається як «завзятість». Так само і словосполучення “*sensory information*” має тлумачний відповідник «сенсорна інформація». Цікавим прикладом багатоконпонентного метафоричного терміну є “*Top Ten of the Cortex*”, який переклали багатоконпонентним терміном, який складається з елементів-відповідників «Галюциногенний хіт-парад кори головного мозку». Тобто, такий прийом перекладу полягає у можливості віднайти словниковий відповідник в українській мові та не порушити контекст вихідного тексту.

Прикладом застосування конкретизації може бути переклад простого однокомпонентного терміну “*self*” як «Самість», або ж похідного метафоричного терміну “*Uproar*” як «Сполох». Прикладом перекладу словосполучення є “*inner construction*” як «внутрішнє конструювання». Ці терміни є прикладами метафор у фаховій мові, саме тому перекладачі звужували їх значення для більш адекватного та еквівалентного відтворення

контексту. Тобто, така трансформація застосовується у випадку роботи з авторськими термінами, неологізмами або метафорами.

Щодо генералізації, то прикладами розширення значення вихідного терміну може бути відтворення *“belief”* як «уявлення», або ж переклад словосполучення *“rejection of the child”* як «відречення від дитини». Отже, такий прийом застосовується здебільшого або для метафор, або для міжнаукових термінів. Контекстуальна заміна так само не є поширеним способом перекладу у цій семантичній групі, однак цікавими прикладами її застосування є переклад похідних термінів *“homicide”* та *“suicide”* як «вирішити» й «рішити». Така контекстуальна заміна, дивна на перший погляд, пояснюється паралелями, які проводить автор у своєму тексті: дії людини і її внутрішні процеси. Прикладом смислового розвитку може бути відтворення терміну *“image”* як «уявив». Такий прийом було використано, щоб не перефразувати адекватне речення у перекладі. Ще менше поширеним способом перекладу є заміна частини мови, її прикладом може бути відтворення терміну *“fixations”* як «фіксуватися». Взагалі-то, такий спосіб використовується також для синтаксичних змін мовою перекладу і задля збереження контексту, водночас. Тоді як описовий переклад та транскодування є одиничними випадками.

Можна зробити висновок, що вибір варіантного відповідника, калькування та пошук відповідника становили переважну більшість перекладацьких трансформацій через те, що більшість досліджуваних термінів для позначення психічних процесів людини (окрім емоцій та почуттів) має словникові відповідники або приблизні тлумачення в українській психологічній терміносистемі. Конкретизація, генералізація та контекстуальна заміна більше застосовані у випадку роботи з метафорами, авторськими термінами та неологізмами. Тоді як решта, тобто заміна частини мови, транскодування або смисловий розвиток, застосовані лише при неможливості пошуку відповідника, зміни значення та при важливості перефразування вихідного тексту для адекватності перекладу.

Рис. 3.1. Трансформаційний аналіз групи «Психічні процеси»

Аналіз групи другої за кількістю одиниць дослідження «Психічні хвороби та розлади» має також доволі широкий спектр трансформацій використаних при їх перекладі. Це зумовлено зокрема значною кількістю міжгалузевих термінів, які широко вживані як у психології, так у медицині. А саме, у цій групі були використані наступні прийоми перекладу:

- 1) найпопулярнішими трансформаціями стали словниковий відповідник і вибір варіантного відповідника – по 33 % перекладених термінів;
- 2) трохи менш популярною є калькування, однак він становить значну кількість термінів – 23 %;
- 3) решту трансформацій становлять вилучення та конкретизація – по 4 %, а також генералізація та перестановка слова – 2 % т 1 % відповідно.

Тенденції щодо вибору перекладацької трансформації або прийому перекладу дещо схожі на випадок з групою «Психічні процеси» знову-таки,

через те, що термінологія цієї семантичної групи також є поширеною в українській психологічній термінології.

Якщо детальніше розбирати трансформації, застосовані у цій групі, то “*perversity*” є прикладом перекладу прохідного однокомпонентного терміну шляхом підбору словникового відповідника «збочення», тоді як прикладом перекладу однокомпонентного простого терміну може бути “*grief*”, перекладений як «смуток». Щодо словосполучень, то прикладом може бути “*ontological anxiety*”, перекладене як «онтологічна тривога». Щодо складних, то влучним прикладом може бути “*super-Touretter*”, перекладений як «супертуреттик». Такі терміни мають словниковий відповідник в українській мові, до того ж є міжнауковими.

Вибір варіантного відповідника є так само популярним серед перекладацьких трансформацій, як і словниковий відповідник. Наприклад, простий однокомпонентний термін “*progress*” перекладено як «прогрес», похідний однокомпонентний термін “*spasticity*” перекладено як «спастичність». Щодо словосполучень, то влучним прикладом є термін “*brain damage*” перекладений як «ушкодження головного мозку». Тоді як складний термін “*obsessive-compulsive*” перекладений як «обсесивно-компульсивний». Щодо багатоконпонентних термінів, то прикладом є “*consuming love obsession*” перекладене як «нав’язливе кохання». Такі терміни мають декілька варіантів перекладу в залежності від контексту вжитку.

Значно поширеним, але у меншій мірі, є калькування. Простий однокомпонентний термін “*phantasms*” перекладений як «фантазми», а похідний однокомпонентний термін “*hypertension*” перекладений як «гіпертензія». Словосполучення “*schizophrenic disintegration*” перекладене як «шизофренічної дезінтеграції», що також є прикладом використання калькування. Тоді як багатоконпонентний термін “*temporary mental disturbances*” перекладено як «тимчасові психічні розлади». Отже, такий прийом перекладу застосовується у випадку, коли можливо передати всі структурні особливості мови оригіналу українською, не порушивши контекст.

Прикладом застосування вилучення є переклад “*therapeutic change*” як «зміни». Це було зроблено для запобігання повторів, і такий хід не порушив контексту вжитку. Прикладом застосування конкретизації є переклад терміну “*phantasmagoria*” як «фантазматична активність мозку», адже просто «фантасмагорія» мала б ширший спектр значень. У тексті йдеться саме про нейронні процеси, а не видіння. Прикладом генералізації є переклад “*dreamy states*” як «сновидні стани». Також у цій семантичній групі наявні випадки застосування перестановки слова. Наприклад, у випадку із терміном “*absent-father neurosis*””, який перекладено як ««невроз безбатченка»».

Можна зробити висновок, що словниковий відповідник і вибір варіантного відповідника є найбільш вживаними способами перекладу через значну кількість міжгалузевих термінів. Калькування також є поширеним, але у меншій мірі, з тих же причин. Щодо вилучення, генералізації, перестановки слова та конкретизації, то такі способи перекладу використовуються тільки у випадках, коли необхідно адаптувати термін під українську терміносистему та її морфологічні особливості.

Рис. 3.2. Трансформаційний аналіз групи «Психічні хвороби та розлади»

Тематична група «Стосунки» перекладена дещо вужчим спектром прийомів, а саме:

- 1) калькування – 31 % перекладених термінів;
- 2) вибір варіантного відповідника – 25 % термінів;
- 3) конкретизація – 22 % термінів;
- 4) генералізація – 9 % термінів;
- 5) додавання – 7 % термінів;
- 6) словниковий відповідник – 6 %.

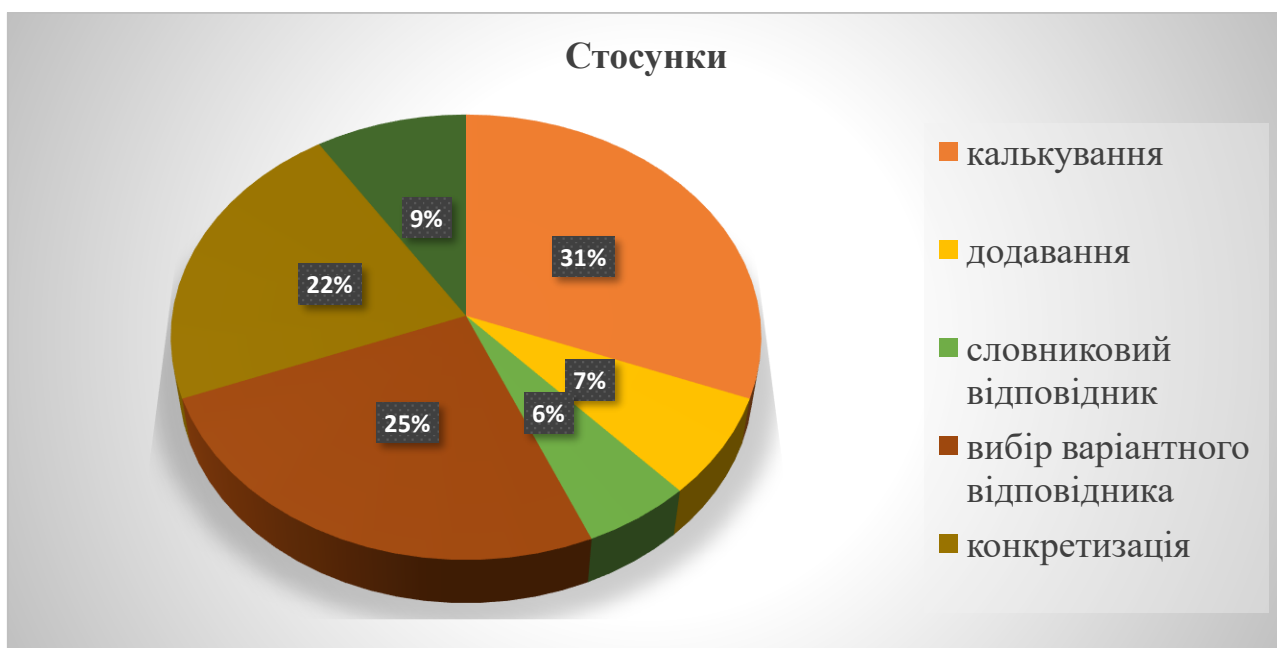
Якщо більш детально про перекладацький аналіз, то прикладом перекладу простого однокомпонентного терміну з цієї групи є переклад “*Corner*” як «*Кут*». Похідний однокомпонентний термін “*Procedures*” перекладено як «*Процедури*». Словосполучення з цієї тематичної групи групи “*Family myths*”, наприклад, перекладено також калькуванням як «*Родинні міфи*». Прикладом перекладу багатоконпонентного, у додаток ще й метафоричного, є “*Cops and Robbers*” перекладений як «*Поліцейські та кradії*». Отже, переклад калькування у всіх наведених випадках застосовуються для термінів різної морфологічної будови, однак вони мають одну спільну рису (окрім семантичної групи) – метафоричність. Однак навіть незалежно від цього було можливо відтворити морфологічну будову, яка властива українській термінології.

Вибір варіантного відповідника як перекладацький прийом трохи менш популярний. Однак, серед термінів знов-таки присутні метафоричні, як і у випадку з калькуванням. Наприклад, простий однокомпонентний термін “*Games*” перекладений як «*Ігри*». Так само і похідний однокомпонентний термін “*accusation*” перекладений як «*звинувачення*». Також наявний і приклад перекладу словосполучення “*sexual act*” як «*сексуальний акт*». Щодо багатоконпонентних термінів, то влучним прикладом буде переклад терміну “*entering "nonvirgin territory"*” як «*втрата «цієї незайманості»*». Наведені терміни дозволяли перекладачам обирати відповідник з декількох існуючих варіантів через міжгалузевість та багатозначність цих одиниць.

Щодо конкретизації, то таким чином перекладено здебільшого багатокomпонентні терміни даної семантичної групи. Наприклад, “*Why Don't You — Yes But*” перекладено «*А чому б тобі не — Так, але*». Також цей прийом застосовано для словосполучень, наприклад словосполучення “*Stocking Game*” перекладено як «*Гра панчіх*». А також для похідних термінів, наприклад, “*Courtroom*” – «*Зала судових засідань*». Наведені терміни є метафоричними, саме тому для збереження оригінального контексту та комунікативного завдання автора, перекладач застосувала конкретизацію, тим самим адаптувавши значення для читачів оригіналу.

Генералізація застосована у меншій мірі. Зокрема для словосполучень та багатокomпонентних термінів. Наприклад, словосполучення “*nonjudgemental acceptance*” перекладене як «*неосудливе прийняття*». Або ж багатокomпонентний термін “*positive unconditional regard*” перекладено як «*позитивні безумовні стосунки*». Такий прийом перекладу застосовується у випадку адаптації одиниці під контекст мовою перекладу. Додавання застосовується при роботі зі складними термінами та словосполученнями. Наприклад, складний термін “*structure-hunger*” перекладено як «*структурне голодування*», а словосполучення “*impending intimacy*” перекладене як «*загроза інтимної близькості*». Такий прийом використовується за умови адаптації терміну під морфологію, характерну для української. Словниковий відповідник застосовується для похідних термінів та словосполучень. Наприклад, похідний однокомпонентний термін “*therapy*” перекладений як «*терапія*». А словосполучення “*physical intimacy*” перекладене як «*фізична близькість*».

З одного боку, варіантність прийомів перекладу і трансформацій дещо менша, ніж у попередніх групах. З другого боку, є більший баланс між перевагами тієї чи іншої трансформації і, на відміну від попередніх груп, навіть меншість обраних прийомів перекладу сягає більше 5 %. Це зумовлено тим, що подана семантична група представлена значною кількістю авторських термінів-неологізмів та метафор.

Рис. 3.3. Трансформаційний аналіз групи «Стосунки»

Тематична група «Симптоми» представлена ще вужчою варіативністю через значну кількість міжгалузевих або вузько-спеціальних термінів. Для перекладу термінів цієї групи було використано такі прийоми:

- 1) вибір варіантного відповідника – найпоширеніший варіант, який складає 48 % всіх перекладів;
- 2) словниковий відповідник – 38 % термінів;
- 3) решта прийомів, а саме калькування, генералізація та заміна частини мови, представлені 7 %, 4 % та 3 % від усіх перекладених термінів відповідно.

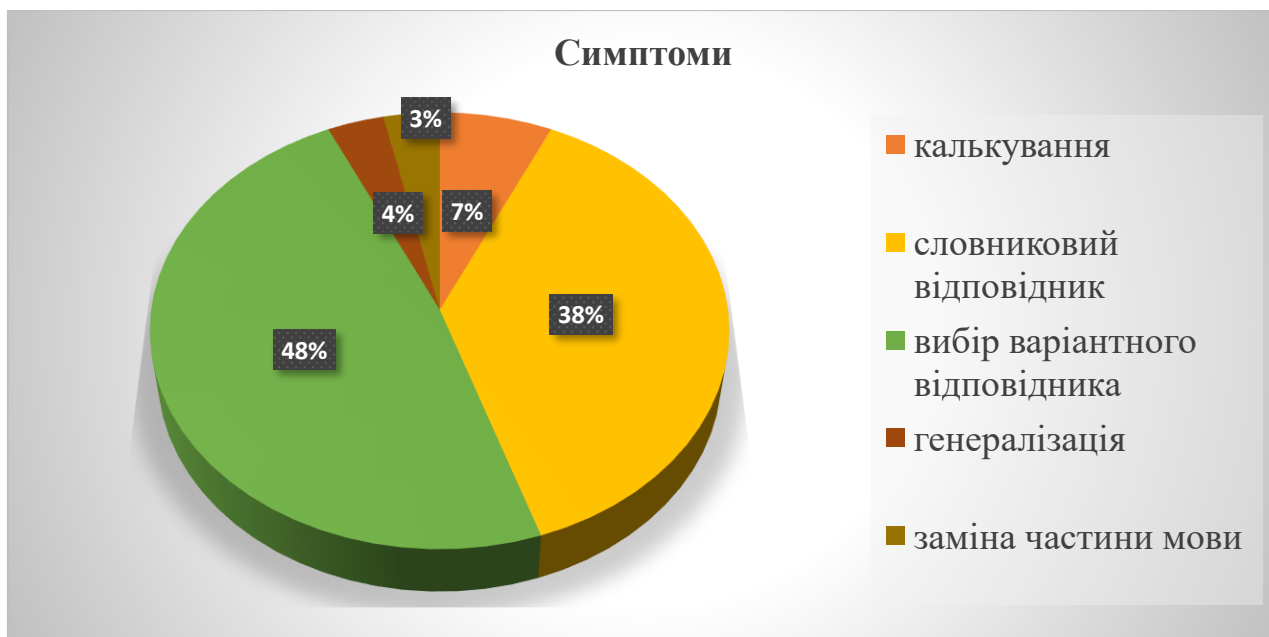
Такі тенденції зумовлені вузькою направленістю певних термінів цієї групи. Це також одна з причин, яка зумовила значну частку вибору варіантного відповідника. Влучним прикладом простого однокомпонентного терміну є *“hysteria”*, який перекладено як *«Істерія»*, або ж похідний однокомпонентний термін *“hyperdynamia”* перекладено як *«гіпердинамія»*. Такий прийом перекладу також застосовано для словосполучення *“involuntary*

imitations”, яке перекладено як «*мимовільні передражнювання*». Також цей прийом перекладу застосований для складних термінів, як-от “*oversensitivity*”, який перекладено як «*гіперчутливість*». Такий вибір пояснюється тим, що ця група представлена значною кількістю міжгалузевих омонімів та міжгалузевих термінів загалом. Саме тому перекладачеві треба було шукати один з можливих варіантів відповідників.

Вибір словникового відповідника також є доволі поширеним у цій групі. Цей прийом застосовується для простих термінів, наприклад таким чином перекладений термін “*symptoms*” як «*симптоми*». Також і похідні, як-от термін “*imperception*”, який перекладено як «*недуги*». Словосполучення “*multiple tics*” перекладено як «*численні тики*». Такі терміни мають словниковий відповідник і оскільки вони не є міжгалузевими омонімами, не треба шукати варіантний відповідник.

Щодо тих перекладацьких прийомів, які використані у меншій мірі, то калькування вжито для похідних та простих однокомпонентних термінів. Як, наприклад, “*allusions*”, який перекладено як «*алюзії*». Прикладом використання генералізації може бути переклад терміну “*unresolved events*” як «*травматичні події*». А прикладом заміни частини мови може бути переклад терміну “*Going with the symptom*” як «*Впоратися з симптомами*». Це зумовлено тим, що переважна більшість термінів цієї групи мають або словниковий відповідник в українській, або декілька можливих відповідників, адже більшість термінів цієї групи є міжгалузевими або, зокрема, міжгалузевими омонімами, а також вузько-спеціальними термінами, які або мають один конкретний відповідник в українській, або декілька його варіацій.

Рис. 3.4. Трансформаційний аналіз групи «Симптоми»

Тематична група «Поведінкові моделі» тенденціями вибору прийомів перекладу нагадує «Психічні процеси» та «Психічні хвороби та розлади» через схожий за функціями та морфологічною будовою набір термінів. Отже, терміни цієї групи були перекладені таким чином:

- 1) калькування – найпоширеніший спосіб перекладу, становить 51 % перекладених термінів;
- 2) словниковий відповідник, конкретизація та вибір варіантного відповідника становлять 15 % кожний;
- 3) найменшу частку становить генералізація – 4 %.

Такі тенденції зумовлені тим, що «Поведінкові моделі» представлені або міжнауковими та міжгалузевими термінами, через що можна було перекласти їх калькуванням, однак серед них наявні й авторські терміни.

Калькування застосовувалося для похідних однокомпонентних термінів, наприклад, для “*Cavalier*”, який переклали як «Заліщальник», а також для похідних однокомпонентних термінів як, наприклад, “*shadow*”, який переклали як «тінь». Цей прийом застосовується і для словосполучень.

Наприклад, словосполучення “*Herculian behavior*” перекладений як «Геркулесова поведінка». Цей перекладацький прийом становить більше половини всіх вжитих для цієї групи трансформацій. Це пояснюється тим, що терміни, які представлені у цій семантичній групі, можуть перекладатися українською з урахуванням морфологічної будови.

Словниковий відповідник, конкретизація та вибір варіантного відповідника становлять рівні показники. Зокрема, конкретизація використовується у даній групі для перекладу простих та похідних однокомпонентних термінів. Наприклад, простий термін “*Toady*” перекладено як «Підлабузник». Тоді як похідний термін “*Sweetheart*” перекладено як «Милий (-а)». Словниковий відповідник також застосовується для перекладу простих та похідних термінів. Наприклад, простий термін “*Idol*” перекладений як «Ідол». Тоді як варіантний відповідник застосовується для простих однокомпонентних термінів та словосполучення. Наприклад, простий термін “*myth*” перекладений як «міф». Тоді як прикладом словосполучення є “*Incursion of Saturn*”, перекладений як «Напад Сатурна». Ще у меншій мірі поширена генералізація. Її застосовують для похідних термінів та словосполучень. Наприклад, “*otherness*” перекладено як «інакшість».

Отже, калькування застосовується переважно для міжгалузевих термінів, тоді як для вузько-спеціальних термінів, які застосовуються у дослідженнях транзакційного аналізу чи глибинної психології з точки зору теології, застосовуються інші види перекладацьких трансформацій. Зокрема, словниковий відповідник, вибір варіантного відповідника та конкретизація. Перші дві трансформації застосовуються також у випадку з міжгалузевими термінами, метафоричними термінами та авторськими. Тоді як конкретизація застосовується тільки для метафоричних термінів, у випадку даної групи.

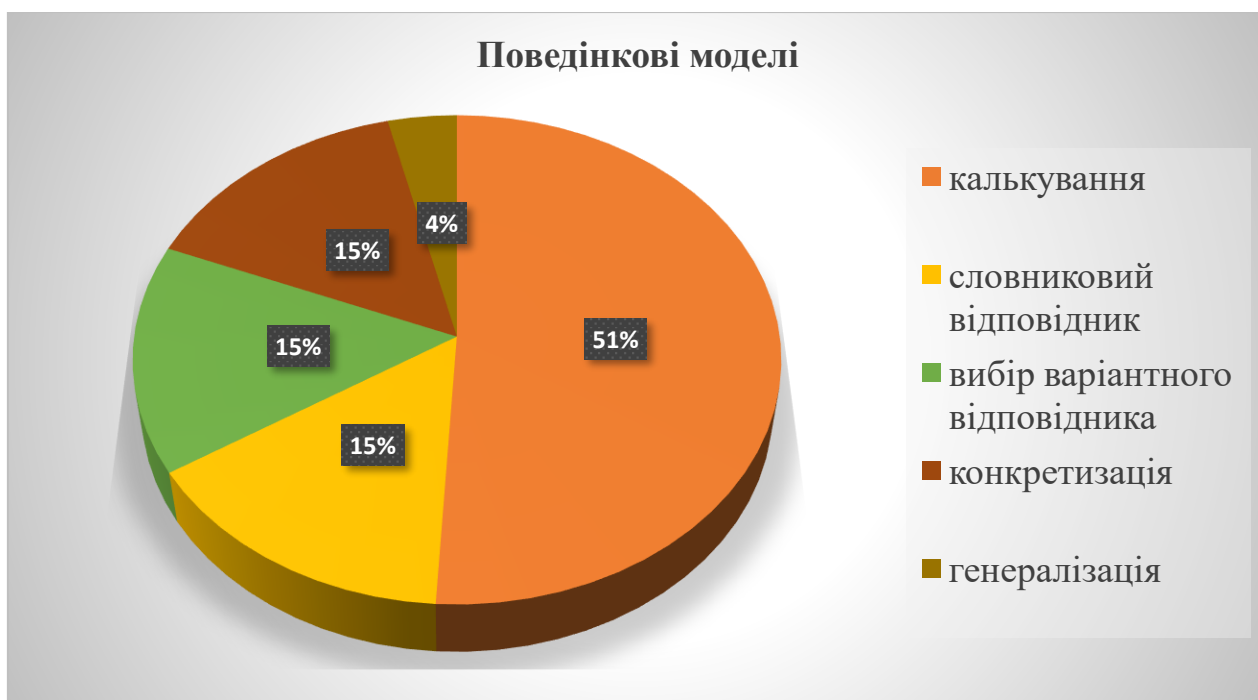

Рис. 3.5. Трансформаційний аналіз групи «Поведінкові моделі»

Група «Загальнонаукові терміни», які представлені переважною меншістю всіх одиниць дослідження, перекладена трьома прийомами перекладу, які більш-менш є рівними за частотою використання:

- 1) словниковий відповідник – 45 % термінів;
- 2) калькування – 33 % термінів;
- 3) вибір варіантного відповідника – 22 %.

Такі тенденції пояснюються присутністю загальнонаукових та міжгалузевих термінів. Словниковий відповідник застосовано при перекладі похідних однокомпонентних термінів. Наприклад, термін “*introjective*” перекладено як «інтроєктивна». Калькуванням перекладено похідні та словосполучення. Наприклад, похідний термін “*psychotherapist*” перекладено як «психотерапевт». Вибором варіантного відповідника перекладені також або похідні, або словосполучення. Наприклад, термін “*therapist*” перекладено як «терапевт».

Отже, загальнонаукові терміни можуть перекладатися словниковим відповідником, особливо у випадку із терміном вживаним у різних галузях та мовах світу. Калькуванням такі терміни також можуть перекладатися через те, що їх морфологічна будова є універсальною для різних мов світу. Ті ж причини у виборі варіантного відповідника.

Рис. 3.6. Трансформаційний аналіз групи «Загальнонаукові терміни»

Тематична група «Емоції та почуття» представлена широким вибором трансформацій через тісний зв'язок певних текстів (популярної психології) із художнім стилем. Терміни цієї групи були перекладені наступним чином:

- 1) вибір варіантного відповідника – 61 %, що є найбільшою часткою від загальної кількості термінів;
- 2) словниковий відповідник та калькування представлені по 11 % кожний;
- 3) додавання та конкретизація становлять по 7 % перекладених термінів;
- 4) генералізацію вжито у 3 % випадках.

Вибір варіантного відповідника застосовується при роботі з простими та похідними однокомпонентними термінами, словосполученнями. Наприклад, простий однокомпонентний термін “*fear*” перекладено як «страх». А похідний однокомпонентний термін “*temptation*” перекладено як «спокуса». А словосполучення “*sexual excitement*” перекладено як «сексуального збудження». Тоді як словниковий відповідник застосовується для простих та похідних однокомпонентних термінів. Наприклад, простий термін “*Envy*” перекладено як «Заздрість», а похідний термін “*sadness*” перекладено як «сум». Калькування застосовується при перекладі похідних однокомпонентних та багатокомпонентних термінів. Наприклад, похідний термін “*satisfaction*” перекладено як «задоволення». Тоді як багатокомпонентний термін “*Happy to Help*” перекладено як «Радий допомогти».

Конкретизація застосовується для похідних однокомпонентних термінів та словосполучень. Наприклад, похідний термін “*traumatized*” переклали як «була шокована». А словосполучення “*Mythical sensibility*” перекладено як «Міфічна чулість». Тоді як додавання вживається зі словосполученнями та багатокомпонентними термінами. Наприклад, словосполучення “*“castration” anxiety*” перекладено як «тривога щодо «кастрації»». А також багатокомпонентний термін “*They'll Be Glad They Knew Me*” перекладене як «Вони пишалися тим що знали мене». Тоді як генералізацію використовують для словосполучень, як наприклад у випадку з терміном “*psychomotor excitement*”, яке переклали як «психомоторне збудження».

Така тенденція зі схильністю робити вибір варіантного відповідника пояснюється насиченістю цієї групи термінами-метафорами або вжитком загальноновживаних слів у термінологічному контексті. Словниковий відповідник та калькування використовуються для термінів, які мають один конкретний відповідник в українській термінології, або ж можуть бути відтвореними українською мовою зі збереженням морфологічної будови. Тоді як конкретизація, додавання та генералізація використовуються для адаптації

значення або морфологічної будови вихідної мови під контекст і особливості термінології мови перекладу.

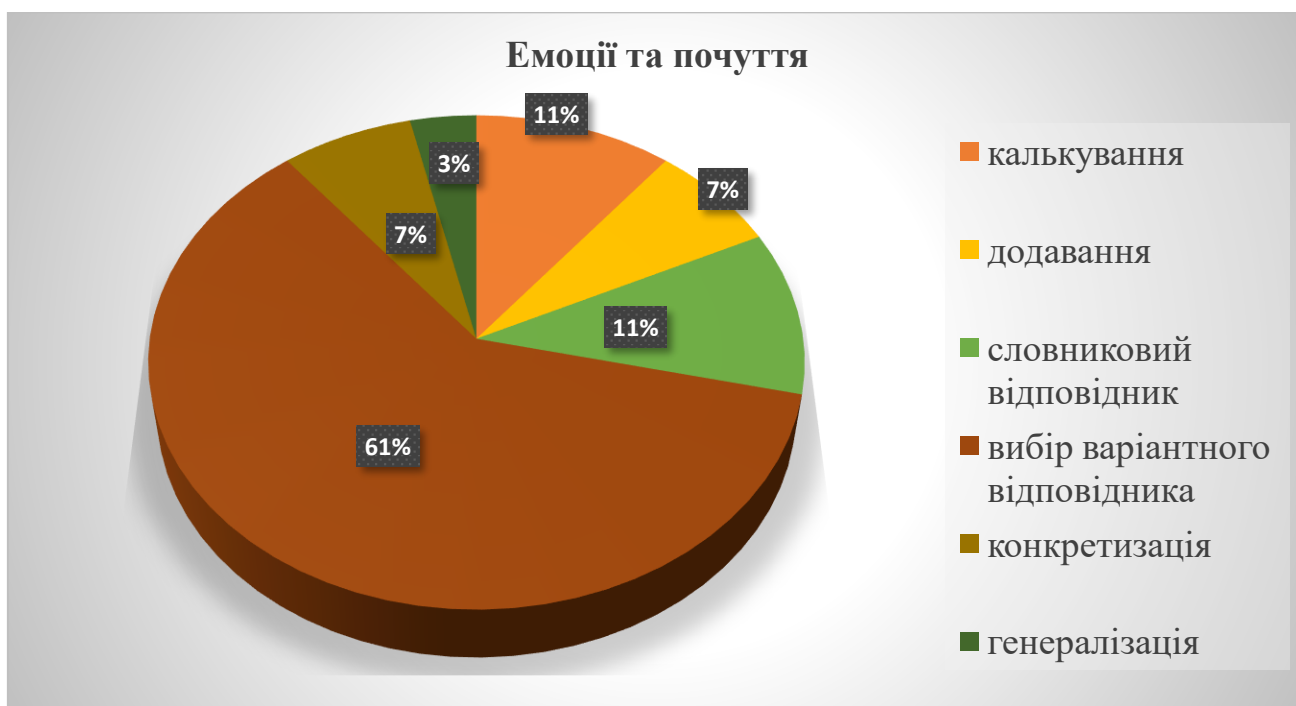

Рис. 3.7. Трансформаційний аналіз групи «Емоції та почуття»

Тематична група «Анатомія» перекладена здебільшого трьома способами:

1) словниковий відповідник та вибір варіантного відповідника становлять 38 % та 37 % відповідно;

2) калькування становить 25 % перекладених термінів.

Терміни цієї групи є міжгалузевими термінами, які також вживаються у фаховій мові медицини. Саме тому у переважній більшості цих термінів існують відповідники в українській терміносистемі. Словниковий відповідник як спосіб перекладу застосовується для словосполучень. Прикладом може бути словосполучення “*sensory cortex*”, перекладене як «сенсорні ділянки кори головного мозку». Варіантний відповідник застосовується як для словосполучень, так і для похідних термінів. Наприклад, словосполучення “*electrophysiological studies*” перекладене як «електрофізіологічні

обстеження». Калькування застосовується для простих та похідних однокомпонентних термінів. Наприклад, термін “*thalamus*” перекладений як «таламус».

Отже, терміни цієї групи можуть перекладатися: словниковим відповідником, оскільки серед них є медичні терміни, тобто міжнаукові; варіантним відповідником, з тієї ж причини; калькуванням, оскільки як англійська, так і українська психологічна термінологія, яка також застосовується для медичних текстів, має латинське або давньогрецьке походження.

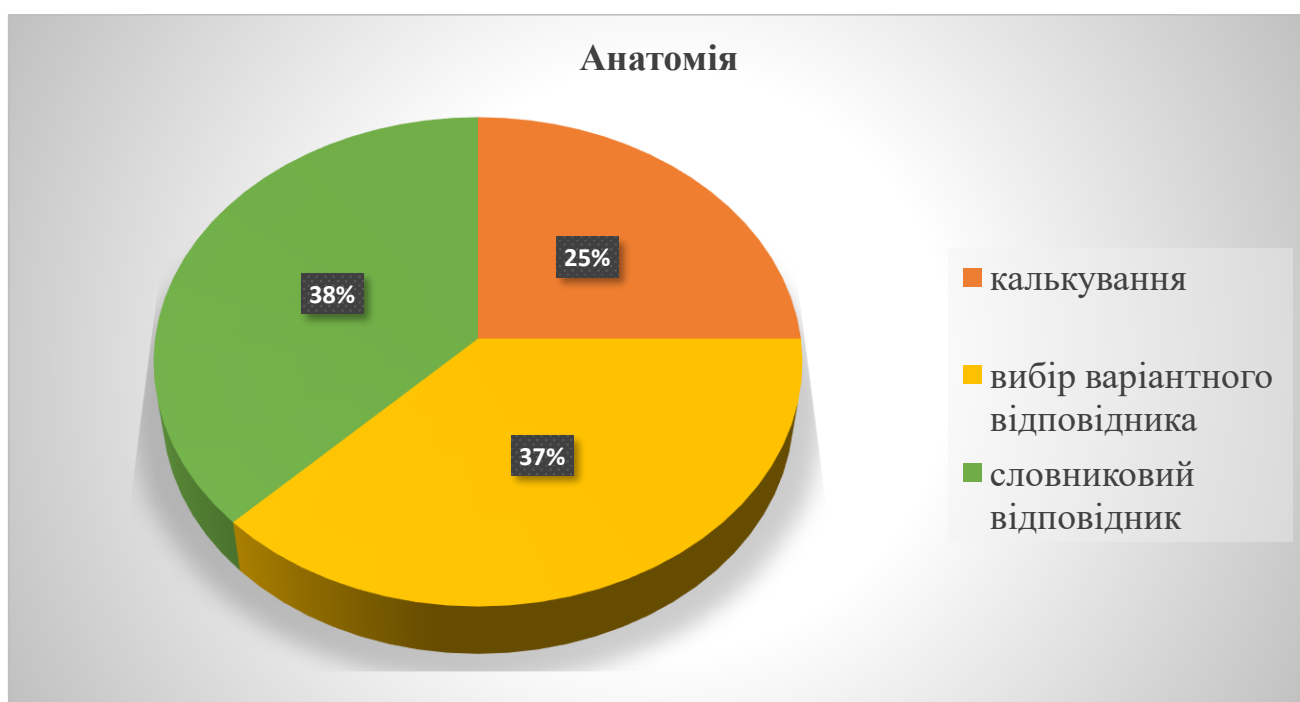

Рис. 3.8. Трансформаційний аналіз групи «Анатомія»

Якщо узагальнити дані та виділити певні тенденції, то можна зробити висновок, що вибір варіантного відповідника є найпоширенішим прийомом перекладу у роботі з фаховою мовою психології у випадку досліджуваних текстів – 32 %. На другому місці калькування – 26 %, що зумовлене значною кількістю інтернаціональних термінів. Майже так само поширеним способом

є пошук словникового відповідника – 22 %. Конкретизація становить 9 % перекладу, генералізація – 4 %, а додавання – 3%. Щодо решти найрідше використаних прийомів перекладу, то контекстуальна заміна становила 1 %, заміна частини мови та смисловий розвиток – по 0,5 %, тоді як перестановка слова та описовий переклад є надзвичайно рідкими у використанні – по 0,2 %.

Отже, у термінах із текстів різних жанрів фахової мови психології простежується тенденція шукати варіантний відповідник, перекладати їх калькуванням або словниковим відповідником. Варіантний відповідник становить переважну більшість перекладених термінів через неоднозначність певних термінологічних одиниць, морфологічних або синтаксичних форм нехарактерних для української терміносистеми. Вибір калькування для великої кількості термінів пояснюється міжрегіональним характером фахової мови в цілому, а також значною кількістю запозичених слів як в англійській, так і в українській терміносистемі. Це ж зумовлює і частий можливий пошук словникового відповідника. Щодо конкретизації, генералізації або додавання, то такі трансформації обираються здебільшого до безеквівалентної лексики або для вдалої адаптації терміну в українському термінологічному контексті.

Висновки до третього розділу

Виходячи з усього, основним чинником адекватного та еквівалентного перекладу є, не залежно від функціональних чи структурних особливостей терміну, контекст і галузь вжитку. Психологічні терміни, незалежно від того до якої лексико-семантичної групи вони належать, можуть бути безеквівалентними або мати словниковий відповідник у мові перекладу. Саме тому для вдалого перекладу необхідно спланувати перекладацьку стратегію та етапи перекладу. Адже вдалий вибір стратегії може стати одним із чинників успішності перекладу. Для перекладацького аналізу психологічних термінів було обрано чотири тексти різних жанрів і галузевого спрямування. Однак,

незалежно від жанру, терміни у будь-якому тексті виконують здебільшого схожі функції.

Отже, встановлено на основі аналізу, що у семантичній групі «Психічні процеси» були використані наступні трансформації: вибір варіантного відповідника – 33 % термінів; калькування – 25 % термінів; словниковим відповідником – 21 % термінів; конкретизацією – 9 % термінів; генералізацією – 4 % термінів; контекстуальною заміною – 3 %; смисловим розвитком – 2 % термінів; описовий переклад, заміна частини мови та транскодування становили 1 % кожний. У групі «Психічні хвороби та розлади» були використані наступні прийоми перекладу: словниковий відповідник і вибір варіантного відповідника – по 33 % перекладених термінів; калькування – 23 %; вилучення та конкретизація – по 4 %; генералізація та перестановка слова – 2 % і 1 % відповідно. Семантична група «Стосунки» має наступні статистичні показники: калькування – 31 % термінів; вибір варіантного відповідника – 25 % термінів; конкретизація – 22 % термінів; генералізація – 9 % термінів; додавання – 7 % термінів; словниковий відповідник – 6 %.

Для перекладу термінів групи «Симптоми» було використано наступні прийоми: вибір варіантного відповідника – 48 % термінів; словниковий відповідник – 38 % термінів; калькування – 7 % термінів; генералізація – 4 % термінів; заміна частини мови – 3 %. Терміни групи «Поведінкові моделі» були перекладені наступним чином: калькування – 51 % термінів; словниковий відповідник, конкретизація та вибір варіантного відповідника становлять 15 % кожний; становить генералізація – 4 % термінів. Семантична група «Емоції та почуття» представлена широким вибором трансформацій: вибір варіантного відповідника – 61 %; словниковий відповідник та калькування – по 11 % кожний; додавання та конкретизація становлять по 7 % перекладених термінів; генералізацію використано для 3 % перекладених термінів. Група «Загальнонаукові терміни» перекладена трьома прийомами: словниковий відповідник – 45 % термінів; калькування – 33 % термінів; вибір варіантного відповідника – 22 %. Семантична група «Анатомія» перекладена

трьома способами: словниковий відповідник та вибір варіантного відповідника становлять 38 % та 37 % відповідно; калькування – 25 % перекладених термінів.

Перекладацький аналіз досліджених термінів показує, що здебільшого перекладачами обираються пошук варіантного відповідника, словниковий відповідник або переклад калькуванням. Це зумовлено наявністю певних неоднозначних термінологічних одиниць, морфологічних чи синтаксичних структур, які не є характерними для української термінологіки, або контекст, який варто адаптувати під культуру читача тексту мовою перекладу. Калькування та пошук словникового відповідника застосовується для міжрегіональної термінологіки, яка представлена у значній кількості як в англійській, так і в українській терміносистемі. Щодо інших видів прийомів перекладу, як конкретизація, генералізація чи додавання, то такі трансформації обираються здебільшого у випадку коли немає можливості знайти словниковий відповідник або треба адаптувати термін до українського термінологічного контексту.

ВИСНОВКИ

У магістерській дисертації здійснено дослідження психологічних англomовних термінів згідно їх лексико-семантичних особливостей у перекладацькому аспекті. У ході вивчення встановлено, яким чином ці особливості впливають на вибір перекладацьких трансформацій. Результати дослідження показали, що мету досягнуто, завдання розв'язано. Саме тому сформульовано такі *висновки*:

1. Встановлено, що психологічні терміни є мовними знаками, які дають визначення психічним явищам та процесам, хворобам та способам їх лікування, напрямам і підгалузям психології в цілому. Вони є складниками фахової мови психології – мови, яка вживається у текстах психологічного спрямування, виконує інформативну, комунікативну та когнітивну функцію і має міжрегіональний характер;

Під фаховою мовою психології розуміємо специфічний лексичні одиниці, які слугують найменуванням явищ описаних у текстах психології різних жанрів: популярна чи практична психологія. Аналізована термінолексика характеризується неоднозначністю та багатофункціональністю, адже терміни фахової мови психології можуть належать декільком лексико-семантичним полям одночасно та обслуговувати сфери науки та діяльності людини.

2. Окреслено основні структурні та функційні особливості термінів психології. Структурно терміни можуть бути простими, похідними, складними, словосполученнями та багатокомпонентними конструкціями. Функції термінів можуть бути вираженими завданнями, які терміни виконують у тексті, або ж галузями, у яких вони вживаються;

3. Досліджено чинники термінотворення у фаховій мові психології та походження термінів. А саме те, що функції та структура термінів психології мають пряму залежність від способів термінотворення. Способами

термінотворення найтипівішими для психологічної термінології є семантичний, морфологічний і синтаксичний;

Огляд структурно-функційних особливостей англомовних психологічних термінів з урахуванням дослідження способів їх термінотворення та походження показав закономірності творення термінів, їх первинне значення і як воно виражене у морфологічній будові та функціях у різних текстах. Дослідження цих теоретичних засад дав можливість дослідити психологічні терміни з огляду їх семантичного значення, прагматичних особливостей та структури, а також виокремити їх у тематичні групи.

4. Окреслено лексико-семантичні особливості психологічних термінів і встановлено, що викликають найбільше складнощів при їх перекладі: полісемія, омонімія, епонімія, запозичення з інших мов, фразеологізми, а також авторські терміни і метафори;

5. Визначено тематичні групи досліджуваних термінів згідно та проведено кількісний аналіз досліджуваних одиниць згідно у межах певних семантичних груп згідно їх морфологічної будови. У ході дослідження визначено наступні тематичні групи термінів: «Загальнонаукові терміни», «Психічні процеси», «Поведінкові моделі», «Стосунки», «Емоції та почуття», «Психічні хвороби та розлади», «Симптоми» та «Анатомію». У кожній тематичній групі визначено ступінь поширеності певної морфологічної будови;

Така сегментація термінів дозволила дослідити способи їх перекладу з урахуванням їх функціонально-семантичних та прагматичних особливостей, а також контекстів вжитку.

6. Проведено кількісний аналіз трансформацій згідно різних тематичних груп термінів, обраних методом суцільної вибірки із текстів різних жанрів психології, оригіналів та їх перекладів. Трансформаційний аналіз досліджених термінів показав, що здебільшого обираються пошук варіантного відповідника, словниковий відповідник або переклад калькуванням. Калькування та пошук словникового відповідника застосовується для

міжрегіональної термінології. Щодо інших видів прийомів перекладу, то такі трансформації обираються здебільшого у випадку коли немає можливості знайти словниковий відповідник або треба адаптувати термін до українського термінологічного контексту.

Загалом при перекладі англійських психологічних термінів найбільшу частку становлять вибір варіантного відповідника, калькування або пошук словникового відповідника. Беручи до уваги приналежність певних термінів фахової мови психології до окремих семантичних груп згідно функцій у тексті, первинного семантичного значення та їх структурних особливостей, загалом встановлено, що вибір варіантного відповідника здійснено для 32 % досліджуваних одиниць. Це зумовлено тим, що перекладачі мали справу з міжгалузевими та загальнонауковими термінами, серед яких також були наявні метафоричні терміни. Вибір варіантного відповідника є універсальним способом для таких типів термінів, оскільки дозволяє адаптувати майже будь-який термін до лінгво-культурних реалій мови перекладу. Також цей прийом перекладу застосовується у неможливості дослівного або близького до оригіналу відтворення контексту українською. На другому місці за поширеністю серед способів перекладу психологічних термінів калькування – 26 %. Така тенденція зумовлена значною кількістю інтернаціональних термінів, що є типовим явищем для фахової мови психології. Пошук словникового відповідника становить 22 % перекладу, що зумовлене наявністю загальнонаукових та інтернаціональних термінів, які легко адаптувати українською мовою. До того ж, такі терміни були вжиті у контексті, який не викликав складнощів для відтворення українською.

Для випадків з вузько-спеціальною та метафоричною термінологією, а також за умови роботи з контекстом далекого від соціо- та лінгво-культурних реалій читача перекладу, застосовуються конкретизація (9 %), генералізація (4 %) і додавання (3%). Щодо решти найрідше використаних прийомів перекладу, то такими є контекстуальна заміна (1 %), заміна частини мови (0,5 %), смисловий розвиток (0,5 %), перестановка слова (0,2 %) та описовий

переклад (0,2 %). Контекстуальна заміна використана для складних або багатокomпонентних вузько-спеціальних та метафоричних термінів з такою ж структурою, заміна частини мови – для складних термінів, задля наближення тексту перекладу до контексту оригіналу, з урахуванням синтаксичних особливостей україномовної фахової мови психології. Смисловий розвиток та перестановка слова також вживалися у випадках неможливості повної адаптації тексту згідно синтаксичних та морфологічних особливостей української мови і термінології зокрема. Описовий переклад є одним із варіантів відтворення безеквівалентної лексики, значення якої неможливо передати варіантними відповідниками.

Отримані результати дослідження показали, що основними чинниками вибору певних перекладацьких стратегій при роботі з текстами фахової мови психології є, по-перше – контекст вжитку, який враховує у себе соціокультурний бекграунд тексту та комунікативну задачу автору, по-друге – первинне семантичне значення яке вкладає у термін автор, по-третє – морфологічна будова терміну, яке за умовчанням впливає на семантику терміну і можливість пошуку його відповідника в українській мові, і, в решті-решт – походження терміну, оскільки саме воно є одним із чинників термінотворення і формування його семантичного значення. Однак, здійснене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми вибору перекладацьких трансформацій для англomовної психологічної термінології. Оскільки, для урахування всіх можливих факторів впливу на вибір трансформацій, у перспективі, є дослідження англomовної термінології фахової мови психології з точки зору когнітивної лінгвістики, семасіології, лінгвокультурних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесян Н. К. Некоторые аспекты психологической терминосистемы в современном английском языке. 2008. URL : https://pgu.ru/upload/iblock/ba8/uch_2008_iii_00002.pdf (дата звернення: 19.10.2021).
2. Авербух К. Я. Общая теория термина. Иваново, 2004. 252 с.
3. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ. филол. и лингв, фак. высш. учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2004. 352 с.
4. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. М. : Высшая школа, 1986. 295 с
5. Балыгина Е. А. Проблема перевода английских психологических терминов на русский язык. *Современная зарубежная психология*. 2018. № 1, т. 7. С. 85–94
6. Барнич І. І. Поняття «фахова мова» і «термінологія» в німецькій і українській мовах. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 16–19. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvphj_2017_3_4 (дата звернення: 02.11.2021)
7. Берн Е. Игры, в які грають люди. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 256 с.
8. Васильев Л. М. Теория семантических полей. Вопросы языкознания *Geschicania*. 1971. № 5. С. 105–113.
9. Васильева И. В., Подольская Н. В., Суперанская А. В. Общая терминология. М., 2004. 245 с.
10. Вискушенко С. А. Термін як базовий елемент фахової комунікації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. № 2. С. 128–131. URL :

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_2_26 (дата звернення: 19.10.2021).
11. Галай Т. М. Структурна класифікація метафоричних термінів у англійській фаховій мові геології. *Science and education a new dimension. Philology*. Вип. 68. Будапешт, 2015. С. 51–54.
  12. Дашкова К. В. Поняття «лексико-семантичне поле» і його структура. 2011. URL : <http://sci-notes.mgu.od.ua/archive/v33/13.pdf> (дата звернення: 19.10.2021).
  13. Дзюба М. М. Епонімічні терміни як інтернаціональні мовні знаки. Рівне, 2010. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18089/72-75.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.10.2021).
  14. Дмитрасевич Р. Я. Терміни-епоніми у складі терміносистеми юридичної психології англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Германська філологія*. 2013. Вип. 653. С. 81–88.
  15. Дружинина Л. В., Шашкина Н. И. Проблемы научно-технического перевода и извлечение информации из зарубежных источников : материалы респуб. конф. г. Ташкент, 1990. С. 156–157.
  16. Дуда О. І. Основні способи термінотворення в англійській кредитно-банківській субмові. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер. : Філологічна*. 2013. № 29. С. 133-137.
  17. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи): дис... канд. філол. наук: 10.02.04 Львів, 2001. 258 с.
  18. Дуда О. І. Термінологізація та проблеми перекладу. *Мова і культура : Міжкультурна комунікація. Теорія і практика перекладу*. 2003. № 6, т. 4. С. 160–166.
  19. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : КМ Academia, 2000. 218 с.

20. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
21. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Проблеми української термінології». 2008. № 620. С. 3–5.
22. Кияк Т. Р. Прагматичні аспекти стандартизації української термінології. *Мовознавство*. 1993. №1. С. 35–38.
23. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М. : Высшая школа, 1990. 253 с.
24. Костікова І. І., Кузнецов О. І., Фоменко К. І. Характеристика англійської психологічної термінології. *Науковий огляд*. 2017. № 9 (41). С. 82–96.
25. Кочан І. Підручники з термінознавства кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Проблеми української термінології». 2017. № 869. С. 23–29.
26. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 220 с.
27. Кузьмина А.С. Англоязычный психологический дискурс и особенности его перевода на русский язык: дис. ... магистра лингвистики : 45.03.02. Санкт-Петербург, 2014. 128 с.
28. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2003. 20 с.
29. Красножан Ж. В. Із спостережень над омонімією в термінології. *Українське мовознавство*. 1988. Вип. 15. С. 3–10.
30. Краснопольська Н. Л. Полісемія в українській термінології менеджменту. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2012. URL :

- https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/10827/Nznuoaf_2010_14_61.pdf?sequence=1 (дата звернення: 19.10.2021).
31. Крижанівська А. В., Панько Т. І., Симоненко Л. О. Склад і структура термінологічної лексики української мови. К. : Наук. думка, 1984. 196 с.
  32. Лейчик В. М. О языковом субстрате термина. *Вопросы языкознания*. 1986. № 5. С. 87–97.
  33. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. М., 2006. 256 с.
  34. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. М. : ЛКИ, 2007. 254 с.
  35. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. М. : Наука, 1982. 149 с.
  36. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. М. : Наука, 1961. 160 с.
  37. Малевич Л. Д. Термінологічна омонімія (на матеріалі гідромеліоративної лексики). *Культура слова*. 1999. С. 65–70.
  38. Маркова О. І. Метафоричні моделі ПАТРІОТИЗМ–ГРА і ПАТРІОТИЗМ–ЛЮБОВ як засоби формування концепту ПАТРІОТИЗМ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2016. № 23, т. 1. С. 37–39.
  39. Марченко В. С. Основні способи терміноутворення (на матеріалі будівельної термінології). *Культура слова*. 1980. С. 36–40.
  40. Михайлишин Б. П. З історії термінів-епонімів. *Мовознавство*. 1994. № 4–5. С. 45–50.
  41. Москаленко П. И. К вопросу о понятии «язык для специальных целей» и термине, его обозначающем. *Молодой ученый*. 2017. № 19 (153). С. 410–414.
  42. Мур Т. Піклування про душу: як сповнити глибиною і сенсом щоденне життя (пер. з англ. О. Демиденко) / за фах. ред. Олега Фешовця. Львів : Астролябія, 2019. 320 с.

43. Никулина Е. А. Лингвистическая компетенция и концепция терминологических фразеологизмов. *Вестник МГУ. Сер. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2003. № 4. С. 52–59.
44. Письмиченко А. Формування індустріально-будівельної термінології української, російської та англійської мов. *Українська термінологія і сучасність : матеріали II Всеукр. конференції*. Київ, 1997. С. 82–85.
45. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. Тернопіль : Навчальна книга, 2000. 276 с.
46. Порческу Г.В., Скурихина О.В. Английская психологическая терминология и способы её перевода. *Достижения вузовской науки*. Москва, 2016. № 23. С. 173–177.
47. Продан Ю. П. Поняття «термін-фразема» у лінгвістиці. *Термінологічний вісник: Збірник наукових праць*. 2013. № 2(1). С. 116–121.
48. Сакс О. Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом, та інші історії з лікарської практики. (пер. з англ. О. Опонасенко). К. : Наш формат, 2017. 288 с.
49. Серебренников Б. А. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. М. : Наука, 1970. 599 с.
50. Снігур Н. С. Лексико-семантичне поле гумор / humor в українській та чеській мовах.. *Мовознавчі студії*. 2011. Вип. 43. С. 78–82. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15973> (дата звернення: 19.10.2021).
51. Старченко О. Метафоризація як спосіб термінотворення в термінології виборчого процесу й виборчих процедур англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. 2014. Вип. 708-709. С. 133–138.
52. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологія (мовознавство)*. 2016. № 5 (2). С. 112–116. URL :

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2016_2_5_29 (дата звернення: 20.10.2021).
53. Сьтнікова Т. А. Англоязычная компьютерная техническая терминосистема как объект лингвокогнитивного исследования. Владивосток, 2011. 23 с. URL : https://new-disser.ru/_avtoreferats/01004946814.pdf (дата звернення: 19.10.2021).
54. Топер П. Перевод и литература: творческая личность переводчика. *Вопросы литературы*, 1998. С. 178–199.
55. Уварова И. В., Борисенко И. А. Медицинский английский текст как объект исследования и перевода. *Культурная жизнь Юга России*. 2015. № 2 (57). С. 68–70.
56. Шальнева В. А. Метафорическое терминообразование в англоязычной компьютерной терминосистеме. *Вестник Воронежского государственного университета. Сер. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2017. № 2. С. 45–48.
57. Щерба Д. В. Поняття системи та структури в термінознавстві. *Проблеми української термінології*. 2006. С.15–16.
58. Щерба Д. В. Термін та його дефініція як головні онтологічні поняття термінознавства. *Вісник ЖДУ ім. І.Я. Франка*, 2006. Вип.28. С. 237–239.
59. Щерба Д. В. Функції термінів в сучасному термінознавстві. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. 2007. № 26. С. 194–198.
60. Щур Г. С. Теория поля в лингвистике. М. : Наука, 1974. 255 с.
61. Южакова О. Метафора у термінології холодильної техніки. *Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Сер. «Проблеми української термінології»*. 2007. С. 45–52.
62. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 416 с.
63. APA Dictionary of Psychology: веб-сайт. URL : <https://dictionary.apa.org/> (дата звернення: 19.10.2021).

64. Berne E. Games People Play : The Basic Handbook of Transactional Analysis. New York : Ballantine Books, 1996. 216 p.
65. Borsboom D., Dooremalen H. Metaphors in Psychological Conceptualization and Explanation. *Methodological thinking in psychology: 60 years gone astray?* 2011. P. 121–145.
66. Johnson, M., Lakoff G. Metaphors We Live By. Chicago & London : The University of Chicago Press, 2013. 193 p.
67. Merriam-Webster: веб-сайт. URL : <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 20.10.2021).
68. Moore T. Care of the Soul. Piatkus Books, 2012. 313 p.
69. Online Etymology Dictionary: веб-сайт. URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення: 19.10.2021).
70. Sacks O. The Man Who Mistook His Wife for a Hat, and Other Clinical Tales. Summit Books, 1985. 233 p.
71. Yalom I. D. Love's Executioner and Other Tales of Psychotherapy. New York : Basic Books, 2000. 304 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ (ТЕРМІНИ ІЗ ТЕКСТІВ ФАХОВОЇ МОВИ ПСИХОЛОГІЇ)

№з/п	Термін	Переклад	Семантична група	Структурний тип	Прийом перекладу
1.	social intercourse	соціальних зв'язків	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
2.	declines	відмовляється	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
3.	emotional deprivation	емоційною депривацією	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
4.	stimulus-hunger	стимуляції шляхом голоду	Психічні процеси	Складні	конкретизація
5.	physical intimacy	фізичну близькість	Стосунки	Словосполучення	словниковий відповідник
6.	sensory deprivation	сенсорної депривації	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
7.	transient psychosis	тимчасовий психоз	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
8.	temporary mental disturbances	тимчасових психічних розладів	Психічні хвороби та розлади	Багатокомпонентні	калькування
9.	individuals	осіб	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
10.	degenerative changes	дегенеративних змін	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
11.	apathy	апатії	Симптоми	Похідні	калькування

12.	marasmus	маразму	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
13.	idiosyncrasies	особливостей	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
14.	dilemma	дилемою	Психічні процеси	Похідні	транскодування
15.	compromise	компроміс	Стосунки	Похідні	калькування
16.	"Stroking"	«Погладжування»	Стосунки	Похідні	калькування
17.	recognition	визнання	Стосунки	Похідні	калькування
18.	Parent	Батько	Поведінкові моделі	Прості	вибір варіантного відповідника
19.	Adult	Дорослий	Поведінкові моделі	Прості	калькування
20.	Child	Дитина	Поведінкові моделі	Прості	калькування
21.	Ego-State	Его-стан	Психічні процеси	Прості	калькування
22.	psychotherapist	психотерапевт	Загальнонаукові терміни	Похідні	калькування
23.	relationship	стосунки	Стосунки	Похідні	калькування
24.	Procedures	Процедури.	Стосунки	Похідні	калькування
25.	Rituals	Ритуали	Стосунки	Похідні	калькування
26.	manipulation	маніпуляції	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
27.	Pastimes	розваги	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
28.	Games	Ігри	Стосунки	Прості	вибір варіантного відповідника
29.	Aim	Мета	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
30.	psycho-dynamic driving forces	психодинамічних рушійних сил	Психічні процеси	Багатокомпонентні	словниковий відповідник

31.	psychodynamic concept	психодинамічна концепція	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
32.	Dynamics	динаміка	Психічні процеси	Похідні	калькування
33.	Examples	приклади	Психічні процеси	Похідні	калькування
34.	Transactional Paradigm	Поведінкова парадигма	Загальнонаукові терміни	Словосполучення	калькування
35.	Moves	Ходи	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
36.	Advantages	Переваги	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
37.	hysterical	істеричний	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
38.	obsessive-compulsive	обсесивно-компульсивниц	Психічні хвороби та розлади	Складні	калькування
39.	Clinical types	Клінічні типи	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
40.	paranoid	параноїдальний	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
41.	depressive	депресивний	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
42.	oral (zone)	оральна (зона)	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
43.	anal (zone)	анальна	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
44.	phallic (zone)	фалічна	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
45.	counterphobic (psychodynamic)	антифобічна (психодинаміка)	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
46.	projective	проективна	Загальнонаукові терміни	Похідні	словниковий відповідник

47.	introjective	інтроєктивна	Загальнонаукові терміни	Похідні	словниковий відповідник
48.	masochistic	інтроєктивна	Загальнонаукові терміни	Похідні	словниковий відповідник
49.	sadistic	садистський	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
50.	fetishistic	фетишистський	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
51.	Instinctual	інстинкт	Психічні процеси	Похідні	контекстуальна заміна
52.	Flexibility	Гнучкість	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
53.	Tenacity	завзятість	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
54.	Intensity	інтенсивність	Психічні процеси	Похідні	калькування
55.	Alcoholic	Алкоголік	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
56.	Debtor	Боржник	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
57.	Kick Me	Вдар мене	Стосунки	Словосполучення	калькування
58.	Now I've Got You, You Son of a Bitch	Попався, сучий сину	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
59.	See What You Made Me Do	Дивись, що ти змусив мене зробити	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
60.	Rescuer	Рятівник	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
61.	Persecutor	Переслідувач	Поведінкові моделі	Похідні	конкретизація
62.	If It Weren't for You	Якби не ти	Стосунки	Багатокомпонентні	калькування
63.	Frigid Woman	Фригідна жінка	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
64.	Harried	«Виснаження	Психічні хвороби та розлади	Похідні	конкретизація

65.	Look How Hard I've Tried	Подивись, як я старався (-лась)	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
66.	Sweetheart	«Милий (-а)	Поведінкові моделі	Похідні	конкретизація
67.	Courtroom	Залу судових засідань	Стосунки	Похідні	конкретизація
68.	Ain't It Awful	Хіба це не жахливо?	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
69.	Blemish	Дефект	Психічні хвороби та розлади	Похідні	конкретизація
70.	Schlemiel	Тюхтій	Поведінкові моделі	Похідні	конкретизація
71.	Why Don't You— Yes But	«А чому б тобі не — Так, але	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
72.	Let's You and Him Fight	А давайте ви почубитесь	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
73.	Perversion	Перверсія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
74.	Rapo	Гвалтівник	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
75.	Stocking Game	Гра панчіх»	Стосунки	Словосполучення	конкретизація
76.	Uproar	Сполох	Психічні процеси	Похідні	конкретизація
77.	Cops and Robbers	Поліцейські та крадії	Стосунки	Багатокомпонентні	калькування
78.	How Do You Get Out of Here	Як ти звідси виліз	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
79.	Let's Pull a Fast One on Joey	Давай швидко розберемося з Джої	Стосунки	Багатокомпонентні	конкретизація
80.	I'm Only Trying to Help You	Я тільки намагаюся допомогти тобі	Стосунки	Багатокомпонентні	калькування
81.	Psychiatry	«Психіатрія	Загальнонаукові терміни	Похідні	калькування
82.	Greenhouse	Теплиця	Стосунки	Похідні	калькування

83.	Indigence	«Бідність	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
84.	Peasant	Селянка	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
85.	Stupid	Тупоголова	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
86.	Wooden Leg	Дерев'яна нога	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
87.	Busman's Holiday	«Відпустку, яку провели на роботі	Психічні процеси	Словосполучення	описовий переклад
88.	Cavalier	Залицяльника	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
89.	Happy to Help	Радий допомогти	Емоції та почуття	Багатокомпонентні	калькування
90.	Homely Sage	Звичайного мудреця	Поведінкові моделі	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
91.	They'll Be Glad They Knew Me	Вони пишалися тим що знали мене	Емоції та почуття	Багатокомпонентні	додавання
92.	Jerk	Нікчема	Поведінкові моделі	Прості	конкретизація
93.	feminine tendencies	жіночності	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
94.	masculine	чоловікоподібних	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
95.	Prig	Зануда	Поведінкові моделі	Прості	конкретизація
96.	Toady	Підлабузником	Поведінкові моделі	Прості	конкретизація
97.	Show-off	Позером	Поведінкові моделі	Похідні	конкретизація
98.	Cling	Причепю	Поведінкові моделі	Прості	конкретизація
99.	Overstuffing	перенасичення	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
100.	overstimulation	надстимуляції.	Психічні процеси	Похідні	калькування
101.	Relatives	Спорідненість	Стосунки	Похідні	калькування
102.	associating	асоціюватись	Психічні процеси	Похідні	калькування
103.	potentials	потенціал	Психічні процеси	Похідні	калькування
104.	provocation	провокація	Психічні процеси	Похідні	калькування
105.	feeling unsociable	почуватись відлюдником	Психічні процеси	Словосполучення	калькування

106.	satisfaction	задоволення	Емоції та почуття	Похідні	калькування
107.	protective mechanism	захисний механізм	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
108.	"castration" anxiety	тривогою щодо «кастрації»	Емоції та почуття	Словосполучення	додавання
109.	responsibility	відповідальність з	Емоції та почуття	Похідні	калькування
110.	impending intimacy	загрозу інтимної близькості	Стосунки	Словосполучення	додавання
111.	sexual relations	сексуального контакту	Стосунки	Словосполучення	контекстуальна заміна
112.	marital relationship	шлюбні стосунки	Стосунки	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
113.	Corner	Кут	Стосунки	Прості	калькування
114.	case	випадок	Психічні процеси	Прості	калькування
115.	temptation	спокуса	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
116.	self-sacrifice	самопожертва	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
117.	therapist	терапевт	Загальнонаукові терміни	Похідні	вибір варіантного відповідника
118.	accusation	звинувачення	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
119.	antithesis	антитеза	Психічні процеси	Похідні	калькування
120.	social exchange	соціальне спілкування	Стосунки	Словосполучення	контекстуальна заміна
121.	recognition-hunger	потребою визнання	Стосунки	Складні	додавання
122.	structure-hunger	структурне голодування	Стосунки	Складні	додавання

123.	method of structuring time	способом структуризації часу	Стосунки	Багатокомпонентні	калькування
124.	time-structuring	структуризації часу	Стосунки	Складні	додавання
125.	Ego project	проект для его	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
126.	A dose of Mercury	частка Меркурія	Поведінкові моделі	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
127.	shadow	тінь	Поведінкові моделі	Прості	калькування
128.	Old man	Старець	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
129.	Youth	Юнак	Поведінкові моделі	Прості	вибір варіантного відповідника
130.	Compensatory shadow	Компенсаторна тінь	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
131.	Absolute shadow	Абсолютна тінь	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
132.	Father	Батько	Поведінкові моделі	Прості	калькування
133.	Mother	Мати	Поведінкові моделі	Прості	калькування
134.	Mythic abduction	Міфічне викрадення	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
135.	Herculian behavior	Геркулесова поведінка	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
136.	anima	аніма	Поведінкові моделі	Прості	калькування
137.	Saturn's Child	Дитя Сатурна	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
138.	Incursion of Saturn	Напад Сатурна	Поведінкові моделі	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
139.	Saturnine reflection	Сатурнічна рефлексія	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
140.	Emptiness of the heart	сердечна пуста	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування

141.	psychic underworld	потойбіччя психіки	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
142.	Fulcrum of action and intelligence	Вісь дії і розуміння	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
143.	The soul's aging	Старіння душі	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
144.	Saturnine moods	Сатурнічні (депресивні) настрої	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
145.	inner construction	внутрішнє конструювання	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
146.	matters of the heart	сердечні питання	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
147.	in the pool, at the source of identity	у струмку, у самому джерелі ідентичності	Психічні процеси	Складні	конкретизація
148.	soul's childhood	дитинство душі	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
149.	rejection of the child	відречення від дитини	Психічні процеси	Словосполучення	генералізація
150.	soul yarns for attachment	любов надзвичайно розпалює уяву	Психічні процеси	Складні	генералізація
151.	anima of sex	аніма сексу	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
152.	Collective fatherlessness	Колективне безбатченківс тво	Поведінкові моделі	Словосполучення	калькування
153.	Envy	Заздрість	Емоції та почуття	Прості	словниковий відповідник
154.	Mythical sensibility	Міфічна чулість	Емоції та почуття	Словосполучення	конкретизація
155.	Idol	Ідол	Поведінкові моделі	Прості	словниковий відповідник
156.	Insinuations of death	Інсинуації смерті	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація

157.	fabric of life	Текстура життя	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
158.	complaint	Скарги	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
159.	Epicurian restraint	Епікурівська стримуваність	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
160.	Imagine alchemically	Алхімічно уявити	Психічні процеси	Словосполучення	конкретизація
161.	Plastic thoughts	Пластикові думки	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
162.	Family myths	Родинні міфи	Стосунки	Словосполучення	калькування
163.	dream	сон	Психічні процеси	Прості	словниковий відповідник
164.	Emotional pain	емоційного болю	Симптоми	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
165.	Psychological "health"	психологічного «здоров'я	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
166.	self	Самість	Психічні процеси	Прості	конкретизація
167.	Soul-making	творити душу	Психічні процеси	Складні	заміна частини мови
168.	Going with the symptom	Впоратися з симптомами	Симптоми	Словосполучення	заміна частини мови
169.	"absent-father neurosis"	"невроз безбатченка»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	перестановка слова
170.	otherness	інакшість	Поведінкові моделі	Похідні	генералізація
171.	Sadomasochism	Садомазохізм	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
172.	alchemy	алхімія	Психічні процеси	Прості	калькування
173.	Alchemy	алхімічна реакція	Психічні процеси	Прості	смісловий розвиток

174.	Family's "dysfunctions"	родинні «дисфункції»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
175.	fixations	фіксуватися	Психічні процеси	Похідні	заміна частини мови
176.	nerve-damage	пошкодження шеврів	Психічні хвороби та розлади	Складні	додавання
177.	nerve-block	блокуванні нервів	Симптоми	Складні	додавання
178.	nerve-stimulation	подразненні нервів	Психічні хвороби та розлади	Складні	додавання
179.	nerve-stump	утворенні кукси нерва а	Психічні процеси	Складні	додавання
180.	neuromas	невроми	Психічні хвороби та розлади	Похідні	додавання
181.	spinal nerve-roots	спинномозкових корінців	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
182.	sensory tracts in the cord	чутливих сенсорних провідних шляхів спинного мозку	Психічні процеси	Багатокмпонентні	вибір варіантного відповідника
183.	sensory diabetic neuropathy	діабетичної сенсорної невропатії	Психічні хвороби та розлади	Багатокмпонентні	калькування
184.	central pathological disorder	о патологічні розлади центральної нервової системи	Симптоми	Багатокмпонентні	додавання
185.	sensory stroke	сенсорним інсультом	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
186.	intonations	інтонаційні відтінки	Психічні процеси	Похідні	калькування
187.	sense of tone	нтонаційним чуттям	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
188.	thalamus	таламус	Анатомія	Прості	калькування
189.	hypothalamus	гіпоталамус	Анатомія	Похідні	калькування

190.	Cupid's Disease	Амурна хвороба	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
191.	"pleasure-centers"	«центри задоволення»	Анатомія	Словосполучення	словниковий відповідник
192.	"Korsakov's psychosis"	«психозом Корсакова»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
193.	migraine	мігрень	Психічні хвороби та розлади	Прості	словниковий відповідник
194.	super-Tourette	супертуреттик	Психічні хвороби та розлади	Складні	словниковий відповідник
195.	'noises in the ear'	«шум у вухах»	Симптоми	Словосполучення	словниковий відповідник
196.	Top Ten of the Cortex'	«Галюциногенний хіт-парад кори головного мозку	Психічні процеси	багатокмпонентні	словниковий відповідник
197.	experiential hallucinations	галюцинаціям, пов'язаним зі спогадами хворого	Симптоми	Словосполучення	словниковий відповідник
198.	cortical conditioning	умовних рефлексів у корі головного мозку	Симптоми	Словосполучення	словниковий відповідник
199.	enduring impression	тривалі й глибокі враження	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
200.	Incontinent Nostalgia	Нестримна ностальгія	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
201.	'reminiscence'	Ремінісценція	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
202.	remote sexual memories	давніх еротичних спогадів.	Психічні процеси	Багатокмпонентні	словниковий відповідник

203.	allusions	алюзії	Симптоми	Прості	калькування
204.	mannerisms	манери (застарілі)	Поведінкові моделі	Похідні	калькування
205.	deja vu	відчуттям дежавю т	Психічні процеси	Складні	калькування
206.	'a doubling of consciousness	«подвоєнням свідомості»,	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
207.	phantasies	фантазії,	Психічні процеси	Прості	калькування
208.	dream-madness (oneirophrenia)	«сонний психоз» (онейрофренія)	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
209.	dreams	марення	Психічні процеси	Прості	словниковий відповідник
210.	apraxia	апраксіями	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
211.	retardation	розумової відсталості,	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
212.	impulsiveness	, імпульсивності	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
213.	absurd concentration	нездорове зосередження	Симптоми	Похідні	словниковий відповідник
214.	Autism	Аутизм	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
215.	rehabilitation	реабілітація	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
216.	Parkinsonian syndrome	хворобою Паркінсона	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
217.	multiform disease	викликаних багатьма різними хворобами	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
218.	brain damage	ушкодження головного мозку	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника

219.	imagination	уявляю	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
220.	humor	гумор	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
221.	embarrassment	сум'яття	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
222.	perplexity	сум'яття (опущене)	Емоції та почуття	Прості	вибір варіантного відповідника
223.	fear	страх	Емоції та почуття	Прості	вибір варіантного відповідника
224.	sex	секс	Стосунки	Прості	вибір варіантного відповідника
225.	passion	пристрасті	Емоції та почуття	Прості	вибір варіантного відповідника
226.	surprise	подиву	Емоції та почуття	Прості	вибір варіантного відповідника
227.	disgust	огиди	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
228.	fury	гніву —	Емоції та почуття	Прості	вибір варіантного відповідника
229.	melting reconciliation	примирення у ніжних обіймах. Д	Стосунки	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
230.	indifference	байдужість	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
231.	persona	людини, особа, особистість	Поведінкові моделі	Прості	вибір варіантного відповідника
232.	visual memory	зорову пам'ять	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника

233.	internal visualization	внутрішньої візуалізації	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
234.	unconsciousness	без свідомості	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
235.	topographical memory	топографічній пам'яті	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
236.	hypnotize	загіпнотизувати	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
237.	devastating	виснажливу форму	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
238.	moral	морального	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
239.	Transient Global Amnesia	Transient Global Amnesia	Психічні хвороби та розлади	Багатокмпонентні	вибір варіантного відповідника
240.	perception	сприйняття	Психічні процеси	похідні	вибір варіантного відповідника
241.	hysteria	Істерія	Симптоми	Прості	вибір варіантного відповідника
242.	sensory information	сенсорну інформацію	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
243.	symptoms	симптоми	Симптоми	Прості	словниковий відповідник
244.	neurological recovery	пошкоджені волокна пропріоцептивного типу так і не відновили своїх функцій —	анатомія	Словосполучення	словниковий відповідник

245.	acute inflammation	гостре запалення м	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
246.	automatism	автоматизму	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
247.	neurological affliction	неврологічних недуг	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
248.	patients	пацієнти	Поведінкові моделі	Прості	вибір варіантного відповідника
249.	disembodied	безтілесна	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
250.	cerebral palsy	церебральний параліч	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
251.	bewilderment	збентеженням	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
252.	атетоз	athetosis	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
253.	спастичність	spasticity	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
254.	pathetic condition	невтішний стан	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
255.	progress	прогрес	Психічні хвороби та розлади	Прості	вибір варіантного відповідника
256.	learning	навчання	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
257.	neuropathy	невропатії	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник

258.	sensory cortex	сенсорними ділянками кори головного мозку	Анатомія	Словосполучення	словниковий відповідник
259.	confusion	суперечливе ставлення	Стосунки	Похідні	словниковий відповідник
260.	root-pain	болем (у фантомну кінцівку)	Симптоми	Похідні	словниковий відповідник
261.	excruciating	нестерпний	Поведінкові моделі	Похідні	словниковий відповідник
262.	electrophysiological studies	електрофізіологічних обстежень	Анатомія	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
263.	'proprioception	«пропріоцепція».	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
264.	exhausting exercise	виснажливих тренувань	Загальнонаукові терміни	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
265.	tilting	скособочену постава	Анатомія	Похідні	вибір варіантного відповідника
266.	treatment	коригувати	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
267.	postural reflexes	дисфункцію просторових рефлексів —	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
268.	preserved intelligence	ясному розумі	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
269.	laugh	сміх	Психічні процеси	Прості	словниковий відповідник
270.	imperception	недуги	Симптоми	Похідні	словниковий відповідник

271.	spontaneous movements	рухи, імпульси й увагу	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
272.	impulses	ісппульси	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
273.	distressing	пригнічувала	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
274.	uncanny	(опущено) викликало подвійне збентеження і навіть страх,	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вилучення
275.	consequence	(опущено) котра після інсульту ніби зникла для неї	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вилучення
276.	hemi-inattention a	втрачають здатність середжуватись на певній частині свого поля зору	Психічні хвороби та розлади	складні	словниковий відповідник
277.	emotional appeal	харизматичною грою	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
278.	extraverbal cues	невербальних особливостей мовлення	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
279.	tone	тональностей	Психічні процеси	Прості	словниковий відповідник
280.	intonation	інтонаційний	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
281.	gestures	рухи, імпульси й увагу	Психічні процеси	Прості	словниковий відповідник

282.	concealment	знеособлений г	Психічні процеси	Похідні	словниковий відповідник
283.	speech	промова	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
284.	aphasia	афазію	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
285.	utterance	висловлювань	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
286.	'Feeling-tone'	«Чуттєвий тон»	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
287.	grimaces	гримас	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
288.	defective perceptions	збентеженості,	Симптоми	Словосполучення	словниковий відповідник
289.	amnesia	амнезія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
290.	super-positive' states	«надпозитивні» стани.	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
291.	'hyper-physiological' a	«гіперфізіологічні»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
292.	Mnemonist—	мнемоніст	Загальнонаукові терміни	Похідні	словниковий відповідник
293.	akinesia	акінезія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
294.	aboulia	абулія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
295.	adynamia	адинамія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник

296.	hyperkinesia	гіперкінезія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
297.	anergia	анергія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
298.	hyperboulia	гіпербулія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
299.	deficits	дефіцит	Симптоми	Похідні	словниковий відповідник
300.	hyperdynamia	гіпердинамія	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
301.	cerebral functions	церебральних функцій —	Анатомія	Похідні	вибір варіантного відповідника
302.	paragnosia	парагнозію	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
303.	perversions	спотворене світосприйняття	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
304.	apparitions	спотворене світосприйняття (опущене)	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
305.	parakinesia	паракінез	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
306.	violent passions	руйнівні несамовиті пристрасті	Симптоми	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
307.	involuntary imitations	мимовільних передражнювань	Симптоми	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
308.	compulsions	маній	Симптоми	Прості	вибір варіантного відповідника

309.	Tourette's syndrome	Синдром Туретта	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
310.	sleepy-sickness	летаргійного енцефаліту	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
311.	Tourettic brain	мозок турретиків	Психічні процеси	Словосполучення	словниковий відповідник
312.	post-encephalitic patients	постенцефалітним пацієнтам	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
313.	Tourette-like syndromes	симптоми, подібні до проявів синдрому Туретта:	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
314.	multiple tics	численних тиків	Симптоми	Словосполучення	словниковий відповідник
315.	ticcing	тики	Симптоми	Похідні	словниковий відповідник
316.	sexual excitement	сексуального збудження	Емоції та почуття	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
317.	tension-free	позбавляла його напруги	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
318.	tic-free	проявів хвороби	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
319.	disoriented	у стані дезорієнтації	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
320.	fluent confabulations	миттєвих конфабуляцій	Симптоми	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
321.	over-sensitivity	гіперчутливість	Симптоми	Складні	вибір варіантного відповідника

322.	fictions	вигадок	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
323.	euphoria	а ейфорія	Психічні хвороби та розлади	Прості	вибір варіантного відповідника
324.	mythomania	міфоманія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
325.	'joking disease'	«жартоманія»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	конкретизація
326.	delirium	мареннях	Психічні процеси	Прості	генералізація
327.	cryptamnesia	криптомнезії	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
328.	confabulation	конфабуляція	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
329.	schizophrenic disintegration	шизофренічної дезінтеграції	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	калькування
330.	quasi-parasitical state of consciousness (	квазіпаразитарний стан свідомості	Психічні процеси	Багатокмпопонентні	калькування
331.	convulsive memories	конвульсивні спогади	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
332.	recalls	спогади	Психічні процеси	Похідні	генералізація
333.	dreamy states	сновидні стани»	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	генералізація
334.	psychomotor excitement	психомоторне збудження т	Емоції та почуття	Словосполучення	генералізація
335.	disinhibition	підсвідомого розблокування	Психічні процеси	Похідні	калькування
336.	re-enactment o	пережити досвід	Психічні процеси	Похідні	калькування

337.	phantasms	фантазми	Психічні хвороби та розлади	Прості	калькування
338.	phantasmagoria	фантазматичною активністю мозку	Психічні хвороби та розлади	Похідні	конкретизація
339.	abstractions	абстракцій	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
340.	belief	уявлення	Психічні процеси	Прості	генералізація
341.	Instinctual strivings	інстинктивні прагнення	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
342.	repressed	притлумлені	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
343.	myth	міф	Поведінкові моделі	Прості	вибір варіантного відповідника
344.	belief	глибоко вірить	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
345.	idea	ідея	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
346.	willing	воля	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
347.	homicide	вирішити	Психічні процеси	Похідні	контекстуальна заміна
348.	suicide	рішити	Психічні процеси	Похідні	контекстуальна заміна
349.	motivation	мотивація	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
350.	in another person's mind	в голові іншої людини	Психічні процеси	Багатокомпонентні	калькування
351.	obsession	одержимістю	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
352.	Fat Lady	Товстунка	Поведінкові моделі	Словосполучення	генералізація

353.	transference	перенесення	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
354.	falls in love	закохується	Емоції та почуття	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
355.	countertransference	Контрперенесення	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
356.	enthusiasm	ентуазіазм	Психічні процеси	Похідні	калькування
357.	Love's Executioner	ліки від кохання	Психічні процеси	Словосполучення	контекстуальна заміна
358.	Therapeutic monogamy	лікувальна моногамія	Стосунки	Словосполучення	генералізація
359.	empathic	чуйним	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
360.	desperation	відчай	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
361.	closeness	зблизитися	Стосунки	Похідні	конкретизація
362.	isolation	ізоляція	Стосунки	Похідні	калькування
363.	feeling	почуття	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
364.	persuading	змусити	Стосунки	Похідні	вибір варіантного відповідника
365.	unconsciously	підсвідомо	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
366.	traumatized	була шокована	Емоції та почуття	Похідні	конкретизація
367.	suffered from	страждала	Емоції та почуття	Похідні	вибір варіантного відповідника
368.	reduced startle threshold	низький пороговий рівень страху	Психічні процеси	Багатокомпонентні	вибір варіантного відповідника

369.	hypervigilant	надміру пильний	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
370.	insomnia	безсоння	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
371.	post-traumatic stress	пост-травматичний стрес	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
372.	anorexia	анорексія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
373.	unresolved events	травматичні події	Симптоми	Словосполучення	генералізація
374.	nightmare	нічний кошмар	Симптоми	Похідні	вибір варіантного відповідника
375.	"boundary experience"	"межовий досвід"	Психічні процеси	Словосполучення	калькування
376.	heal	вилікувати	Загальнонаукові	Прості	вибір варіантного відповідника
377.	positive unconditional regard	позитивні безумовні стосунки	Стосунки	Багатокомпонентні	генералізація
378.	experience	досвід	Стосунки	Похідні	калькування
379.	therapeutic relationships	стосунки з пацієнтами	Стосунки	Словосполучення	конкретизація
380.	nonjudgemental acceptance	неосудливе прийняття	Стосунки	Словосполучення	генералізація
381.	authentic engagement	щирість	Стосунки	Словосполучення	генералізація
382.	empathic understanding	безсумнівне розуміння	Стосунки	Словосполучення	генералізація

383.	therapeutic change	зміни	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вилучення
384.	reveal	показати (себе)	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
385.	ashamed	соромно	Емоції та почуття	Похідні	словниковий відповідник
386.	sadness	сум	Емоції та почуття	Похідні	словниковий відповідник
387.	ontological anxiety	онтологічна тривога	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	словниковий відповідник
388.	anxiety	тривога	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
389.	therapy	терапія	Стосунки	Похідні	словниковий відповідник
390.	temporary friendships	тимчасових друзів	Загальнонаукові	Словосполучення	генералізація
391.	perversity	збочення	Психічні хвороби та розлади	Похідні	словниковий відповідник
392.	depressed periods	такі періоди	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вилучення
393.	catharsis	катарсис	Психічні процеси	Похідні	калькування
394.	image	уявив	Психічні процеси	Прості	смісловий розвиток
395.	thoughts	ідеї	Психічні процеси	Прості	вибір варіантного відповідника
396.	recognize	визнати	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
397.	sexual practice	секс	Стосунки	Словосполучення	вибір варіантного відповідника

398.	sexual compulsivity	сексуальні розлади	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
399.	self-contempt	презирство до самого себе	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
400.	loneliness	самотність	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
401.	impotence	імпотенція	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
402.	sexual identity	сексуальна ідентичність	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
403.	hypertension	гіпертензія	Психічні хвороби та розлади	Похідні	калькування
404.	grief	смуток	Психічні хвороби та розлади	Прості	словниковий відповідник
405.	consuming love obsession	нав'язливе кохання	Психічні хвороби та розлади	Багатокомпонентні	генералізація
406.	obesity	ожиріння	Психічні хвороби та розлади	Похідні	вибір варіантного відповідника
407.	mood swings	перепади настрою	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
408.	sexual act	Сексуальний акт	Стосунки	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
409.	sexual problems	сексуальні проблеми	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
410.	death anxiety	страх смерті	Емоції та почуття	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
411.	sexual phantasies	сексуальні фантазії	Психічні процеси	Словосполучення	вибір варіантного відповідника

412.	acute panic attacks	гострі панічні напади	Психічні хвороби та розлади	Багатокомпонентні	вибір варіантного відповідника
413.	disturbing dreams	тривожні сни	Психічні хвороби та розлади	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
414.	evoke	викликати	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
415.	ambition	амбіції	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
416.	"cyclotherapy"	«циклотерапію»	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
417.	anticipated	очікував	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника
418.	entering "nonvirgin territory"	втрату «цієї незайманості»	Стосунки	Багатокомпонентні	вибір варіантного відповідника
419.	sex life	сексуальне життя	Стосунки	Словосполучення	вибір варіантного відповідника
420.	sexuality	сексуальність	Психічні процеси	Похідні	вибір варіантного відповідника